١١٠٧ ١١٠٠

I

اوزر دزداری اون دوردنجی جماعتک سردنکیدی آغالرندن الحاج مصطفی آغایه

قرنداشم عمر

منظومهٔ عربیه لغاتی

لغت مجموعه

موزون

1102

مجموعه

١٧

٢٢

1

آلتی کتابدر

لغت محمودیه — لغت معشرات السحریه

لغات حمد ثنا — لغت سلك الجواهر

لغت كنز الرغائب — نصاب الصبيان

تملكه الفقير السيد علي راشد ابن السيد ... عفي عنهم

١٢١٥

بسم الله الرحمن الرحيم

بفتح فالق وفتّاح واحد ... بيمن هادي ووهّاب واجد

شروع اتدم سوزه وزمك خدانك ... كه چوق قدر رحمتی قولاره انك

كه جمع ايدوب ديشردم هر لغاتي ... ويرم هر بريسي جانه حياتي

نظر قلدم فرشته اوغلي سوزينه ... گوزل گوردم انسانك گوزينه

حقيقت ما اگا اينجي طولو جواهر ... اداسنده ومعنی سنده ماهر

ولي نظمي اوليشمز بر برينه ... دگل ممكن كه الا داسن يرينه

داخي هر قافيه اولمش دگل بر ... بري بر بحره بوبيرينه گيرر

داخي چوق اجتماع ساكنيني ... گيدردم جمله سيني گاوله بيني

كيمن تقديم وتأخير ايلمكله ... كيمني اورتاسنده سويلمكله

اگر بر قافيه اولمز برينه ... كتوردم غيريسن انك يرينه

ايني بيت اورته لارينه كتوردم ... يباندن قافيه لادن يتوردم

كيم قطعه سن انك ايكي بولدم ... برن بر بحره برن بره بولدم

كتورمادم ضرورت شعر ايچون بن ... فصاحتله بلاغته اولدي لكن

داخي بحرن كتوردم اخرنده ... بر مصراع اتدم هر برنده

تمام اندي فرشته اخرينه ... كه بر هيچ قطعه يازدم بنده بينه

برزه داخي دعايه باعث اوله ... دعا ايدن مرادن جمله بوله

كه محموديه اولا اسمي بونكده ... الهي رحمت وعفو ايله صوگده

مفاعيلن مفاعيلن فعولن ... اسيركايه خدا رحمتله قولن

جميع انبيا انك مثيله ... اجل وقتنده ايمانيله قيله

مشهور اولا ونيجه لري منتفع اولا

يا رب كندسي كبي تاريخي خوش كلا

١٥٠

القطعة الاولى في بحر الرمل المثمن المحذوف

خبز اتمك قبله اوبك زرع اكمك قول غلام ... فلق يارمق خرق يرتمق اولو كشيدر همام

نبت بتمك فقد يتمك ربح كوتمك غاله بك ... نهر ارمق سعي ارمق نقل ارمق سيل عام

حبه دانه جنه قلقن جنت اوجمق جنت تن ... غزل اگرمك غزل ايرمق سو يرندو لره قام

في قصمق صلب اصمق جري اقمق جبل جود ... مص صورمق نهب قيمق جانور جعله هوام

نجم يلدز يوم كند ليل گيجه عين گوز ... علم بلمك قسم بولمك ضبع صرتلان اوك امام

طره اوك صح خطه ضرب اش عذق خرما صلقمي ... عين چشمه عين جاسوس اوديكلمق خرام

لت قرمق قذف اتمق ضرب اورمق ركبه دز ... جر چكمك عير كروان اولن كيشي امام

نقد بتمك جذب چكمك زيركه كيس دگل ... نظم دزمك شرب اچمك دو ردونك نوز قتام

شتم سوكمك كدش خر من عدو يلمك غمدقين ... طمث دومق بضع وجمق فرج چمق والسلام

تحت ارلك بيشه اگه غبطه غايه منلدر ... ظير دايه شقص پاره هامه باشدر جمجمه هام

خل سركه عل شتمك نفخ شيشمك غده بز — سلخ يوزمك فسخ بوزمق قرحه اتمقدر سهام

قوم وحنطه بر بغداي رخ اغجي ديب شكك — لحمه ارغ بوم بيقوش كينن الموق انتقام

ظن صنمق سجن زندان اس مرسين اغجي — لدغ صوقمق حرق يقمق دائمي شرد ر غرام

جمح ايومك فارس اتلو جوب كسمك حمل يوك — داخي انكار اولدي اردنه اويونلرده نيام

قفو اويمق عرف بيلك ظل كولكه بيت او — داخي الهام اولدي قلبه نسنه انمك سطح ام

قط كاغد ظعن كوچمك قدر چولمك شهد بال — بين فرقت بين وصلت ضد اولدر بل تمام

نسنه اوكي اولدي قدام وقو يرمق حث بل — داخي دامي زيرك اولدي كرب غصه در مدام

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات — حق تعالى عون ايدرسه نظمني خوش تر قلام

القطعة الثانية في بحر الرمل المثمن السالم

طرس كاغد قم يرمق باشي بوينك اراس اولدي — صد يمق فلق يرمق كوكسي چيقن اقعس اولدي

سيب بخشش تحفه نايب علم ورو باد وش دريل — دنج منزل لص اوغري فكري ارتق احدس اولدي

فرج يوزي لفت شلغم خلف اچك دبّ ايودر — من تمن هورد ونمك بوج بورنلو افطس اولدي

حقر بيلمك حفر قزمق خبز ايتمك غدد بز ده — خنس ارتق ياشل اخضر قيصه بورنلو اخنس اولدي

دعق قيمق ذر چچمق ذبر يزمق ذفر قربه — سور ارتق خوي قاتي يكلو كيشي اشرس اولدي

وفر ايومك مد چكمك ند چمق وجد قيغو — عود توبه وقذ اورمق قاتي اسكي اطلس اولدي

برس پنبوق دبس بكمز غرس كوب غراس كوچي — ترس قلقن بوس اوپمك بيلي اكري اقوس اولدي

لوس دتمق لحس ولهس اولدي يلامق لمس كمك — اولولقدن ياغضبدن اكري باقن اشوس اولدي

سيح وفرس اولدي سفر دش اف وعاهت بلا در — نحب مدت غل كينه سويليا مين اخرس اولدي

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن — عالم ايجره علم وتقوى كسب ايدنلر اخمس اولدي

بماد ربه

القطعة

القطعة الثالثة في بحر الرمل المقصور

لوح تخته نعل اشمق هم برمك ذرع وبش — قاب مقدار اولدي كيجه كازنه ديرا عسعس

جم چوق دعذره بوقد ذروه اوج اوستي — عين النون عين يكرك دوشني بالس ملس

صك اورمق مقت بوشمق هم صنامق امتحان — بس اولمق اسوه اويمق وسلن نسنه فلس

كسف پاره مدح اوكمك بر ايلك ايلك — كم دمر جوق هطع ايومك عيب كرلمك دلس

حز كسمك مل كسمك كفو دكدش سرج ايار — وطي بصمق هيم صوسزلرده هم ايز اولدي عس

نجوه كيك برج كيك بولدرا اولور اولو بلاد — دجج بغر ودج كسمك مرجمك درر عدس

رغب قورقو رأي هيئات كمش كرلو اوندرر — هد اومق ملك قدرت دايلك اولدي حس

دربا نجو سلك دزمك عقد بغمق مرخ كوشك — ودق وو ابل چو ديمر قاره كولكه در غلس

خمص اجلق كف يغمق بحث قزمق قله بت — زبده قيمق قطن بنبق دوه چالكي درجرس

كوثر اوچمق ارمغي در هم بكاري سلسبيل — من كسمك من وير ملك صوبه طلمقدر رفس

في دونمك رهقو ساكن خمط مسواك اغجي — نسل ايومك غوص طالمق نسنه كير اولمقدر نس

خطف قپمق بطش دوتمق دابر اخر طود طاغ — قزح ياره فيعه دو زير كولكه دوشن جحش

اذر ارقه تحت اوامق هم سونمك فور بل — بلع يتمق مرج ايومك كزلو اوازه وجس

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن — كه سعادت استرسك علمه دائم قل هوس

القطعة الرابعة في بحر الرجز المثمن السالم

درد وكدر زحمت نصب بكمك دوا اولدي جدار — ارد رحليل وبوز جمد هم بل نشان اولدي شعار

اولدي جزا داخي عوض هم ظرف انا قوشلق فجي — چوقد ربد هم توز عكوب اولدي بلدرزك هم سوار

كيمك ذهاب بولسن دردة وصب طانو جحيم — مخه وتد كاهل بطي اولمي نقاي وشين عار

عجز و نباء دبھم خبر دوتن نحاس قو و نمیم   کیك دفسیح و قوع شر طاغوق شنبت سوجی عقار

یالن شطط مهمل سدکی یره دبسیط و وقف اوان   دلدر لسان وهم دهوق یازق طینمق درعثار

اب درسبب تلقاجهت کیر در نفث تحمد خلو   اوریه قوام وطوعلم اولدی کیرتلر هم کیراد

بکل الحلقد دحو کلا اولدی مرکب هم مداد   اولدی دوکنمك هم نفاد اولدی قصه لر هم قصار

اقلف سنت سنر دمطفق اولدی هم اکسك وین   آن اولدی قاچار سلك اولدی دنحك هم خمار

مبقوح قرنی یارلن مشجوج باشی یارلن   محجوج هم قصد اولنی داخی سکك دجرار

بوغلمق اولدی غرق ام داخی نکال اولدی عذاب   اوازه صیره صرث اکین داخی طلولر در زفار

دیش اولدی فاخر کایه سی ترب اولدی داخی هم مقلد و کد   حقد اولدی کین و فرث بوقدا داخی بورنکدر ثار

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن   تازه کل اولدی علم بل اما صفن جهل اولدی غار

القطعة الخامسة في بحر الهزج المثمن السالم

شماتت عدو کلمك صحابه سوزلری آثار   تصدید دبوزن دونك قامقدر دخی اعصار

تفکه دبجبلامق تلطی دیلکلمق   زرابی دردو شکلر تز خنیث اولدی دوکمز بار

عضد بازو سند دایق وثاق وحفر عهد اولدی   که ضعیف ایکی قت اولمقد دحو آلدز دخی مسمار

شو بوکیم ضعیف اوله اکاد یرلر عجیجه طل   دخی تر انکبین اولدی قصر غه منهم اعصار

توحد دیلو کزلق اکین طوتی کبوس اولدی   براعت دربیوك اولمق یری جنی مغاره غار

کناهه قند رناز و ونخ جنك وضروب انواع   طمرغ عق و حیتك قط و سوجی صاتندر در حمار

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن   نصیب آلمز سعادتدن تعلمدن نکیم اشعار

القطعة السادسة في بحر الرجز المثمن السالم

کوك در سما بلك اذن اولدی یرلمق انبعاج   جوقدر غز یرلمك قلق یعنی اضطراب اولدی انزعاج

کتمك

کسمك فصم انده قسم بوك عهن وسست اولدی فتور   یرده کتان و یوکه وعا بیلك سکوکی اولدی عاج

اغلا و ن بللو ایلمك سویشن اولدی هم خلیل   شك درمر اسکه عصب و مطفر هقدر نتاج

باطل دحوض و هم رفات اولدی جریش نسنه لر   لانوحقیق و کوك دقیع اولدی توقلر هم دماج

یوزمك سباحت عشب اوت طلغلمش اولدی هم عضین   کمی سفینه درطنب جاد رایی دونن عجاج

صایغ قویجی سین جدث اورمجك اولدی عنکبوت   داخی تجدد ده ربکی اولمق جراغ اولدی سراج

کیرمك افاضت د بضاعت داخی بل سرمایه در   اولدی یراد لش جبل کسکن هدید و جونح آج

اولدی مدمدم هم مدسی ایدن عذاب و هم هلاك   داخی خلاف امك شقاق و رزق اکل دار و علاج

اولدی مکبکب جمع ایدن داخی مرتل بللو ایدن   داخی فرشد دمق نه ضعف اولدی فتی طوزلو اجاج

لفت اولدی دوندرمك یوزی اولدی شروع امك طفوق   داخی مقرن بغلو اولن اولدی طوتلمق ارتجاج

مفروش دوشنمش دراملاج امزرمك درر   کز لنمك احقلق دربکل توابی انفراج

غربیب قاپی قاره در داخی سلند و زبد   قویون سکلمق دونقش باشده یره قلدر شجاج

داخی منزجرج دراراق ایدن خلف یا وزاوغل   قوروغنا قب درغلاف اولدی قرولق هم هیاج

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن   جاهل کسنه قاننه اوتورمه سن زنهار قاج

القطعة السابعة في بحر الرمل المثمن المقصور

فحك کلمك جد بخت ونیل ارشمك ذنب موج   فحص صورمق زاد آزقدر بهره حلمك ضیم کوج

عده یارق عین ذات ومسك ده توق قرص اودنج   لف دومق جمره کوزدر طوق بغی صفر توج

قرع ابی نهج یول در شم قوقمق ربطه جار   عض اصرمق اثر ایزدر منیه ارزو صوم اورج

ذوق طتمق نحله آرو طر اوجمق طر قوش   فج و نفط ایرك فرحق روشن اولمقدر بلوج

نهر قومق بط قاز ونلج قار و صفر بوش   صیصیه قلعه حصار و طشره چقمق در خروج

تدو حرف ومنزل يرلق ايلمك دورطور حال — جص وقص وشيد كيرج ايجر وكرهمك ولوج

دغ سكيمك وزرع كسمك جيد بويون دنبح باش — كشط يوزمك سهم وقد رتسنه دو بلك دروج

ارب حاجت قمر كوشك واب اوتلق ضب كله — قنس دونمك عقبه يلدر يوقر واغمق عروج

خصب اوجزلق ارض يرد رجدب قزلق بعل ار — ابر اكسك زفت قير وجاكشن دردلجوج

يوجه يرامت وطغمق بث اولدي ذنب قورت — توبه دونمك شجنه كوك درقه ديمون كبش قوج

هم فصلمق ال اولدي سم اكنه دا آلكي — ذرع قيغود شب اولدي ظاهر اولمقد ربروج

سوغ يوتمق بحت حرف ودس كومك موت اوطم — هضم وغيض اكسيمك وهم راحت اولمقدر ثلوج

كل تقلت رطب ياش در نكت بوزمق سمت يول — غث اردقدر بهله لعنت داخي رحلت اولدي كوج

دوشمكدر دحو وطحو وداب عادت دين بورج — وجد طاقت رفد بخشيش كنه وقصويد راوج

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن — كركمال اوكر نمد وكسه اهليله اتمه اوج

القطعة الثامنة في بحر الرجز المثمن السالم

يكو طعام اويقو منام او قلم سهام وقوس ياي — فو فلق وسيف اولدي قلج كوز دمر يف صيف ياي

كرده رغيف اري نظيف اولدي شبع طويمقدر — صحن بجق درما صو سو جي مدام وغيث قاي

قاره بجن غائط صحن ناثر بجن دردسل ست — راجل يين اكل يين غاسل يين درافش ياي

قرعه قبق قصعه جنق سكين اولدر هم بجق — جفن اولدي قين وهم قبق نوحه صغود ووي آي

هره جتك خليه نرك ثمله كدك رضفن كين — دلكو ثعالة طوجبل حبشه قودق در مهره طاي

حانوت دكان اولدي بل ضارب وكن درود كل — جبهه الين دروجه يوز ادزل غني درخمار ويك

داخي قولاق اذن واشل اولدي قولاق ودردلم — بوغمق خنق محمد اكز بوغز نه حلق وعده شماي

هم داخي غصن اولدي بداق هم حل وذر قوغل دمك — بونجي حر نستو كه دكن بجن جماق وزجرهاي

اولدي

اولدي سيك جنبو وكيك ظبي ودكز دردر داخي يم — كوجلو قدير وصبره بجح لا اوخليق وفكر راي

طلح اياو زصالح اولموهبت اورمادك قيو — حجره قوشق دديو لنسق اصبها رارغلك شهر اي

سلت بيق شارب كبي طليه كلوسك اوكجه در — داخي حصير انبار ه ردي غايت نه صوك وجمعي غاي

راحت يرايد رمز تفق دروش اولن دردفقر — منكب جكن سله سبت عائل ومعتمد ركداي

نقل اولدي بلمز نسنه كي سوجي ايجركن بينله — وضع اولدي قومق بريه داخي بسيره اولدي فلاي

بلكه كه بلغ اولدي قوجق ادني وخور اولدي حقير — كسر اولدي داخي بل صيق هم داخي واد اولدي جاي

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن — هركيم كه بوني اوقيه علمي قلور اي ايده خداي

القطعة التاسعة في بحر الرجز المثمن السالم

صالدراي خارق يلدون داخي نصيب اولن خلاق — باس اولدي داخي قايلو طوطيل ولن دردهاق

جابرقه صقر بازي طوغان اكمه دركو زسه طوغان — شيعه وقرب اولدي بولك داخي بعيد اولدي اراق

صيب بولنمدر يغدران مدهق اناد ربغ دوران — موزن ندر قوت وبرن قابو اجلمق انبلاق

ارهاق اولشمق يازقه داخي نمازي كح قومق — دوكمك اراق اهراق وهم داخي هراق واهرياق

قاطن مقيم اولدي دوشق قيد ودخي كولدر غديه — شعبه بدقدر نذر ادق انجك در رهم داخي ساق

متمخون اولن درطبطلو سنطا اولدي دخي صوقرق — مجنون اولن درهم دلو الجه اولمق ابلقاق

هم افك وخارص درلن نعس وبوار اولدي هلاك — شاطي قرك لجي دركه يالاني دوزمك اختلاق

كي اولدي طغ عارض بولت مدحض درهم طاينن — قانت مطيع ورجس بوق ياري اولمق اولدي انشقاق

مفر اولدي داخي برنش هم داخي خطوه درنزك — لازب درهم بايش حانوت ابن كابن صداق

داخي بغا اولدي زنا زحرف بزك ماوي مقام — عني اولدي هم داخي فساد ازاكم اولنمق تول اعناق

مجمع جمعو صيف اولدي ظلم انفاذ قورتمقدر — صالح ندر اغراض ايدن عورت بوش اولمقدر طلاق

مرد اولدی داخی قافق سخت اولدی داخی هم حرام … داخی عنت دررز نا بلبال غم تکرک بزاق

جبه یله نکاذب یلاون باحه سرای اورتا سدر … کوسه انط انجی فقط اولدی ایکی یوز لولك نفاق

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن … علیله دینه دونوکون نجهد بله ایله اشتیاق

القطعة العاشرة في بحر الهزج المثمن السالم

قوین ضان وقبق یقطین اولور یلدیرم اشراق … جنب درراراق وهم قیو بمقدر اصفاق

اورج طوتوجد رساج یلاون بیلجی در کاهن … برون خرطوم اولوبد رهم آسه کامه در اشفاق

داخی واهی ضعیف اولدی قجی قوس وقنق در ضیف … عوج دردآخی اکربلك بولك ایلمك ارفاق

جواری هم کنیلردر نور بقاینه سامد … سوزی هر کیم کوزل سویلر کا اید رعرب مصداق

داخی نوم اولدی صار مسق هم واتشد رتمام … رحیق اوچماق شرابید رسو بحیلردر عشاق

کتف یغرن طلف تخشش ودك جوردش ملق سومك … تبوء منزل ایدینمك قیجوق فرج ایدن منفاق

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن … کیجه کندز غمل قلقلاده یوزوکی تاحق آق

القطعة الاحد العشر في بحر الرجز المثمن السالم

دوشمك وجوب حمل یوك حامد اولو وافر تمام … زاهق ندرزائل اولن ینبلر جنوب سوز کلام

مضغه ندر بر پاره ات مسنون اولیدر هم وقر … جرم اولدی هم حمل ایلمك یتکو کشیلردر لیام

غابر قلن عابر کچن هم دجز ورجس اولدی عذاب … خسف اولدی هم بتمق یره حجر اولدی داخی هم حرام

بیر اولدی قیوهم قفا دنو واولو قو غلر غرب … خفره جقردر قاحق غیظ اولدی سابغ درتمام

طولو بردر تاقیق سره کبك منجل اوراق … مثوی وموطن هم وطن داخی مقر اولدی مقام

کل وجمیع وقاطبه دوکالیسی دیك اولور … ایدن وضی کسکن قلیج مقرام وقاضب هم حسام

سطوه ندر قصد ایلمك برغوث اولیدر هم بره … کعك اولدی داخی بکسمت حامد قوداولم حمام

فرید یلن قانط ندر نومید اولن سفره خوان … ضفت اولدی هم بر نوع حبوق ابو کشیلردر کرام

ثاقب یقین منبر ندر محکم ایدن داخر ذلیل … عزه بولك حمی عزین آت کاهلی دوردر کهام

بکلمك داخی ادهان اولور خلقه مدارا ایلمك … نجوم اولور قاراودون دخل الدمق یشمق لثام

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن … هر کیم که حقه قول اولا هر کیشی آکا اولور غلام

القطعة الثانية العشر في بحر الرجز المثمن السالم

ناغض نه باشن دیرد نا بمقدنا بجمکد رکروع … فاقه فقی صار ودر کیر ویه دونمکدر رجوع

رکس اولدی دوندرمك دخی اولدی بناسش هم فند … اقلاع اندرمك درراوکن کوزنمکدر خشوع

ارجاء ندر صوك فق دخن اولدی داخی هم طرو … بدعت نه یکی ایش دردکوزیشلکی دوررد موع

عامه نه خیران اولجی زاریلق اولدی هم جوار … غانی مقیم اولیجی دریا نین یتمق دررضجوع

مطفی ندر سوندرن لای اولدی دیلمز ندرن … توری نه جمق جالجی اولد ادید ذرد بوع

سر یال هم کوملك دردغو اولدی داخی هم هدك … مصراع قبو قاناد درهم داخی فاش اولمق شیوع

سلوی نه بلدرجن دررهم صوص ندر بر کمش … مارج نه دوتنسین یلك تسنه اکلمك در رکوع

بت اولدی غصه قاتسی غصاسی طولودر کظیم … ضفدع دردهم قور بغا طوق اولمقدر جوع

صنوان اولیدر رجتل هم صیرق سقم وسقام … روغ اولدی هم میل ایلمك قالی آقا ولمقدر نضوع

باسق اوزن دردکم یبك ینبوع اولور داخی بکار … هف اولدی داخی قیلمق اولدی مریض اولن هلوع

هم یاد جه مرفوع اولور هر نسنه که اولشدر یقین … دآب مطیع وقدبوی فریاد ایدندور جزوع

سار بطریق وذیل اتك میل ایلمك در ازور … ضیزی داخی کسبك اولان قومیجی دررمنوع

ذلت دنو فرزلق ضبع افدع بلاوکی اکری اولان … ادرع باشی قاره قیون عورت یوزن احمق هلوع

هرزه وقذع قهقهه سدیقمق لذع اورفه صنور … درع اولدی داخی هم زره جمع ادرع ادراع ودروع

مستفعلن مستفعلن مستفعلن　　نسنه ارشمز كسه دن حقدندر جمله وقوع

القطعة الثالثة عشر في بحر الرمل المثمن المقصور

ذفي دائمي منفعت در دوشنيلن در بساط　　جائم اولود ائمي بيل سد قيمغي دور حطاط

دائمي فارض ياشمشدر بكر كيجي يشلودر　　دائمي تالي ميل ايدندر اكنه دور دهم خياط

ثم جماع ايچون نه سوز سويلمه بر سه بل دفث　　عصف ايكن ينر غيدر قربه بلاغيدر رباط

دائمي فاشل قورقچي درساهر اولدي اوينق　　ددم بويك سد اوليدر آچق اولمق انبساط

عشق ايچنده يانغم ايچره ارمك دور حرض　　خارس اولدي باسيان وكوسه لردر هم نطاط

يا انجي بر مضجع اولدي سوجي قينامق نشيش　　سلوت اولدي غمسز اولمق تنشلك ايتمكدر نشاط

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات　　غافل اولمه دينا ايچنده دائما ايله احتياط

القطعة الرابعة عشر في بحر الهزج المثمن السالم

موينه انجي طاح اولدي دخي درزي در خياط　　دخي صاحب قلج سياف اولور بربط چلن عواط

دخي منصود انجه درصيق دكنسز انجه مخضود　　چوغلي وفود قينامق دنور قرلنجه وطواط

شروع ايتمك نه خوض اولدي اسرمك دردخي نزاف　　باش اوكينه دكن مقنع قالاوه ديرلر فسطاط

يلاون سويلمه ينه مدهن دخي اوديبي سواندر　　دده جد وجنق كاس ودخي چقرق دوزن خراط

دنورمنع ايدنه عاضل دخي ميل ايدنه جانف　　ترد دايدنه تائه دخي بغداي صتان حناط

اماكن طورجق بر لر صفراوني خوار اولدي　　نبذ ابلغه ديرلر دخي نشتردر مشراط

كجه قارانكسي غيهب دخي وجنج متيلدر　　دخي ابرص الاتنلو نشانك جمعدر اشراط

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن　　اكر علم وعمل قلسك اجل وقتنده اولور اهواط

القطعة الخامسة عشر في بحر الرجز المثمن السالم

كالح نه بوزن بورتن نسنه قريهوق در تحول　　كادح قتي بك دوريشن نسنه ايرشمكدر وصول

دخي صبر مرقد اولدي وسلم در دهم نردبان　　فحل اولدي دوه ايركگي اولدي دخي جمعي فحول

قونق ير اغيدر نزل روح القدس در جبريل　　مغني ندور رد فوائدن دونمك سفردندر قفول

ناصب دخي زحمتلو درناخر در جورك سكوك　　ارسانه اثبات ايلمك ارد نكسيلن در بتول

مسهب ندر چوق سويلين لواح نه كوينيدرن　　غساق طاموايركگي اوصك لق اولدي هم ذهول

منهجات وحرف كسك قرك صاغر ذليل ودر دداء　　اولو بلاودر داهية دائمي ارقلقدر نحول

نمرق يوزك يصدوغيدر ضجرت كوكل طرلغدر　　فاقر اولودرد اولدي هم بل نسنه انمكدر علول

سطح اولدي دائمي وشمك واقنافقر ايمكدر　　اعين بيوك كوزلودر بكلوكسي دور محول

فص اولدي هم يوزك قشي قلة در دهم طوبستي　　هم ناعجه يومشقدر كزلو فخي سوچي شمول

فلذه جكرپاره سدربلولك ايرشندر　　معلول خسته در دخي مات اولدي يوكجي در حمول

هايك نه بيزي طوقين ائي نه يازويا زمين　　مختال كندوز نكورن آدي وصائي يوق خمول

امداد نه دربغلمق مخذول اولن دور حقير　　دبوه يوجا ير صورلن مسئول اوزندر دائمي طول

صلصال بالجي درقوفوج اولدي دائمي هم بلوك　　جزوه ندر بر پاره او دبلمز كشي دور جهول

مستفعلن مستفعلن مستفعلن　　اوستاده اير مايان كشي مقصوده بولمز شمول

القطعة السادسة عشر في بحر الرجز المثمن السالم

اعمى نه كوزي اولمين كوكل قبي دور شغاف　　اعشى كجيله كورمين طو بشلايدور شفاف

فتنه ندور ضيق هم قرض ندور جدمك　　مرصر صوق يل فجوة قومق حرام اولدي عفاف

كفت اولدي درمك كندو به كوكل طمري در وطن　　قرض اولدي كونش چوره كي اولدي كره كوز غيا مكرف

كوكلي قتي اولن غتل ايكنجي نفخه طامه　　حسبان اوليدر صاعقه شاخ يوجا اوينر خلاف

داخي وجل درقورقجي عاقر سكز كاسيجي در | اولدي جبن يوريدسي غسلين آرقدر عجاف

اشراف اولو كشيلره ديرلر بلك درداخي كوع | هم هوذا اولمقدر بكلين اورتونجك دورر لحاف

وعجي اولدي داخي صقلمق تورنه مه درقوزونجات | سوز دكلمك درهم اذن داخي قورواولمق جفاف

سفع اولدي قاپي طوتمق واقتار نه قت ايلمك | اوزادجنك آتكلري يوزيني دونمك انكشاف

داخي جز زنه ديرسك اوتسوز وصوسز در | عراف هم كاهين اولن بولجده جوريلمك طواف

عازر نه يرنجي درواكز نه كوكسن اورجي | صارج مددايركوزجي اشك پلاوني در اكاف

ايكاف پالان اورمه دراولدي دوشمك داخي | صوبي اكيله دوتمغه ديرلر عربجه اغتراف

كوكسي اوزره اويوينله دخي بل جاثمين | كسيله قوطوتقلمه داخي ديله ايتلاف

صائحي ندورر ميل ايدن آلي ندورر انداجين | ذوبعو قصامه جل قزن كيرويه دونمك انصراف

اولدي ميقن شبهه سيز داخي تجسس درايرات | دانشمق اولدي مشورت اوجمجه اولم جحاف

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن | كيجلر ايلك اوكنه كيجم ديو بن اورمه لاف

القطعة السابعة العشر في بحر الرجز المثمن السالم

انجمك اولدي هم سلق پاتمش يكلو اودسعير | تقشير اولور صويمق قبي نرف اولدي فار ايدين قرهبير

املك يقين ازلاف اولور تقتير اكسيك ايلمك | توقير اولو دوتمقدور حاجت وطر لائق جدير

مترف نه نعمتلريدن يوق ايلمكدر احتناك | اجرام صوچ اتمكدور روارپلجي يره دمصير

مشفق نه دوردقورقجي احصان اولور هم كزلمك | ينع اولدي يمش كورنمك شيرمايدور عصير

مكنون نه كزلو اولن عائل درهم ظلم ايدن | اعين نه دور صقلمق قورقوجي دورر نذير

رائق ندور اولشدرن فائق ندورر آيران | قطف اولدي يمش كوكرجين اوتمكدر نقير

زائد ندورر منع ايدن دارك ندورر دفع ايدن | مجبت ندورر قورقجي يره دم ايدن در ظهير

باشك دريسدر شوك واجف ندورر قورقجي | موصد نه بغلنمش دردكوزي كيدن دور ضرير

خاسئه ندور داكسيجي اسكاف شمقجي دورر | كوز ايدني دورر قوراونده برندور عشير

ارهاق ندر بورمك اولدي عنادتمك عجاز | املاء نه كويدرمك درد جموح اولن كيسني عقير

بيجاره مضطر در قاشك درمه سي تكويره اولور | خافض در اينجي اولجي يغاليجي دور مغير

بل قبي يغردر عرم نقب اولدي داخي هم آيرت | وآسق ندور جمع ايلين قورتلمق استه مستجير

كلوب ندر كلبتن ثعبان اوليدر اژدها | هم كوركيو اولن فتن مثلي اولن دورر نظير

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن | بلكمل محمد حق رسول اولديغي هم تكري بير

القطعة الثامنة عشر في بحر الهزج المثمن السالم

طمانين اولدي دولنمك اوتمقدر دخي نسيان | شكر قند وجري جندو لحوم اتلر شوا بريان

كوكل بال وعسل بال ودمك قال وطن دربورت | دمور جبيله اوجاغيدر دخي كانون اتون كلحان

بليد اولدي دخي كند ومقل اولدي دخي دروش | سوشمك ود اولدي دخي بولمقدر وجد

دلال وهم ربيع اولدي عربجه نازله هم ياز | قليل ازوجري لائق سورن سائق صبي اوغلان

دخي ائق عجب اولدي لهف غصه التمكدر | دخي الكن صنق دلو دخي ايومك در امعان

رموق جان نك صوكي دورر نقاب اولدي يوز اورتوسي | ورق يپراق شفه دوداق فرق قورقو عدو دشمان

سكن اودر عفص مازو عضد بازو ابط قولتق | قميص غادم دخي كوكلك قميص اولدي قبا قفتان

سكك داخي ذباب اولدي هوى آرزو درولخي | دخي دلكو ثمام اولدي سوپشنلر دراقدان

دخي يارق شقيق اولدي نحف هم نحيف آتق | معين اولدي دخي يردم نصيبي اولمق حرمان

نفق دلك علق سولك فلق درهم سحر داخي | منون اولدي زمان وهم دليل اولدي دخي برهان

زبور اولدي كتاب هم يكت شاب شباب اولدي | امين اولدي ثقه داخي كينك ارداوجي سكان

مراد اولدی دلك كوكل فؤاد وصوج جناح اولدی … اسه كامك حنان اولدی دخی يارلغمق غفران
دخی طتلو فرات اولدی ردی يتلو نظر بقمق … كمك زاك داخی لذ و يرمك كچی يتمك در امكان
وليد و مرض طوغان و حفان اولدی دخی بلكل … هلاك و مقل هم نه چوق صود و رد ولنمكدر هم اطمينان
فراش وهم حمار ادی بصل داخی فصيل اولور مرن … دوشك ايشك صفان كوشك داخی كلك درر اتيان
سمی آدآش اثاث اولدی قماش وهم رجا اوميد … رجا دور رطرفه داخی ايولك ايلك احسان
بقرده هم صفر داخی اصم اولدی صفر بلكل … طبيعتده مرض فضيله مرض جنك انسی بحران
كبد بل هم بغر دور فرنج داخی ففان اولدی … حياء اجله بطان اجله غشا برده يقين ايقان
عشا يتسو مطيع اويان لجام اويون زبر نامه … برنجی بل ارو زا اولدی ارآق اولدی ديمك شتان
دخی كوچك صبح اولدی قبيح اولدی دخی جبركن … داخی دره قا وقو اولدی باشی دونمش دردهران
ندر طوزلو مليح و هم مليخ اولدی دخی طنسوز … يلونكه آدمی حيران ايدر ديرلر اكا بهتان
بسيط اوزن وسيط اورته جنی اولدی دخی كرنو … نجی سر دوش دخی بولداش قرين اولدی دوا درمان
دخی بكدش شبيه اولدی حسيس اولدی دخی ناكس … عزيز اولدی قوی داخی ايا غی اكری اولن غضبان
هلاك اولدی عنت منيب مراد اولدی مراد درخش … حدب يوكسك يره ديرلر بسوق جردق درايوان
انی ايلمك جنی ديرمك دخول اولدی دخی كرمك … لعاب اولدی دخی سليار انار اولدی داخی رمان
رياح اولدی سجی كيجی قبون معز و غنم در بيل … برقی داخی نبذ اولدی وهيق چوق درد ارتان
فنی دور ربد قطير اولدی تراب و دی قمق در … دخی يمق صلی اولدی هم اولمك در احصان
كرش شيردن قزلدری دهقان اولدی حطب اودن … مناة اولدی بوت وسو كونات و بكلو اولن دربان
عروش اولدی دخی دوكن غروب اولدی طولنمق كون … كومشی بونجی جمان اولدی دنور چوق نور طوفان
نشانی اولن مسوم در بعوز درحقا رنجی … جراغك يبری مشكاة و دوه كوشاكی در عفان

نهوض و نهض درمق دريتشمك در دخی ادراك … غمز كيجی قدح دور ر عداوتدر دخی شنعان
مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن … بولنلر حقه طوغری يولكی عالمده اولور سلطان

القطعة التاسعة عشر في بحر الهزج المثمن السالم

هلاك اولمق ردی يازقلو كيشی هم اثيم اولدی … دخی دكز اولدی كر ايواو نا نجيب حچی ليم اولدی
ورق درهم كمش قايو وصيد اولدی وصب ده آتم … قصی ايراق اسف غصه طوغر ماين عقيم اولدی
عرب دن غريبه ديرلر عجم يتمش اكمل درهم … اوكت وعظ و فتی اسی اجم يولداش حميم اولدی
تمر دايره و باش چلمك تضرع زارلق قلمق … لبن كبريج سنام اوركج قنی يتلو زنيم اولدی
حزام اولدی قولك داخی حصين و فاس بلته در … فرح شاد و عتيق آزادآری نسنه ضميم اولدی
قدوم اولدی كسره سوكت خلاف و غرس آنج ديكمك … قدم دور دآيق اويوا نصب كولر نسيم اولدی
ملاذ و ملجا و موئل صفينا جق يری بلكل … لبيب اولمشدور عاقل جريش هم رميم اولدی
محی عقلو دخی صقلو محوطا اولدی جلی دوشن … ذقن دور در اكك داخی بيك يوزی اديم اولدی
ندر ناقه دشی دوه انك جمعی در اينوق نوق … حنك درهم طمق داخی اوين كاهی شكيم اولدی
عقب ولكه كيك بوزآغسی داخی غزال اولدی … عقيب ولدی اوغل اوغلی تيتمش يتيم اولدی
شيوخ اولدی قوجالر هم فتی يكيت در داخی … اسی غصه داخی اصلی يرامز هم لئيم اولدی
ذلوق طاينجق يردر نذی طاينجق يردر … خلف داخی ايو اوغل اسركاين رحيم اولدی
حما ندر قرابلچی حجاب اولدی دخی پرده … سبب يولدر يور سيلا بچی داخی ذميم اولدی
ملی اوزن زمان اولدی قبس داخی او دپاره سدر … فری اولدی يرامز ايش مكشجی خصيم اولدی
يپشدورن دورخاصف دخی نوميد اولن مبلس … بروزا اولدی دخی بقق فتی قورواوت هشيم اولدی
نشوز اولدی دخی قحمق حسيس آواز اولور كرنو … غوی آزمق هعبوط انمك فتی اتلو لحيم اولدی

غره آلدامق جفان اولن شحیح وهم تخییل اولدی | قرام اولدی دخی جرشف کفیل اولن زعیم اولدی

ورود اولدی دخی کلمك صدور اولدی دخی دونمك | ندر یاغمور هطل وکا ایدن دخی عاکف مقیم اولدی

وثن بت در الد اولدی فتی ساو آش ایدن کسه | اصیل اولدی دخی ییتسو وسیلاه شن کلیم اولدی

اتان اولدی دشی اشك رعب قورقو سنا ایدن | فطن زیرك دراستی وسوزی بوتن حکیم اولدی

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن | کج ایدنلره دی کندویه ایو ایش ایدن کریم اولدی

القطعة العشرون في بحر الرجز المثمن السالم

لقدن اوریلن ایب مسد داخی طغوق اولمق شرود | کیجه قرانکوسی غسق دورلمش اولمق اعتداد

اولدی نزول انمك اوکوینك رصد یلدز شهاب | طاغی قنی ازغون اولن طغروسی ایشك در سداد

نفث اورمك وناکس دنی میل انمك وحجی عنود | ارن سون عورت عروب اولدی جلاح انمك سفاد

ملجأ وزر دور ربقا غولر دخی اصفاد اولور | اویقو هجوع اولدی دخی بوینده بوغمق در قلاد

اسی یله دیرلر سموم اسی صویه دیرلر حمیم | داخی یقین اولمق ازف او کرتلمك در انتقاد

ایو یله کتمك هروله امجد اولو کیشی درر | داخی ذنوب اولدی نصیب اولمق در اصطیاد

دخی فره لقدن صننن دور ر حطام وقحبه غر | ابعاد ایراق انمکدور کیجیله کتمکدر اسئاد

دوشمك سقوط اولدی صحف کوکدن برانتن کتاب | کوزجی رقیب اولدی دخی هم دتمك در ارتقاد

دوشمك هوی دهم خوی یاوز اون اولدی شهیق | طلع اولدی بیمش هم دخی قبح ابغی دور نجاد

اولدی قراپوزلر قتر داخی کوزندیمك سقوع | محکم متین اولدی دخی طفره بوله کتمك رشاد

دیز اوستنه چکمك جثو اولدی دخی حام عتید | یوز اوستنه دشمك خرور اولدی دخی بریك بجاد

بوین عنق طتسوز تفه قورقو فزع برمق تخر | کندوزی کورمك مرح داخی بر اولمق اتحاد

اعتاد نه یار قلمق حقق قردن درنشور | محروم نه دیر امین جومرد اولن کیشی جواد

اچ اولمه دور دهم سغب داخی یقین اولدی سقب | داخی ضربه اغولو اوت اولدی جکرده اغری کباد

قرغه غراب امجك ثدی یارق فرج کوکجك بهج | اووا اغراجق نفوذ اولدی غزا انمك جهاد

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن | علم وکماله جهد ایدن عالمده بولور هر مراد

القطعة الحادي والعشرون في بحر الرجز المثمن السالم

کوکك کنا ریدر افق حوض دخی جمع حیاض | مخلص حنیف وغمر یون اولدی صو یاطلو بیاض

باشی یرلن دانج اولدی بر ندور ق زمام | بکلمك کراع اولدی بجه داخی جکشمکدر عراض

اویقو رقاد وهم سهاد اولدی او یانقلق دخی | رسوای اولور خزی وعوض المق دور هم اعتیاض

دصواض او آغی نسنه نك هم ناسپاس اولدکفور | اعراض یوز دوندرمه در ایکی بشر دوه مخاض

اوددر مرآده هم غنا قور و اوت نحاس اولدی بقر | داخی رصاص اولدی قلی یالك شواض وارق بیاض

کندو زنی کورنا اشر دیرلر دخی تخته سریر | جمع سهد بولت بوغمام اولدی دخی پاره در غضاض

اوشمش اولن قان علق داخی تباب اولدی زیان | باش اغریسی دور صداع اولمق ملول اولدی انقباض

یالك لهب حاجت وطر دخی طهور ایدیجی در | بکجی یازقلرده لحم اوغلن برویسی در مخاض

داخی جوارب اولدی هم بیرد ملشجی کسه لر | منکر عنید اچ خشب خرك طغماسی استغاض

یوتمق لقف تازه مضیم امحاض سود ایچرمه در | جرکن لقب دیمك نبز ایلا ورو کلمك اعراض

صحبه زجاج اولدی دخی ملجا محیص وهم مناص | توأم اکز داخی دوار ایلسی در انقباض

ساحل عرا صوسز دخی ظمآن اولور تازه طری | دیرق حطب اورمق رکض نسنه طغلق انفضاض

زحمت لغوب اولدی وهم داخی قبل دردعیان | اوجی دردهم مقتنص بویك دوشکدور اراض

مستفعلن مستفعلن مستفعلن | علم وعمل صویی ایله قلبك صور بستون ریاض

القطعة الثاني والعشرون في بحر الهزج المثمن السالم

هجه يول و نفر اورمك پشيمان اولجي اواب   كمي فلك اولدي و فضه اورمك بر آيه ده درا تراب

عوض داخي ثواب اولدي دخي عصيان اولور يازق   غرض داخي نشان اولدي تكبرلك درر اعجاب

طراز اولدي علم داخي يرك يوزي صعيد اولدي   مائه يوز ده هدب كوزده دلنجي كيشي دركذاب

دخي طوغمق بزوغ اولدي افول اولدي دخي بتمق   ذكا كونش حرج طارلق عجبا معنی درر عجاب

بخيل اولدي قتور و هم يؤس اولدي دخي نوميد   جند داخي كشره دور ردخي توبه ورن تواب

مرض بيلوسي قلماين خرب دورر دخي ويران   رخيص اوجز غر آلدامق آزود شله ردر انياب

قليب و هم ركي قويو اشك اوني زفر اولدي   قرشمق داخي فجر اولدي يزقله ردخي اذناب

دخي ختم اولدي مهر اورتمق طفلمشلر نبات اولدي   وطب سودك قبي دورر انك جمعي كلور اوطاب

دخي القا بره قمق دورر و حوق بولك درر ثله   فرض نذر اورتلامق قيود رباب اولق ميزاب

اوكنمك لك تصلف درجر يلر هم جيوش اولدي   تسبنه در تغير هم كلك صوبي درر جلاب

تحلي در بزنمك لك دوشكلر هم فروش اولدي   مذبذب در تردد ايلين دوندرجي قلاب

صفير اولدي دخي خور و سقفلر هم عروش اولدي   طبنجه طش درر صفوان و يرده اولمه در احجاب

جدوبت قيلق اولمق دركزار قالي درر اهدب   كيجه داخي بيات اولديه ياي اوقلاور در نشاب

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن   اكر و آر يسه ادباكك قلامغ اورو دلمدن قاب

القطعة الثالثة والعشرون في بحر الرجز المثمن السالم

داخي قريشلمش منتج اولدي معلاوكه اولمق تباب   اوبز جرب ظلم اولديكج داخي فلج اوجي ذباب

دوشن خفي ارکن عرب بكقوصد اوردك اوز   قوشق نطاق اولي حرم اوك اوكي دوذر جناب

كره وطوتلمش منزه جر نعت الا بولغز حشيش   هم صدع يار يلمق درر داخي عذاب امك عقاب

داخي كوترمك درنق ميل اولديه داخي هم دكون   اكسلمش اولدي نمنمي سوشمك و كوبك حباب

داخي احلمق درنجس اولدي زلف لر هم عقاص   تعريف تغير ايلمك چكمك درر هم اجتذاب

خصخاص بلور مكدرر مسفوح دوكلمش درر   قر قيره دخي ذيره درر اوكره تلمك در انتخاب

باشيك اوكنده جي اولمايه اصلود نور   طارق نه كيجيله كلن غصه ايلمك در اكتياب

مخلف نه كوكلادن و يرنجوزايه كلمش مكتنف   منزلف دخي جمع ايدجي كيروبه دونكدر اياب

آدمر ديوي نسناي اولور نقرسين آيق آغريسدر   تلبيس عيبن كزلمك قيلنجله جلمق ضراب

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن   دوشرسه جاهل ديلنه بينه خراب اولور كتاب

القطعة الرابعة والعشرون في بحر الرجز المثمن السالم

اورته عوان اولدي اوو اصحر اهكل اولن مبلح   داخي عصيب اولدي قبي ميل ايلمك دورر جناح

بيتشمك اولدي هم ثقف ديلن جقرمق اولدي نهت   بكحل طحال اولدي طلق داخي زنا اتمك سفاح

مذخور سورلمش درر املاق نه اولمقدر فقر   حافد نه اوغل اوغلدر قارشمدق صودر قراح

قاراكو قبلمق وسق داخي طفق اولمق قدد   داخي آغزا اولمق نقض اوازه ديرلر هم صياح

دونمق بحد انجاح اولور داخي شفادورر فرك   داخي دره اولدي جرف شاد اولمه درر ارتياح

قوت محال و هم جفا ضايع غيابت ديبدر   هر سوزا شيد نجي اذن داخي زوال اولدي براح

ملاوح كمي ايسي در اورلمش اولدي هم نسيج   صفا را اولدي داخي ميل ايدن صاغيلجي دوه لقاح

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن   قلبيني دنيادن كسن غم جكمه دن بولور فلاح

القطعة الخامسة والعشرون في بحر المتقارب المثمن السالم

نوفي صقمق يبلمش نه معروش   اثارت قوبرمق آتلمش نه منفوش

توزع طغتمق تسلل سوشمك   تشاكس چكشمك نقشلو نه منقوش

تمطي كرنمك ترمل برومك   تحيز اولشمق صو يلمش نه منبوش

صواع اولجاكه ديرتيبه اوكي قرز — تشاجر چكشمك طلنمش نه مبطوش

طولنمق وقوب ولبد چوق جماعت — سنه يل غدق چوق سلنمش نه ممشوش

تفتت اوفنمق تناوش نه طوتمق — قساوت قتي اولمق قراكو نه مغطوش

نطيحه سوسلمش مكلب دين طوت — تخبط دشمك آرپسنه نه مغشوش

دغدكيك مكور دلمش نكد طار — مدينه شهر دصوقلمش نه منهوش

تبتل كسلمك تميز طفلمق — مخ اولدي دسار وصغر هم نه مطروش

ترببه كوكس دروليجه ايچين يار — نخاله كپك درارق هم نه معشوش

مبارى ندر توي مبارز بهادر — اغارت ايل اورمق قيلمش نه مهشو

قصاصه نه فقر دعونت اريلك — طتوله رهان وصحيلمش نه مرشوش

فعولن فعولن فعولن فعولن — دزلدي قنلدي كتاب اوش طونك كوش

القطعة السادسة والعشرون في بحر الهزج المثمن السالم

تقول درپلنلق هم نرم داخي رخيص اولدي — سعر داخي لولك دربوك اولن تخيص اولدي

مسيطر هم مسلط اولجي ويول طريق اولدي — حبك يول هذف دوشمك اورلمش هم لخيص اولدي

يلاونله دراساطر وسموم اولدي دخي طامو — معرت درمشقت هم زلف داخي عقيص اولدي

حديد وهم اسامت تيز واونمق فرح هم شاد — صديد اولدي صروصو وصور دلمش هم مصيص اولدي

مقيض درمقدر هم محول ويرجي دو در — دواكد در ثوابت هم شريك اولن شقيص اولدي

بحلمش هم قصيد اولدي افاضت داخي كيمكدر — جباه اولدي دخي اكنله طمعلو هم حريص اولدي

ونيره اتلوعور تدرتيز اولدي دخي دخريص — دوه يوكي وبرذو درپلاونمق وبيص اولدي

تدارك در اولشمق هم دراست داخي اوقيمق — تيقظ در اويتمقلق دخي هوت نويص اولدي

ادقلق

ادقلق درامدداخي تبحج درسوشمك لك — مكلد رهم بلاونق دردخي صوووقخريص اولدي

تسحب اولدي نرلنمق سفرجل درد دخي ايوه — قنب دودر بغرسق هم دخي جوجوق خميص اولدي

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن — دني نفسك بلا سندن قلي اولن محيص اولدي

القطعة السابعة والعشرون في بحر الرمل المثمن المقصور

ردء يار وقربه شن وقيفلو دور دهن بين — اجر منزدو خطب شان و بركت اولن دور در صين

فجل تورب ومنلح طوز درعوت بالوغرم اودگ — بني هك دراد ي بال وبرك اولندر هم عصين

غلبه صيق درصوف يوك درنمر قپلان فهد بارس — داخي حظ اولدي نصيب باح سوجي وقت حين

بارحه دون كيجه مهجه جان وعو داولدي بدق — دوح كوكل رخوسست ورداولندور لعين

هم دلك موج اون دقيق ونعت اولبدر هم صفت — كل رماد و تن بدن درکو ملوا اولن دفين

كش اقط درطن كمان واپ رسن كيرد ردن — ساهره يربوزي مريه شك اكلد امك انين

كهف غار وتخس آز وحنث اولبدر هم كناه — صاعقه دزيلدرم هم داخي خوار اولدي مهين

مرثي درآنجي وشرذمه دزطا ئفه — زحف چوق ديوارسور و بغي ظلم وقرسين

هم سفر ضب اولدي داخي ازوراد دخوردلق — شاكله بولد رهو اجو الدني دور د عنين

مشمئز اولدي اورکجي واورنجي درداخي جان — التقاط المق كنه درحوب فرق اولدي اربعين

جيب كوكس ملاطولو مل اولبد رهم هلاول — منقعر دد قويجي وسست اولور هم بل تخين

مهد بيشك بالهال وكبه كورك مراجي — وقر يوك دربلس شك وانده ديرهم عين

مقترف هم محرج دركسب ايد نمذهب اوكش — ذريين درمقشعر وصول شمال وصاغ عين

منهمر دراكجي وقونبتي جاردواستي هار — رجل ايق دركعب طوبوق خف ادك در ضيق تحين

موبق اولدي مهلكه وقابي كوند رقطره — زيرك اولدي فيلسوف وداخي قرأندرمبين

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات — قلبی صافی قل حسددن نکسه ایله طوتمه کین

القطعة الثامنة والعشرون في بحر المضارع الاخرب

طوق قاف ونون بلق در ضایع قومقدر اهمال — غیم اولدی داخی بولت هم تلو طونق اجلال

داخی مضاهات هم اولدی مشابهت بل — بر هفته نه دون یه بیسی ناز ایلمکدور ادلال

امدی مواطئت هم داخی موافقت دور — اولدی قری عجوز وغور ایلمکدور اذلال

داخی مجاوزت نه بکمل مخالفت دور — معتق مجر ازاد اوغورلق دور اسلال

بکمل مراودت هم طالبلق ایتمه دور در — دغوص ایت بلیغی الکسمه دور اشلال

بیضا اوپوح وشارق شرق اولدی کونش ادی — تولول تمرکی در کوچ املک اولدی ترحال

مینا رقیع وخوب وداخی صبیح اولدی کوک — خوبلامق عطیطه جمی اولدی عهدک اهبال

ضلع ایکو کمیکی داخی فوق مثا نه — منصب صحابی دراث بیمک دور اصلال

عیسی بلا وکود در موسی درا وسیره هم — اولدی جریده دفتر نسنه بیترمک اضلال

نجر اولدی یونه نجار اولدی خود دولکه ادی — قذافه در صتین هم یول کسمه ندرر دال

سحنا وجبره وسحنه رنکی در ریکاغك — فرسن دوه طبانی اوله نسانی اطلال

قیما نو جرم وحوبا جسم اولدی جمله کوده — ابقع در الا قرغه طفل کشی در اقلال

تعجیل وبسر وسرعت مکث ایومك اکلنمك — مرعی ومرتع اوتلق اندرمك اسغه انزال

بل عفو وصفح ورحمت یرلیغمق درر هب — حوقل قجا حجر طش اولدی عوضله ابدال

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن — کیشی یه واجب اولن علم وعمل ندر مال

القطعة التاسعة والعشرون في بحر الرجز المثمن المطوی المخبون

ثیبه عورت ارکورن داخی جنقدش اولدی اکیل — هم بشره بکزه دردر اولدی کفیل اولن قبیل

فری ونه بری وقطع وقطامر هم ونه صنم وبت هم وثن — کسمك وجد صوك دور رسیل آقجی یره مسیل

نسر وسواع ولات وود اولدی یعوق وهم یغوث هم ن — بعل ومنات بت در صوسز اولند در غلیل

نهج وصراط ومنهج ومذهب ومشعب وسنن هم ن — شارع وشرعه مسلك ونحج یول اولدی هم سبیل

شاکی وشاك وشایك وسالح اولور یراقلو بل — شم وسماع اشمه در خسته اولن در علیل

قیعه وقاع وصفصف وصحصح ومهمه هم فلات هم ن — داخی عرا فضا او اسو یلکه دی قال وقیل

شاهد وعدل وحجت وداخی شهید وبینه هم ن — داخی دلیل وهم علم طانق وسرمه لو کحیل

شوق وصبابت اشتیاق اولدی تشوق البکا هم ن — اشمه در کوکل اله کدك اولن قلج فلیل

احنه ضغینه وتره داخی غلیله کین اولور — طاق وطبق نه قت در ار بولکینه دیدی جیل

تبع وفیئ کولکه در صاچی چوق افرع اولدی هم — دیش قیو کومش غرب کسمز اولن قلج کلیل

صوه ورسم ومرسم ومعلم وهم علامت اوش هم ن — شرط ومخیله بل نشانه اولدی مناره هم دلیل

سرحه اونی نه شقشقه مرمره در طغان اونی — کیه شك اونی قره هندی تون اولدی نارجیل

کفل ونصیب وقسم وهم حصه وقسط وهم خلاق هم ن — شقص یه حظ وسهم اولور کونی خوددر لیال

داخی عماد وساریه اولدی درك هم استوان — عکه نه بال تلوغدر کشنه مسی اوك صهیل

صاغر وداخر ومهین اولدی دنی وهم لئیم — نحل وصفد یه قید وغل باغ وفصال درر فصیل

بلغه بنات ازق درر او بلغه دیدلر ورك — اورلی صح عقیصه در دالی کولکه در ظلیل

هم دخی چکلکه دی ثل یارسی او یکنك نه شل — سله دخی اوغرلق وکنجه جك اوغلانه سلیل

قدح اوله جمعه جمعی جمعه مقدحه دینور — دمه نه بل دیدلر داخی بلیچی دور نبیل

اون ایکی بیك ادیم بر فرسخ اولور حسابله — اوچ بلکنده بیر نه دینلور اکه داخی میل

اولدی حفی وهم مهری اولکه سیکیچی نسنه اولا — نسکیچی یه دیدلر داخی ونی وهم وبیل

بكلكاسه كاشيج بردانجي سوبجي واو لوم — اولدي رؤف وواحد انجي دوده دوهم جليل

نخل يتاغي اوغلنك نسل خود ولد ودوش — عدل نه يوكه دنك اولن بكدش اولن دردر عديل

بكره وغدوه طك دررضحوه دنلدي قتلغه — دانجي اسل سكود رديوزي صوبيد در اسيل

رهبه ورجبه ندرر قورقوكيك لكه دنور — فيج وبريد اولوربيك ضخم بوغون ارق ضئيل

مفتعلن مفاعلن متفعلن مفاعلن — رزق خدا ايتشد رعلم وكماله جهد قيل

القطعة الثلثون في بحر المجتث المخبون

سفينه جاريه كمي ويلكني اولدي شراع — بهاد راولدي جسورود انجي جري وشجاع

وديعه اولدي امانت قوماسي اولور توديع — وديع هم يواش اولمق اسنلك انه وداع

يوزي اوستنه يه اغلش صريع وصلح اولجك — ذريعه اولدي ميانجي والدامق نه خداع

وهاد ووهده وهم غور انيش يره دينلور — يوقش نه ابرق وهضبه ونجوه دانجي يفاع

وثوب وهندس اولور قارغو ودانجي دموش — يوزاكستلوكي عبوس ودخي ايدين اولدي شعاع

لباس وكسوت وثوب ولبوس اولور كيجك — قويلدزك يوجه سي وقش يه اعه يراع

عجاج وهبوه ونقع وهبا وغبره وعثج — يه قسطل وقتره توز بلنمدوكه مشاع

بلوك نه امت وشيعه وزمره ثله ور قطم — يه جمع وشرذمه عصبه وحزب وطي جماع

حيا ووابل وطل وولي ودينه وجود — خورتش ووابل اوله يغربه عهده دو وقاع

سحاب عارض ومزن وغمام ودانجي جهام — بلت فرنح دوقورقو وكوبله اولدي ضباع

بطيحه ابطح وبطحا دره كه طشلو اوله — رضيع اولو رامر اوغلن دخي اوغلن امه رضاع

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات — ددوكمي دمنهسك قوبنزي ويرمه صداع

القطعة الحادي والثلثون في بحر المطوي المخبون

مدس بيلو بره موق اكي بر جمه — لفظنه معنى دمدر ته جمه

مقبس ومقباس وشهاب قبس — اودبره اسي باش قفه سي جمجمه

فل ويه ذرد انجي دع ودع قوسن — فذدت ونقش ايله در نمنمه

وقعه ومقبا ولقا باس جنك — جنك ايده جك يره دنور ملحمه

فشم ايدب وفشمله سلامه در — دانجي هلاوك ايمه درر دمدمه

هدهد وهامه الجه ايبك اوكي در — صوني اجوق سيلمك جمجمه

فطه كوج اش فطه نه بر پاره بر — اولدي حجامت ششه سي محجمه

طليه بيون اوكي وانجي عسيف — بريره ديره ماكه دنور قمقمه

غمه كوج اش دوه كبوكي لغام — كل صويي هو باجقه دي قمقمه

نجد وامت يكسك اولن يردر — يم كورجك اتله اوني حمحمه

صوتني كوكسي انجنه ترديد ايدوب — همهم ركت ويرمه درر همهمه

يينه يينه ديه سي تامرفني — بلتك اولن كسنه نك تمتمه

قيفوسي قاپي اوبك بللو ايلمك — حد تكه بقه درر برشمه

ادلرني قيربن عورتلرن — طول ايدوب ارسنر قوبجي مامه

ناحط اولور قاپي چفيرن كشي — سوزلري جوق سيله درجرجمه

نابط بكلا اولور بل طمهري نبطا اولم — قورقبي تك طورمه درر بلدمه

اصمق اولورنوط ولغط صوت اولور — طارلق ويتلو خلولق حجرمه

ليط قمش قابي سمك در مخاط — قاتحه دن ششمه درر برطمه

جرمه بولك جرمه يمك بر كره — كوزي قزيلي جوق اولن اجمه

اوده صغيلن قوينه ثيمه دي — كوزلري بويك اولنه جحظمه

نهم اولور جناق ايچنده طعام م ن — ادته قله يوتمق اولور بلعه

ثلمه كدك داخي كديلمك ثلم — سرعتله تز يورمك حذلمه

قيصه كسنه جذمه جحمه كوز — سرعت ايدباومه دردجرمه

ديدي جكر داكه جرام وجريم — داخي قزل صحتينه حوجمه

ثقلت ودوه كوكسي درجثيم — اولدي كوكل كورلمه سي ذمزمه

جوق بيچي كسنه جراضم داخي م ن — جراضم وهم دي داخي بغره ذردمه

سخمه قره قايي قره اسحم دردر — طرنق اوزرنده اولراق نمنمه

ديحلب وطورمق اوردو اصطخام — شيم صوق اوكوزاوني غمغمه

شامه بك ويكلو اشيم ومشيم — اولدي قرنجه قزلي سمسمه

صارم وصمه اولدي بهادر كيشي — اج صرم وكزلو اوناولر صقيمه

ضيم كوج ايتمك واضرمق ضغم — طخمه جماعت بقره حيرمه

حاتم وحاكم دخي قاضي دردر — حكم ايده جك يره دينور محكمه

بايه كرش دوقق وهم دخي م ن — قربه يه صوقويمه دردطحرمه

يتسو زماني عتمه قيغو غم — شكله يتق جر شفه دي مقرمه

قرط كوبه هم قرطه جمعي دردر — فض صيمق كسمك اولور لهزمه

مفتعلن مفتعلن فاعلن — كندوكه دراندكمك ايلك كيمه

القطعة الثاني والثلثون في بحر الهزج المثمن السالم

سهولت دركلكلك هم قتي ايلو دردر رضراض — ثألف دركوكل المق كوزه يمق دردر اغماض

قنوط

قنوط وخيبت وحرمان اياس ويأس هم قانط م ن — يؤس ايتمش نه اومودسز كيبه قارنلو در شحواض

مسارع مسرع وعاجل مبادر داخي مستعجل م ن — اوبجي دردوه لاري قتي سوريجيدر قباض

حفيظ وحارس وحامي وضابط صائن وراعي م ن — صقيب صقلبجي دراو دخي استامك استفراض

فقير وعايل ومسكين وبايس معسر ومقتر م ن — اولور درويش وغسل ايله آيجك يره دنور مرحاض

نصاب عنصر ومحتد اورومه ادم اصلي در — سوى ايتق دلي اغزايچره دپرنمك دردر نضناض

فوفغه فغه نشوه فوح وارج ونفحه خوش قوقو — حساسه قوروبالغي قتي جومرد اولن فياض

حمام وهم موات اولدي منون وموت ودخي سام م ن — منيه وحمام اولم دخي يوجه يراولدي انواض

حصين ومحبس وسجن ودخي حبس اولدي بل زندان — قوش اوتمك داخي كوشلمك بغرماسي دردر انقاض

حصار ومعقل وحصن ودخي ديماس اولور قلعه — يورك قابي نصب دوردر داخي طورغمق اولدي انهاض

صميم وحبة القلب سويدا اوريسي كوكلك — صله منح وهبه باغشلق ميتسه لر اولدي اغماض

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن — كسي جهليله طول اولسه كه كوندوردر امضاض

القطعة الثالثة والثلثون في بحر المنسرح المطوي المكفوف

صبح طك وايرته نك يري اغرمق فلق — كيجه اوكنجه قزيل اولنه دينه شفق

سمك وسما عرش وهم سقف دخي كوك درر — كيجه نك اوك قاركوسينه دينلدي غسق

قذه وسلعه لبذ فرقه فريق وقبيل م ن — بولك وسوكي قنا ديدي كمنده وهق

حاضنه وقابله اوغلنه مامي درر — طم علقه درسلك جمعنه دينور علق

عوذ ومعاذ ولجا كوزو دخي التجا م ن — اولدي صغنمق دخي شنلكه دينه فشق

حرز وتهند رملة ذا اولدي صغنجي يري — يارشق اوريناسنه قوندي ماله سبق

انس واناس واناسي ودخي ناس اولور م ن — ادمك اوغلنلري ضكصره دينور دلق

جامه وسبحه اشك بونجي وتسبيح اولور — اولدي كناه وحرامه يقين اولمق دهق
مجلس ومحفل داخي مجمع ايت دركه — شهوت اولورسه يكين ايدلور اكه شبق
آزفه وراجفه رادفه وقارعه — واقعه وغاشيه صوك كون وقوزي برق
داخي ضعيف وشريف اولدي اكو واولو — جاريه وابنه قز اولدي يتش اولمق لثق
حبر وحبور وسرور اولدي فتى شادلق — قعقعه يا اراق اوني اق يلق وهم لهق
باحه وبحبوحه هم ساحه وصيد — صحن اوك اورتاسد يره لوم درنفق
تراب وصعيد وبرى دمس وسفاه وسماد — عفر ورغام وثرى طريق وكيك لك شدق

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن

اوقويه قيده نك بوزي ايدحق

تمت الكتاب

هذا الكتاب المعشرات السحرية

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله واهب العقل والطبع الموزون والصلوة على رسوله محمد المؤيد بكتابه المكنون وعلى آله واصحابه المنعوتين بالمعرفة والماعون ما دامت السموات والارضون فيقول العبد المفتقر الى الله الغني المدعو ببهاء المغالقروي بلغه الله الى الكمال العلي

بانوار لفظه الحفي لما رأيت ابناء اهل زماني الشعراء واحباء اهل معاني الظرفاء قد طال تلمسهم مني وسؤالهم الي ولم يعل الحاحهم واقتراحهم علي في ان انظم لهم مختصرا في علم اللغة يكون نظامه كالثغور الاقحوانية من درر الاصداف القطنية ويتضمن بحور العجم بالكلية ويشتمل عليها من العرب بالجزئية نظمت على وفق كلامهم بلا مع زيادات على مرامهم من تلك اللآلي السحرية الظاهرة الزاهرة ومن تلك الجواهر الفكرية الطاهرة الباهرة كتابا لم يقل بنزوه في اللغات ولم يسمع سيئه سمع احد من الرواة ولم يوت فيه شيء من الضرورات المذمومات التي تسنحت بها الكتب اللغوية المتقدمة من المنظومات للامام ابي نصر الفراهي كنصاب الصبيان وحسام الدين الشاعر الخوئي كنصيب الفتيان وغيرهما من المشاعرين الذين شعرهم المزبور في الكتاب الذي يسد في الحقيقة مسد الشعر المنثور على الرتاب لا يخلو من تلك الامور المستهجنة ومن العاب الا نادرا وهو كلام موجود عن

اولي الالباب شعر هو شمسة شرف على افوانه بنجومه وبنظمه المعيار ويرى ما

نري العجيبة اهلها فيه سوى المتشاعر الهذار وزينته ببعض الصنايع من البديعات

كالتجنيسات والترصيعات والتخيلات والتسجيعات والاشتقاق والاعراض والمقلوبات

وصنعة لم تخطر ببال احد غيري وهو من فضل ربي ونور ربي ذلك فضل الله يؤتيه من

يشاء والله ذو الفضل العظيم ورتبته على ثلثمائة بيت من الابيات التي كانها مقوله

بلهجة الخيالات وعلى ثلثين قطعة كل منها على عشرة ابيات معايرة بعيار

التفكرات وعلى ثلثين بحرا كل منها يبعد من القلوب الملالات شعر وشعري فيه

لام من بحور بها يجلوا الجنان عن البلابل ويقرب من قراءة درها من يكون له

لسان كالبلابل واشهرت الى بحر كل قطعة منها في البيت الاخير بشيء من الكلمات سوى

البحرين من تلك البحور المعدودات ونونت فيه مائتين واربعين جوهرا لعله يعرفها

من

من ليس في طبعه طبع وعلة وضمنت لمن اتقنه ان يهون عليه تلاوة جميع اشعار ساكني

المدر وبعض اشعار قاطني الوبر ويكون مشارا اليه بالبنان في علم اللغة والاوزان ولعمري

لقد يجعل الابكم نطقا والاعقد ذلقا والسعدين شمسا اصفر والنحسين قمرا ازهر

لكونه لدى الجامع اكسيرا اكبر ودون الناسخ كبريتا احمر ينبغي ان ينسخ على صفحات الخاطر

وحدود الحور بقلم من التعقل ومن النور شعر وهذا كتاب فارق ذكي آسة

من الابل الغر الغبي الخفائل ومنه خلاق للدهات وليس منه كفل لمن احصى من

اهل الاراذل ولا يعرف العفك صنيعته سوى ظريف وذي طبع سليم وعاقل

وشعري دون البار عين نظام لؤلؤ لا كشعر العقد عقد الجنادل وما انا من تصنيف

غير بارق وان كان هذا الامر امر الافاضل وسميته بالمعشرات السحرية في الابيات

الفكرية وشرفته بعد ان فرغت من تحرير تلك الدرة البيضاء وتنظيمها وتسطير

تلك الشمة الزهراء وترقيمها يوم الخميس الخامس عشرة من المحرم الواقع في شهور
حجة اثنى عشرة وثمانمائة بالقاب من يسرادق سلطنته تلالأت انوار العناية
الازلية وفي حدائق عظمته ازهرت اشجار السعادة الابدية وفي حياض رياض
لطفه دارت كؤوس المعارف ومن شرف قصور شرفه باشموس العوارف وبراية
ارتفعت رايات دولته وباياته انتشرت ايات معدلته الذي يصاحبه المجد
والعلى والعلى والافضال والافضال والجود والعطية والالى والالى والانفال
والانفال شعر ولا يرى شبهه الابعين الحول ولم يقل مثله الا لسان الخيال
وهو السلطان العالي جامع المعالي ذو المجد السعيد والسعد الجديد والخلق
المليح والنطق الفصيح يوسفي العفو خضري المدد احمدي الخلق مهدي الزمان سميدع
سلاطين العرب والعجم خلاصة بني ادم خليفة الله في العالم والي لواء الولاية

في الافاق

في الافاق مالك سرير الولاية بالاستحقاق فلك الحق والدولة والدين ظل الله على
الخلائق اجمعين شعر وهو الامير له لواء ولاية وولاية ووقاية وهداية ونهاية
العرفان ومعظم ومبجل ومفخم ومفضل ومكرم ومكمل برياسة الانسان وخليفة
لخليفة بخليقة ووجوده كرم وجوده شامل لاماجد الدوران وله مواهب
جونة وعلى وغاية جودة وكرامة لسكندر وجلالة الخاقان وسرير سلطنة
وتاج سعادة وسيادة وصيانة وديانة وشريعة الاحسان وقد اعطيت له
عارفية بايزيد وملكة ابدية فلذلك سمي بالامير سلمان يا من يسأل بما هو عنه
اني اقول فيك هو دولة الخلائق وعناية الرحمان اعنى به السلطان امير سلمان
بن السلطان بايزيد خان لازال العجم بشموس دولته مسفرة والعرب ببدور معدلته
مقمرة ما مد الحبش جناح زنجيته واطلع الروم مصباح تركيته وارجو من فضل

الذي البهاء والاحسان ان يجعله سببا لاصلح الدعاء في الغفران وتبصرة لاكمل الخلفاء
الظرفاء البلغاء وتذكرة لافضل اللغفاء الشعراء الفصحاء ويصونني من السهو و
الزلل ويعصمني من الخطاء والخطل في القول والعمل انه هو السميع العليم المجيب
وسائله المسكين الفقير لا يخيب شعر واذا الكتاب بفضل ميمه يشهد فالميم لا يحتاج الى
المداح حضر الزمان هو الغني عن الاجاج والشمس ذات غنا عن المصباح صدر الكتاب
رقمت فيه بعد النسق على وضع غفل عنه المتقدمون ليفهم من الالفاظ فيه ما وضعت
له المتعلمون غير مختلط غيره من الفضلات ولا يلتمها في النظم الا من كان في طبيعته
القدرات على كل من اللفظين متجانسين في اللفظ غير المتفاوتين حرف التاء وعلى كل
منهما مختلفين بحرف واحد مع تقارب المخرج الطاء وعلى كل منهما مختلفين لا مع
التقارب الخاء وعلى كل منهما مختلفين بزيادة حرف الياء وعلى كل منهما مختلفين في

الهيئة

في الهيئة دون الصورة الصاد وعلى كل منهما معترضين بين اللفظ وبين ما وضع له
الضاد وعلى كل منهما مختلفين في ترتيب الحروف الاثنين وعلى كل منهما وقد يكون ما في
احديهما قرينتين من الالفاظ مثل مقابلة في الاخرى في الوزن والتقفية العين وعلى كل
منهما راجعين الى اصل واحد في الاتخاذ الشين ورسمت فيه الهاء على كل لفظ له معنيان
قريب وبعيد ويراد به الثاني والجيم على كل بيت يوجد فيه الفواصل على حرف واحد
يدركها الافاضل والغين على كل بيت فيه لفظ يدل اولا على التركي وثانيا العربي
والعجمي اشارة بها الى التجنيس التام والمطرف واللاحق والمذيل والناقص والاعراض
والقلب والترصيع والاشتقاق والايهام والتسجيع والى صنعة الغريبة الاخر آعية
وهي من المواهب الالهية وافادة للقاصر في معرفة البدايع سرعة الوقوف على هذه
الصنايع ووضعت فيه على كل لفظ يلزم نقل حركة من له الواقعة في الابتداء الى

ماقبلها الثلثين وعلى كل لفظٍ من العربي يجب آخره وكسرة آخره وفتحة وضمة

الكاف والسين والفاء والاربعين وعلى كل لفظٍ منه يسوغ تسكين آخره ونقيضه

بالاعتبارين الستين والعشرين وعلى كل لفظ منه يجب فيه وجود التنوين عند التلاوة

الخمسين وعلى كل لفظ منه في آخره الهاء المنقلبة في الوقف من التاء تدخل في التلفظ

الدال تخرج عنه الخاء وعلى كل لفظ منه في البيت الاخير يدل على وزنه في الجملة الزاء

ونقت فيه بعد كل لفظٍ يجب وجود الضمة في آخره دون النطق دون التحرير الواو

العاطفة التي لا يلزم وجودها ووجودها تنبيهاً للقاري والكاتب الغير في التسطير

الماهر في معرفة كتبة التركيب العجمي الظاهر على كيفية قراءة ابياته العذبة

على العذبات وكتابة الفاظه السلسة على الاسلوب يسلم كل منها ويبعد

عن التنافر والبشاعة ويلبس حلة الفصاحة والبلاغة والبراعة ويكون في

السلاسة

السلاسة كماء الحيوة وفي الحلاوة كالعسل والنبات شعر موجبة قد وشحت روضاتها

بنفسجه ووتيرة وغالية وشقائق النعمان وحياضها ضربت على درر الفصاحة تبلغ

وعيونها في كلها تجري على الاوزان وهذا حين اشرع في الابيات السحرية الروحانية

بعناية الملك الكريم الفردانية حامداً لله ذي الرحمة ومصلياً على محمد ذي الرحمة

وعلى آله ذوي الحرمة

القطعة الاول في بحر الرباعي مفعول مفاعيل مفاعيل فعولن

الله وإله آل وحكم ايزد و دا و ر	وهاب عطا بخش ومعين ناصر و يا و ر
فتاح كشاينده در رهاي ضما ير	ستار عيب پوش وملك پادشه بر
جبريل وملك بيك خداوند وفرشته	افلاك فلكها فلك چرخ جفا كر
قرآن نبي مصحف ومصداق كواسه م ن	برهان ومحمد بستوده افضل بهتر
اصحاب ونبي مرسل ياران و پيمبر	صديق وفاروق وعثمان و حيدر
انسي وعرب عاربه تازي دل ومردم	انسان وكمي مردمك چشم و دلاور
يادق جمه ياره كله شعر مه بق كم م ن	دانش مكن وپشه غلاف واكل بر
اي شيد بلي كج كل همه كل كنده دمي دد م ن	برخوا نم ومروآر دخشك ابنة دختر
الاهل بدنعه ندميغ القوي د ن م ن	ديهي وخم باده ولي يار اخ دادر

معیار و رباعی ترازوی ذو چار … چاری ربیان ایت بیا آت بیا ور

القطعة الثاني في بحر المقتضب العربي فاعلات مفتعلن فاعلات مفتعلن

عین ذر نقیضه کمی وقربه عمید نژند … غیر خر بسیطه زمی اینه نصیحت پند

شیخ پیر و ملة کیش سهم تیر و جبهة کیش … توم سیر و نجه میش شیر و ضیره کز ند (لیت صح)

اسم نام و وزر گناه دین وام و عشب گیاه … فجر بام و حصن پناه سطح بام و بضع چند

باب در سمیق سمه نمل ذر قطیع رمه … رأس سر جمیع همه رطب تر رفیع بلند

سمن پرده سامع کوش سبی برده بارم دوش … میت مرده منکب دوش کلبه کرده جامع بند

وقت گاه و قوس کمان سمت راه و ریب گمان … جب چاه و وسط میان تبن کاه و فرس سمند

غیظ خشم و ترس سپر طرف چشم و فاس تبر … نفس جسم و کبد جگر مسک مشک و رند الند

عدل تنک و کذب دروغ بنج بنک و حلب پلوغ … ضنک تنک و نور فروغ غیم و حرمل ابر و سپند

نغم رشک و بهجت باخ دمع رشک و شعبه شاخ … شن مشک و فضه ماخ عرف بش هر یه پر ند

غضب قاضب نجب تیغ و بی خرد عطب … مرد لاغر و جشب مرد بی مغز کم چند

القطعة الثالثة في بحر الهزج المسدس مفاعيلن مفاعيلن فعولن

مزیة فضل و رأفت مهربانی … لجین سیم سلم نردبانی

شمام و شامه تونه کوه دو سر … امام پیش و خلد جاودانی

عدس مرجو بلس انجیر و دز شیر … عسس شب رو حراسه پاسبانی

ذکر فولاد و قین آهنگر آله … اداة ساز و فرحة شادمانی

مدینه شهر منزه نیش و نه خلو (نوش) … شباب و غفلة کولی جوانی

خرز خرکوش و ظبی آهو اسد شیر … رشا آهو بچه نقلت کرانی

لعب

لعب لعوبه دمیه بنت بازی … بشارت مژده دادن مژدکانی

عجب طرفه شکفت و تحفه بخشش … جری جری کی جری روانی

امیری میری من قیمة بها یم من … لجه عیش دریا زندکانی

سدس شش یک مزج پاره شب … سنه سال و سنین قحط کرانی

القطعة الرابعة في بحر الهزج المكفوف وزنه

مفاعیل مفاعیل فعولن دو باب

ابو الکبر درم مدلهم ظلمت تاری … ضیا ضوء و سنا روشنی افق کناری

زرد زره و نطاق کمر منطقه مثلث … لوا رایه علم جارحه مرغ شکاری

نمر قرد پلنک و کبی فنسته ماذش … سبع فهد دد و یوز ایم حیة ماری

اجم امیل بی تیغ و بی نیزه یلب خود … الم درد و جوا سوزش و صحه زاری

اقط مصل تف بینو و کعک کلیچه … لبن شیر و دقیق آرد و سلفه نهاری

عسل اری و ضرب انکبین غنجد و کشمش … طلا شیره وطن مربع جای و بهاری

وضم تخته قصاب اضم خشم کر فتن … صمم کری اصم کر زلم تیر قاری

برد تکرک و برد ندی شب نم و سرما … خشب چوب و خشب جمعش و نصرة یاری

بهی خوب و معا آن دو زن سخله بها دوم ن … بره زیب سراها و تن و د بهاری

ید نوعت و دست و کف پنجه کلف عشق … انا فینه یکساعة و دفعة باری

القطعة الخامسة في بحر المنسرح الاصلم مفتعلن فاعلات مفتعلن فع

شکر و قند و نبات و عکنه شکر جین … اجمل خوبتر جمیل و علو زبر جین

مطرب و خنیاکر و براعه غزو عود من … بربط و مزمار نای و اجرب کرکین

رمس و جدث قبر کور و خاک و کفن لحد … نعش جنازه مقل و معسر مسکین

افیل و صفر کرایه چرغک و صلصل م ن   فاخته کرکی سماج کاذک و چرکین

ورد کلف عندلیب و آه هزازی م ن   وای شقر لاله قطر و احنه مش کین

یؤیؤ بوهه عقاب اله رخم دال   باشق باشه حمامه ترکی کوکرجین

رشوه و ما لا و لص یاره نه دزدی ایهام   عبد ملول و حزین بنده غمگین

منطق و حکمت حدیث راست سخن نوزم ن   سفر ملون شکوفه نامه د نکین

منخل بیزن و طبق نه و جفنه م ن   فیخه و نفوه شکره کاسه چوبین

منزبکه اصلم بریده گوش کلو خدان   تجوز بل و ابسین مردم شرکین

القطعة السادسة في بحر الكامل متفاعلن سه بار

قبل شفه لب و بوسها قبل جهت   قبل زمین بلند تطوح نا فله

بلل خصومه نم و ظفر نلل عقده که   و هل بدن غلط خطا شرک تله

شیم و جمد یخ و آب سرد و فرات عذب   وشل و حبا بداب اندک و کوبله

الل میان دو دوش و میسرة سوی چپ   برق بره فنک فنه دلق دله

عشق و شق و شه بیچه هلبه شنبلید   عصب پی و قصب نی و قله دود له

نفر فریق و فیه قبیل جماعه   اود کنزی نفس شکایه دم گله

رتل گشادگی ثغور و اصفه لصف م ن   کبر و بنوت و طالق بسری یله

قلل قلیل و یسیر اندک و قله سر   دغل خیانت و عیب رجله بوقله

مثل حکایت و عبرت و شیة نشان   کمل تمام و امل امید و تجل بله

القطعة السابعة في بحر المقتضب العجمي فاعلاتن مفعولن دو بار

مرمرد و مقتول و هدی کشته قربانی   صعب تند مغسول و سهل شسته آسانی

[illegible]

فی

فی سایه ظهر پشت رتبه پایه حرث کشت   ظئر دایه کشح کشت رخص و حصب ارزانی

ام مام و قنوان اصل مال جثمان م ن   شخص و سجن زندان و خیل و رخم اسبانی

وجه روی و کنز گنج صفر روی و خمس پنج   ریح بوی ریح فنج گودن اسب پالانی

طی منه و ادعیه باز و باع و اطریه م ن   باز و رشته امنیه کام و جهل نادانی

لحم گوشت و شحم پیه قدر دیگ قلع و تیه   دشت و قریه رجل دیه پا ندم پشیمانی

نور و جدی بزغاله کاو عجل گوساله   فنج و سلعه مو کاله جبهه اسب پیشانی

نوم خواب و منفوش مرد خفته فرفوش م ن   دشت ساده قدوس پاک و خفیه پنهانی

فخر و غر نازیدن کول و لهو بازیدن   شجن و لوک خاییدن نخم قلق پریشانی

اقتضاب و حرفه پیشه بداهه خمله ریشه   عرین ایکه بیشه ولیمه مهمانی

القطعة الثامن في بحر الرجز المقطوع مستفعلن فعول او فعولن

ملاح کشتیبان اسی پزشک مان   بلوعه تن شوی و شوی بریان

ابار و مخیط سوزن و سوزن گر   سیر بال پیراهن میق گریبان

میزاب و کوه ناودان و روزن   سرداب سرداب رواق ایوان

شارق غزاله یوح و شرق خورشید   مریخ بهرام و زحل کیوان

کور و حمم انگشت دیزه کوره   مقراض کاز و مبرد سوهان

فرسن سول زاشتر فرس چنبره   منسم سنام ناخن و کوهان

مقلاة تابه مبزل پالونه   کانون آتشدان دواة دوادزمان

اقلید مقلید و کلید و صرخ م ن   کاخ و خظر ذور و خطر پیمان

دمل دوا ارکردش سرد نبل   مقل و کنبزا و سمه حرض اشنان

رجز عذاب واقطع بي پادست — منهزم رم زال وسم دستان

القطعة التاسعة في بحر المجتث مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن

شجاع سرخي خور حمر بيت و مي خانه — جماح و محور ديك بزرك و وردانه
سجيه شيمه خليقه طريقه شاكله خلق م ن — وتيره عادت خوي و خراب و ويرانه
جنان وقلب وخلد روع وبال ذل نقره م ن — گو قفا رقبه گردن وكتف شانه
بصيره عقل وحجى حجر ولب ونهيه خرد — لباب وخالص وبيزه لبيب فرزانه
ذقن زنخ فم وفم فم دهان وسن دندان — بصل پياز وذره دخن حبه يكدانه
كساء ثيه وقطيفه نمط گليم بزرك م ن — نهالي شمعه موم وفراشه پروانه
لسان ومقول ولهجه زبان وحلق گلو — حنك بصاق خيو كام ولحي و فك چانه
غناء سود غناء غناء سرود وتوانكري — غني توانكر سفيه ديوانه
يغوث بت و مجوسي مغ القراشهرام م ن — بشت وماه ورئيس اجنبي بيگانه
خليل وخل وخليط وحبيب حذن دوست — عدو دشمن جن پشته قصه افسانه

القطعة العاشر في بحر المضارع الاخرب مفعول فاعلاتن دوبار

مفهوم فهم كرده جحد و جحود انكار — مظلوم ظلم كرده جم وغزابر بسيار
ايهم ديو عيهم سخت وقليب عيكم م ن — جاه وهزبر وضيغم شير وبري بيزار
ارزنه چوب دستي مزراق وجند ژوبين م ن — گرز وجراز ومنصل شمشير وجيفه مردار
حلقوم دود خرطوم بيني شراب و فرطوم م ن — منقار وموزه خلقوم ناي گلو هب انكار
نشابه تير تركي مريخ تير پرتاب — نبال تيرگر قيل قول ومقاله گفتار
محراب و قبله كعبه مقصوره حجره مسجد م ن — منبر امام وقنديل معروف فعل كردار

بلاوب

فاعلاتن فاعلن فاعلاتن فاعلن

تبلاوب پيچه ريباص ريواج صاب تلخه — فرصاد توت واجاص الو غرب سپيدار
مكرب شيار وكرده تركن غدا مه اشتر — باشبث باديانه بيدا زمين هموار
مثلي چو من عجم دا بلاله ظريف ولام م ن — زرزور جز عرب در دمال وفكي زره سار
جنه ومضارع سخت ماننده وجحر سوراخ — فطر شكاف وآغاز كردن عذار افسار

القطعة الحادي عشر في بحر المديد وزنه

جبن يل مهر كره فلس يل خسر زيان — انمل مل مهل وكره كوي ومس شرح بيان
بحلة طبع وعرق خوي وسم زهر وورق م ن — بركك وخد رخ مهق شوربا جاري روان
بكر دوشيزه وكيل كاردان امر ونذيل م ن — ناكس وكار ونقيل اجره مزد وكرا ان
ربع منزل نكم راه روشن بكم م ن — بطن كنكي شكم وابكم كنك زبان
يوم روز وملوان شام وروز وغدران م ن — اسب سركش نزوان جستن وغالي گران
شص وحوت وسمكه دام وماهي مسكه م ن — پرده در وهلكه نيستي باري بران
ناميه تاك ورجين دوك مردان ومجين — اسب بد اصل ولجين شاخك وقطران
زبن دوري نغه نازون ونغه م ن — زيور اوا حدمه آتش وساجي دوان
عين ديدار ووضي روشن وپاك ونضي م ن — چوبك تير ورضي شك پسنديده كمان
ودق باران ومديد منج دواب وشديد م ن — سخت دل زفت ووليد كودك ولاعي شبان

مستفعلن چهار بار

القطعة الثاني عشر في بحر الرجز المثمن السالم وزنه

استاذ ماهر ترب همزاد واخوت دادري — اجسام تنها كفو همتاي وامومت مادري
كبريت وقلعي ورصاص ارزيز وگوگرد نحاس م ن — ميشوم وهادي پسي وشوم ره بر دلالت رهبري
مرجان وسبحه مهره تسبيح ومروارید خرد — اكليل وتاج افسر وسربند وجندي لشكري

یاقوت ولعل وجوهر وبلور معروفدر لجام م ن کفشیه فص فاتم وفلق نکین انکشتری

سمن ومحیض روغن ودوغ ورغیف کرده برقم م ن روی بند ومقنعه سرپوش ورفعت برتری

عندم ذریره فوه روین قرظ بر غند وعفص م ن مازو وصمام وسید مهتر سیادت مهتری

نولو وسعفه ارخ وشیرینه نقرس دردپا … ذبحه جبان دردکلوبی دل مخافت لاغری

مرصاد وفرسخ راه وفرسنك ورفاق همرهان … سیاره عیر کاروان عون ولایت یاوری

اسفنج ولحمه پود وماسوره نجرانها ونسیج م ن شانه کرباس وفیلق پیله هف بقری

نبل بزرک وکوچك وذیل وزجر دامن بلا … عول سیم غول مقلاوك کرده ن صیاغت زرکری

القطعة الثالثة عشر في بحر المتقارب الابتر فعولن سه بار وفع

شقی جبث وبدبخت ومرد آری … شقا مشك وسوقی بازاری

شبث چرهل پایه علق دیوچه … ادب زهد وفرهنك دینداری

یدی وادی زند کانی خوب … یدی دستها عشر دشواری

ندی انجمن گاه وسریه م ن کنیزك سدی تار ونم داری

وعا زاویه ظرف وبغو له … ثمل صحو سکران وهشیاری

هری کوشت رینده جزنان … ذمی خونها ذمی زنهاری

زکیه طوی جاه بیر آسته … براءة زکی پاك بیزاری

معز عنز بز بقل وازریه م ن ادر بادتره عطله بیکاری

قرب مشکها قرب نزدیکی … قرب کثرة خویشها بسیاری

قراب ابتر ابتر بی دم … سهر راقد خفته بیداری

القطعة الرابعة عشر في بحر الهزج المثمن وزنه مفاعیلن سه بار

نسیم

نسیم باد خوش وسمی ولی وغیث باران … یتیم بی پدر صخب وسقیط برثم یاران

شعیر فوم وبر گندم جو وسمسم ارز کنجد … برنج وحج وماش وبذر تخم وندی پشنان

سفرجل تمر خرما به تفاح میوه سیب … عنب انکور حصرم غوره غدر ومکر دستان

مسد بنددی وطر فالیف دوخ وکر خطب هیزم … غضاطن پشته وارة تاغ ثغر وضرس دندان

غبیرا فستق وباکوره سنجد پسته نوباوه … دقل خرمای بد رمان انار وضیف مهمان

وتیله وارغ وخص خانه اذنی شربجه دز … عریش جفته زجو رکوز ونصل پیکان

سراج ومشعله حب چراغ وشمعدان وخم … لکن معروف ودیسق دشت خوان اجانه بیکان

ذنوب وسجل ودلو ومنهل ورد ابکاه ودول … نهر جو سیل هین وادی جراب رود انبان

سراجم ال سقن کمکم شد پر قامت اماسیده م ن زرده جو به ضرب وفق ذیاب گونه کمان

هرج برق درخش وبانك تندر تبه کرد … زبد کفك وهدب موج وجل استوب سان

القطعة الخامسة عشر في بحر القریب مفعولن مفاعیلن فعولن

اقلیم ومکان مقام وکشور … کابوس سکاجه صورة پیکر

مسرور وفرح ابو سلیمان م ن شادان وخروس کوکب اختر

نسرین ووعاطه نسترن گل … فرفر بنفشه عود وعنبر

زعرور وخلاف ازدف بید … اترج ترنج وسرو عرعر

قثاء وخیار وقطن پنبه … دباء کدو ودنس سرود

مقبس قبس ورماد خاکستر … بارم نار وجمره اخکر

مرقم پرنان وشوبق تیر … لخاره تغاره جنة اسپر

شاخوره جای خشت بختن … قاروره شیشه قرم مهتر

بیطار بجشك و مبضع نیشتر   غرثان كرسنه بغل استر

عثمان و قریب پیل ماده من   نزدیك و عبید جمع چاكر

القطعة السادسة عشر في بحر الرمل الابتر فاعلاتن سه بار و فعلن

عین عیب و عین سخی سفع سوزانیدن   عین سیم و عین مستی زرع رویانیدن

سعد و قسط و صندل معروف فنه بیهوده   وجّ وجّ لب مغز میوه صرف كردانیدن

زرع روه انكله كوشه بیقه فشتك   مسحه دستار و تقمین پوسانیدن

تفرجه چاك و بطانه استر قرطق كرته   طهاره ابره تخمیر پوشانیدن

سیب و عیبه جامه دان بحشش فراش بستر   كم و قن ردن آستین تسمیع شنوانیدن

نیفق نیفه قنان پاچه زیق زه   ثوب و كسوه جامه تكمیش شتابانیدن

روح جان ساقی مشم من آب ده بینی كست   فتن فتنه بودن و فتنه بلغزانیدن

منصت یك رنك و لون و حیف و صنف اسلوب من نوع و جنس كونه تعیش بلغزانیدن

شاو و قصوی حد غایت كنه عجب فرجام   افتتاح آغاز كار اجهاد رنجانیدن

ارمله بیوه رمل باران اندك ریح   باد و نكبا باد كژ تهدید ترسانیدن

القطعة السابعة عشر في بحر الجنب وزنه معلوم

الجوبة و داخل طرفه درون   اعتوبه و خارج هشتم و برون

سماق و زبیب معروف و مویز   فانید شكر عربون زبون

ملول و مفص ناخن بر و میل   دقیه موتان بی جان و فسون

اشفی ادوات آلات و درفش   ازمیل و ورك نشكره سرون

موماة و عرابیه و سهب من   جبانه و زاید دشت فزون

بنیان بناها خلف فسیس من تبیان درستی ناكس و دون

زاوق شبه سیماب برنج   تلمیذ و عماد شاكرد و ستون

انثال فرو آوردن و فرج من معروف و شكاف عفاقه كون

كتاب دبیرستان و دبیران   اعقبه سازالان كنون

منخ دمك آهنكه و ماس من الماس و حدید كیف آهن و چون

القطعة الثامنة عشر في بحر الطويل فعولن مفاعيلن فعولن مفاعيلن

الوهیة عالم پرستندكی دانا   رجولیة مردانكی طاقة یارا

عدولیة ذف و دجوجی تاریكی   لثولیة دزدی تنوفیة صحرا

سنوطی و فنذایه تر كوسه بزن   سمیری كشتی خرد و قمقام و طم دریا

صفاریة مرغی هذا دیة آله   سخامیة سیكی و رابس عبق بویا

هیولی و ماء مایه چیزی موجود   یهودی و كلب سك یهود و بضد كالا

عتیق ابوبكر و جوانمرد و پرینه من كرانمایه نیكوخانه كعبه حرس اوا

فلیق سزاوار و خلاق سزاوار   خلق كهنه خلق آفریده نطق كویا

یمین قوی ویل ارون شرنك آلمی من سیه لب بیون چاه زرف جلی پیدا

دلیل و ذلیل رهنما خوار و خل سركه   ذبیل و قتیل كشته سخی غدا فردا

قصر كوتهی طول درازی سمین فربه   بقر كاو و سركشته شدن قره خرما

القطعة التاسعة عشر في بحر الخفيف فاعلاتن مفاعلن فعلن

شی چیز و سوال پرسیدن   شیب پیری زلق بلغزیدن

رجب و هیبة شكوه و سبب من رسن و مایه بری بریدن

نحل و ناحل و نحيل و نحيف م ن　　لاغر و لعس و لعق ليسيدن

مغره سرخ كل و وحل كل كوي　　وجل و خوف خشيه ترسيدن

سد و صد كوه و بد چاره جد م ن　　بخت و لد نژاد و شرب نوشيدن

شب زاك سپيد و سب دستار　　سب دشنام و شم بوييدن

سيد و سرحان و حيتعور گرگ　　خيطل گربه كفر پوشيدن

نعم چارپا نعم آري　　قلم خامه قلم ستم چسيدن

نسر كركس سفنج اشته مرغ　　صفر خالي صفر شفليدن

خف نعل و شتر خفيف سبك　　جف خشكي و مهبوب وزيدن

القطعة العشرون في بحر الرجز المطوي وزنه معلوم

معركه رزمگاه و هيجاه و وغى كريهه جنگ　　دبدبه كوبه طبلك و ناقور و شبه رود و ده چنگ

فرخ و دجاجه ماكيان جوزه فراخ جوزها　　عفريه بوم و مخلب تاج خروس و كوف چنگ

بعد و نوى قلى و بغض ظلم ستم كر ايلمي　　مرد سنبر فام من جندل و صخر و صلد سنگ

اكهب لاجوگبود احضر و ناضر سبز　　ابيض و ناصع سپيد احمر سرخ و صبغ رنگ

مالكه ملك و مملكت ملكت و ملاك خبر　　پادشاهي فرشته بنك اصل و طبع نژاد رنگ

وسط و لبن كرانه خشت درهم الى الم درم م ن　　تا كه برابر و لسن مكث كشاده دل درنگ

نسوه و طفل كودك خرد زنان اب پدر　　اب گياه تر فنج اسفل زير تر فرنگ

شكر سپاس و در دوام آب و هيمشكي جفن م ن　　بلك چشم مدام مي سرج و حزام زين و تنگ

ارذل و دون ناكس و مخل و اس بك زباه　　مغزل دوك و مسئله اعرج فواستين لنگ

بحله فال و طي پيچيدن و نبكه و نوال م ن　　نحله و طفل بخشش و نازك و نم عدل تنگ

طي

القطعة

القطعة الحادي والعشرون في بحر الخفيف المثمن

سخط خشم و سقط چشم سقط كاله فرض و وام　　شرط دون و شرط نيش لفظ بانك و تم تام

سفط سرمه دان و ابط بغل و غبطه حرمي　　طرد مردكم خرط فرط تيز انيض خام

فرط بيش روضه طرح و وطواط شب پره　　انط كوسه مرط جادو وقط كربه خطوه گام

سبط وخط نقش و موي شنك قرط گوشوار　　شطط و شط كنار جوي و دروغ و مرام كام

ربض جاي هر گروه ارض عارض زلو م ن　　در و معراض تيرپي پر و ارض زمين زكام

عرض خواسته منور و عرض بهرها عرض م ن　　عرض پهنكي نشانه تير و حباله دام

رفض و عرض بوي خوش و درشت و فض شتاب　　زدكي بيض خود معار فض جرعه كاس جام

ورع مرد كوچك و سبك و بدد لو لكع م ن　　كنع مرد دون همه شمع موم صبح بام

نبع بس روان و نبع شاه يمن نبع م ن　　صنع چرب دست و مرغ قنع كرم و تبسام

عنف ميل و خفت سبكي اكسف خفاف م ن　　سبكان مردبي خرد و رم آماس و ليل شام

القطعة الثاني والعشرون في بحر السريع المطوي

شمس و قمر مه هني و خرشيد و ماه م ن　　نيمه شب حله محل جايگاه

مجمع و مصر بلد و انجمن　　معقل دز عقل و ملاذ پناه

موسم بازار عرب سوق بازار م ن　　خطك خطاء و جناح گناه

درب و رتاج در و دروازه دار　　جذع سرادار و كلاء گياه

مذهب ره مرحله جاي نزول　　شارع و رحلت سفر و شاه راه

وجهه جهت ناحيه يكسو طرف م ن　　عرض و شفا جيش كرانه سپاه

مجره و جر مداد و دويت　　وقعه غلاف وي و اسود سياه

لیقه معروف ومقط خامه زن — جلفه تراش قلم ونیک باه
قلب حیله کر وقالب قلاب من ن — کاید و درد دل وعز جاه
سعة شتاب وحمة وشیتعور من ن — باده جو جو ورش و بز جاه

القطعة الثالثة وعشرون في بحر الهزج الاخرب

مسؤل و مجی آمدن برسیده — مستور و قمیص پیرهن پوشیده
اشکاف کفشگر وحذاء نعلین — مکعب سر موزه مجتهد کوشیده
ناجود پیاله بزدک و دف دف — مشروب وعقار و قهوی نوشیده
مجون سرشته رایحه نشر بوی — مربوط ببسته منقطع بریده
محذار هراسه مبطخه پالیز گاه — مسروق وطریف مال نو دزدیده
میمون مجسته میمنه سوی راست — مختار و نقی و منتخب بکزیده
مبرات قلم تراش ومرقم خامه — محفور و رمیم قالی پوسیده
ابراز ونشا نشاسته دیک افزار — انوار شکوفها جنی برچیده
مقبول پذیرفته قباله نفطه من ن — مطوی برابر آبله تجید ه
مرآة وجهین آینه جرکش مسکوب من ن — خرب شواظ نر دین یده

القطعة الرابعة والعشرون في بحر الرمل المسدس

حبل بیمان ورسن نسج نوار — عدل هم سرداده فارس سوار
معذل آشفته شدن بذل دهش — هزل لاغر کردن و الجف نزار
بسل کریه رود دلیری نسل من ن — فرومایه عدد احصا شمار
نجاة هی ناگه ان ام سم و راد من ن — نفش باسو فار و تر تازه نگار

قتل

قتل دانش قتل دشمن قیل شاه — کیل پیمودن جزا صید شکار
ام و رحم شهر مکه لئیم صلح — تیم او آو صم عیب و شین عار
شکر و خرکس است بن سرم اندرو — ذب کیر کودک وعانه زهار
ساعد و کعب شتالنک وارش — مابض وهات کوزانو بیار
مرفق وآرن فخذ ران و دیه من ن — سرخط پنجه ششش والف هزار
ومقده رمله جای شیو و ریک کو (کسفه) — ربیع پاره ابر و بهار

القطعة الخامسة والعشرون في بحر الرمل المشکوك

بطل و شجاع و مقدم یل وعقد و ربط بستن — رزم و شیخ زفت و قطب جرم بستن
لم کناه کوجك و لم کرو مفها ی من ن — زن و ملك ولوبیا فول و سذاب و نبت رستن
سکن سرا سکینه فدنا آرمیدکی کوشك — اذن انکه و اذن کاه جو و نجات رستن
مض ودوایة شیر ترش شده سر شیر — مض قبیله قیصر شه روم و روم جستن
زهر شکوفه غصن و شجر درخت و شاخی — عرم و حدیقه باغ و چمن و طفور جستن
اس بقیه بیه عس کهن جبن جبن من ن — جبن و تفل دردی و پنیر و مول کشتن
حزف سفال و سفود پلسك وما انده خون — قدح پیاله صهبا می سرخ و قتل کشتن
عوج کژی دردین عوج کژی ازج قصد — زمم زعیم برابر طمع و زراعه کشتن
شمط دوموی وعتعت و لد جوان و فرزند — فرج و فرح سرور فره زیب و کنس رفتن
نمل و مرامل مست شدن زنان درویش — رجل و علم پیاده سر کوه و مشی رفتن

القطعة السادسة والعشرون في بحر الرمل المرفل

میزان وموزون سخته ترازو — وزان سنجنده رکبه زانو

انسان سر انگشت و قبیله　　امسات بدانستن جنب پهلو

مدح ستودن جاهل نبیل من ن　　نادان و زیرک سال ایدن نیو

ببغا شمان و ورنیج و طوطی　　طیهوج و عنقا سیمرغ و تیهو

فیاد کوف و نه هامه جغد　　دراج و دبسی موسیچه تذرو

جوزل کبوتر بچه حداء زغن　　عصفور و هدهد کنجشک و بوبو

زرق سقراق کاسکینه من ن　　شاهین تنوط بط قاز و کیسو

کون زیره جاورش کاورس　　ریحان سپرغم خطمی خیرو

منتخ جراگاه کولان سوارة　　نعناع پودینه خس کاهو

رفل و رجازت دبس کلیچی　　وصل عطا دادن حاجب ابرو

القطعة الثامن والعشرون في بحر المضارع الاخرب

مشتا شتاء و شتو زمستان خریف تیر　　دبی شهاب و نجم و عطارد ستاره تیر

ینبوع چشمه دالیه دولاب چرخ آب　　مقراة حوض شقص خلاق و نسیل تیر

مقوس کمان دان و قسی کمانها　　سهام تیر کر نغفه زره و نبل تیر

شبور بوق و طبل دهل کوس و منجنیق　　معروف حرز و صیصیة قلعه قادر

برغوث کیک و قمله شپش نمله فرج سنب　　یعسوب و دود منج نر و کرم و سفل زیر

یعقوب کبک نر محلّه ماده فیح کبک　　عقعق کلاغ زه لطق لقلق قضیب کیر

خنزیر خوک و ثعلب روباه و دب خرس　　کلاب و جرو سک بچه سکبان کلب شیر

سنور گربه فاره جرد موش و موش نر　　زرافه حارث اشتر و گاو پلنک و شیر

بطیخ زیر تنک و ثغر بادرم و عراب　　برذون تازی اسبک ترکی یقول دیر

بقار گاو بان بقره ماده گاو و ضرع من ن　　پستان گاو و اشتر میش اخیر و خم

القطعة الثامن والعشرون في بحر الرمل المخبون فعلاتن چهار بار

حسب مال و قبیله کدر ضد صفا　　رمق باقی جان و عدم نقص و فنا

لبق چابک زیرک حمق کول و بلید من ن　　ورق کند و درم موهبت و رفد عطا

رفث زشت جماع و دمث نرم شدن　　عنت شدت و سختی عنت سهو و زنا

کمد غم و کبد رنج و رمد درد چشم　　رمد مرک و اجل وقت و رفع و هیج هبا

شمل باد شمال و سمل جامه کهن　　جمل اشتر نو مشغرب موضع جا

جدف گور و کیا هی صدف کوه بلند　　عدف جرک چشم مکن و هل مفسد و روا

بشم و نقل گران نشم نبع و دسم من ن　　دسم چرب شدن جرش و جو لوح هوا

هدر و غور و هبوط و صبب جای نشیب　　شرف جای بلند و شرف کنکرها

شفق سرخی موی و فلق و بکره بام　　غسق تاری ظلم جرم جرم و خطا

دملون غنج و دلال و امه پوییدن و ناز　　کنیزک سرب و محنت سوراخ و بلا

القطعة التاسع والعشرون في بحر الهزج المثمن الاخرب

اکلیل و تصنع مهره فو یشتن آرایی　　اکلیل و تبختر سولاخ نره رعنایی

مملوک رهی قائد سرهنگ و شرف تابع　　شاکر و بزرکی نهب آورده یغمایی

واویلا مد قبله یک بوسه عطا قل عل　　عن نخشش و لرزه کین از وحده تنهایی

اکحل زکی تن میسان عرق زک و خسنده　　میشان و بصیرت نخرامید نو بینایی

سجیل و رجیل سنک و مه دوی رخیل من ن　　سست و حبب و خزی پوییدن و رسوایی

سعدان زهره برجیس نحسان زحل و بهرام　　بردان شب و بام و قدان نو آیی

جنی پری شکل مانند وکریم نیکو — کادو سبک باریک وصبر شکیبایی
مهراس ومهراس هاون جامه جرم صوف — افلاس وفتوت مفلس بودن وبینایی
سندان وه سبک بد فو قیدا وه بندکو سخت — عند او ه بغایت سخت ورویت دانایی
ادهم مزج وعلاج اسب سیاه واسب من ن زودرو ورهوا فیلوله یی رایی

القطعة الثلثون في بحر المنسرح وقدمه

وتن یگانه ثواب اجر ومتین استوار — امر قیامت عذاب رب خدا وندکار
ابلد کند قد رموز بل مدی بس زهام ن حمل عوض امه هنگام ولعاکار زار
وحی اشارت فرستادن وحی وصلوة من ن رحمت آمرزش وغافر آمرزگار
احمد وفرقان پسندیده نبی مصطفی — سنه براکندیده سخنش رد و یار
جنت ونار بهشت آتش ورویت من ظلم ن دیدن وره حق درست عهد وزمن روزکار
تبت الیک تا من زکنه گشته ام — انت کریم توی رادنکو نیک کار
فی سبب رحمک در در بخشیدنت — کنت شدم قین راج بنده امیدوار
اض معالی لطف خاتمه تذکره من ن شد سخنم ارمغان عاقبه یادکار
ادع دعا کن لمن نظم هذا الوجیز من ن بآن که نظم کرد این موجز کوهر نثار

تم کتابی بلطف الصمد الرازق
نسخه من شد تمام باکرم کردکار
تمت تمام
کتبه محمود بن عبد الله في سراي
آل عثمان سلطان مراد خان بن
سليم خان في تاريخ النبي سنه ٩٨٨

29

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله مبدع البدايع ومنشئ الصنايع والصلوة على محمد افصح العرب العرباء وابلغ من تحت الحرباء وعلى آله ما زهرت الاوراد ووردت الازهار ونهرت العذبات وعذبت الانهار **وبعده** چنين كويد بنده ساعي احمد داعي اصلح الله شانه وصانه عما شانه مختصري كه موسوم است محمود وثنا در لغت ومنسوب بامام فاضل علامة الورى استاد البرية في البرى رشيد الدين عمر الوطواط طاب ثراه مجموعيست در غايت فصاحت وايجاز مشتمل واصطلاح ارباب بلاغت واعجاز اكرچه بران تاليف مزيدو مزيت هيچ وجه صورت نه بندد ليكن لآلي منثوره رابي عقد ضوابط وروابط نظم سليس عقد نقد نفيس ندهند وانتظام فرايد شرايد او رابي انتظام فوايد زوايد قيمتي ثمين ننهند لاجرم خواست كه آن عرايس ابكار افكار را بتحليه زفاف عنان نظم مزين ساخته وبتوشيح لباس اقتباس جمع بيرداخته باخاطبان خواطر عواطر جلوه دهد تا مطالعان جمال آن عروس را از مشاهده ومشافهه آن لذات جديده وجدات لذيده حاصل شود بس لغاتي كه در اوزان شعريه صحيح العيار بوده بذوق طبع سليم وذهن مستقيم **وفوق كل ذي علم عليم** مندرج در شش صد وبنجاه بيت وبنجاه ويك قطعه بقلم آمد واين نقود زواهر باسم عقود الجواهر موسوم كشته مرسوم شد برسم خزانه معموره سلطان زاده جهان بركزيده زمين وزمان نورحدقه اهل ايمان ونورحديقه عدل وامان **شعر** خرشيد سعادت اماني مقصود ومراد زندكاني الامير الكبير الامجد والحسيب النسيب المجد وارث الملك عن الاب والجد مختص الكمالات في لوح ابجد **شعر** عالي جهت از جلال وتمكين يعني كه جلال دولت ودين خلاصة الماء

والخواقين سلالة الملوك والسلاطين مراد چلبي كامران ابن السلطان الاعظم والخاقان
المكرم مالك ازمة الامم ملك الروم والعجم غياث الدولة والدنيا والدين سلطان محمد
بن مراد بن عثمان متع الله الملك والدين بطول بقائهما واقر عينيهما بمشاهدة لقائهما
بنية وبنيه مأمولست كه بنظر عين عنايت ملحوظ كردانيده بشرف مطالعه قبول
محظوظ دارد شعر در تحفه مختصر دارم حديث بس • وهو الدعاء الذي ادرجته فيها •
مارا بغير از دعا چون دست رس نبود • ان الهدايا على مقدار مهديها • وبالله
التوفيق وانه خير رفيق

القطعة الاولى في بحر الرمل المثمن المقصور

ابتدا وافتتاح وفاتحت آغاز كار   استمالت دلخوشي دادن موافق ساز كار
اختتام وختم وغايت انتها وعاقبت م ن كنه وقصوى وقصارى خاتمت پايان كار
جهر واعلان شرح وتصريح آشكارا گفتن است   چون صراحت آشكاري وصريحست آشكار
انتخاب انتخاب واصطفا واجتبا م ن بر گزيدن مثل او باشد خيار واختيار
منتجب چون منتخب مختار وخير ومصطفا م ن مجتبى شد بر گزيده فخر كردن افتخار
ارتضا رضوان پسنديده رضي ومرتضي م ن شد پسنديده هيا شرم وحيي چون شرمسار
استعارت عاريت در خواستن شد مستعير م ن عاريت خواهنده ومفعول باشد مستعار
چون اعارت عاريت دادن بود فاعل معير   چون اكيدست وموكد هم مهذ استوار
احترازو اتقا واحتما پرهيز شدن   محتمي ومتقي و محترز پرهيز كار
مغرم وغرم وغرامت وام تاوان است غرم   قصد واقدام وعزيمت عزم وعزم آهنگ كار
منع ومنعي چراگه منبع آن جايي كه زو م ن آب زايد غمگساري انس ومونس غمگسار

ضيف مهمان وضيافت ميزباني ومضيف م ن ميزبان وخدر وستره پرده حاجب پرده دار
اهبت وعدت چه ساز لشكر وجمعش عدد   سلم چون صلح آشتي وبأس وهيجا كارزار
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات   اين لغت را ياد كير و پند داعي ياد دار

القطعة الثانية في بحر المتقارب المثمن السالم

كنايت چو تعريض پوشيده گفتن   چو كتمان واسرار واخفا نهفتن
صيانت چو احراز وحفظ ورعايت م ن صيانت نگه داشتن كنس رفتن
مصون است ومضبوط ومحفوظ ومحمي م ن چو محرز نگه داشته ثقب سفتن
تحفظ تصون تحرز توقي م ن چه خود را نگه داشتن نوم خفتن
تأسف تلهف چه اندوه خوردن   تدارك چه در يافتن مشي رفتن
هشاشت بشاشت نضارت طراوت م ن بود تازه رويي تفتح شگفتن
شجاعت بسالت بطالت دليري   چو تسهيل وتيسير آسان گرفتن
كثير وقليل است بسيار واندك   حديث ومقالت سخن قول گفتن
فعولن فعولن فعولن فعولن   سعادت چه باشد نصيحت شنفتن

القطعة الثالثة في بحر الرجز المثمن السالم

نزهت نزاهت خرمي رخصت فراخي روح جان •   زاهر بهي تابنده ومجان وسخره رايگان
جدوى عطيت جائزت فيض ونوال وموهبت م ن بخشش عطايا ومواهب چون نوائل جمع دان
اعطا عطا بخشيدن ومعطي عطا بخشنده شد   خواهنده وپرسنده سائل سائلون خواهندگان
اثنا وتقريظ است حمد اطرا ستودن مدح نيز   مثني ومطري حامد ومادح مقرظ مدح خوان
بهجت تبهج ابتهاج است وسرور وارتياح م ن غبطت مسرت شادي ومسرور مبهج شادمان

اِضجار دل تنگ کردن و ضجرت چو دلتنگي ضجر م ن   دلتنگ و عاجز چون زمين بيچاره و مخفي نهان

مغموم غمگين تسليت اسلاء تسلّي دادن است   سلوت تسلّي بي غمي چون رايج و جاري روان

انفاذ و امضا همچو اجرا کار فرمان راندن   چون منفذ و ممضي بود راننده و مجري همان

تأبيد و تخليد اي پسر جاويد گردانيدن است   خلد و مؤبّد چو ابد خالد مخلّد جاودان

اسعاف و انجاح و قضا حاجت روا کردن نجيح م ن   حاجت روا کرده لطف تحفه هديّه ارمغان

ملبوس شد پوشيدني مشروب آشاميدني   طالب بود جوينده و طلّاب هم جوينده کان

امکان و وسع و قدرة و مجهود و طاقت مقدرت م ن   مکنت توانايي و جل ترس و طليعه ديدبان

تعظيم و تفخيم اعتبار اکرام و توقير احترام م ن   اجلال بزرگ داشتن مصوان و عيبه جامه‌دان

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن   اي طالب فضل و هنر علم لغت را نيک دان

القطعة الرابعة في بحر المتقارب المثمن المقصور

درايت چه دانش حجا حجر هوش   رياست بزرگي بود عطف دوش

مآثر مناقب هنرها لسن م ن   چو منطيق گويا و ساکت خموش

مثالب معايب بود عيبها   مساوي بديها بود فاره موش

مواعظ نصايح بود پندها   عذار است و مسمع بنا گوش و گوش

حسيب و نسيب است مرد بزرگ   و غارت فروما يکي غلي جوش

غليله چو احنه ضغينه بزه م ن   حسد حقد کينه حلق درع پوش

ضغاين غلائل احن کينها   هلاهل بود زهر ترياق نوش

عيادت چه بيمار پرسيدن است   مکا و صدا بانگ صيحه خروش

تحاشي و فيصل فصال اعتزال م ن   بيکسو شدن و حلّه توق لوش

تعرّف چه پرسيدن حال کس   بود امس دي روز بارح چه دوش

فعولن فعولن فعولن فعول   چو دانش پذيري نصيحت نيوش

القطعة الخامسة في بحر المجتث المخبون المقصور

مسامحت چو سماح و مساهلت آسان م ن   فرا گرفتن و حسبان و ظن و ريب گمان

مشاهده چه شهود و مخاطبه چه خطاب م ن   سخن بروي کسي گفتن و آمد پايان

مغايبه پس پشت کسي همي گفتن   فضاعه هول گراني فضيع و هول گران

رخا و خصب و فراخي و رخص ارزاني   غلا گراني و غالي گران رخيص ارزان

طوی و جوع و مجاعت سغب گرسنه شدن   گرسنه جايع و غرثان تشنه چون عطشان

سآمت است و ملالت ملولي و املال م ن   ملول کردن و لکنت گرفتگي زبان

تفرّد است و توحّد يگانگي و احد م ن   وحيد و چون متوحّد يگانه منه از آن

تملّکست و خداوند و پادشاه شدن   فريد و چون متفرّد يگانه فيه در آن

علامتست و مناره مخيله و معلم م ن   چو رسم و مراسم و صوه دليل و شرط نشان

معالم است و مراسم مخائل و اشراط م ن   دلايلست و علايم رسوم جمع بدان

مرافقت چو رفاقت همرهي کردن   رفيق همره و مرّيخ تير و قوس کمان

تجوّز است گذشتن ز حد و مستامن م ن   امان خواسته مستامن آنک خواهد امان

کمال و همچو تکمّل تمامي و کامل م ن   مکمّل و متکمّل تمام و خسر زيان

فصال و شيمه و خصلت روش قطيعت رحم م ن   بريدن است ز خويشان مختفي پنهان

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلان   فنون علم و ادب شد فضيلت انسان

القطعة السادسة في بحر الهزج المسدس الاخرب المقصور

اخماد ثنای حمد بودن — چون حمد و ثنا بود ستودن
اشباع سخن تمام گفتن — چون نشو و نمو نما فزودن
مشبع سخن تمام گفته — ارشاد و هدایة ره نمودن
تسلیم بود سلام دادن — مهجه دل و محنت آزمودن
تصحیح بود درست کردن — محلول گشاده حل گشودن
اخیار و خیار هست نیکان — سال است سنه سنه غنودن
اشرار و شرار چون بد است — احصاد و حصاد شد درودن
محبوب و حبیب خدن شد دوست — اصغا و سماع چون شنودن
مبغوض و وعید و بغض و ممقوت م ن — دشمن چو صلایه سحق سودن
تنویش بود نوید دادن — صیروره شدن چو کون بودن
تعوید و تعود اعتیاد است م ن — خو کردن و تغنیه سرودن
اسفار دمیدن و جلاء چون م ن — آواره شدن جلاء زدودن
تطهیر و ختان ختنه کردن — داماد ختن سلب ربودن
مفعول مفاعلن فعولن — مسح است مساس و مس بسودن

القطعة السابعة في بحر المضارع الاخرب المحذوف

عوذ و معاذ و لوذ و لجا التجا پناه — حرز و ملاذ و حصن و مهندن پناه گاه
میثاق و عهد و عهده چو پیمان و نقض عهد م ن — پیمان شکستن و اجل و حین و فینه گاه
عقد و معاقدت شده بیعت معاهدت م ن — باهمدگر ببستن و پیمان قلیب چاه
تعذیر و اعتذار بود عذر خواستن — چون عذر پوزش است معذر چه عذر خواه

صنید بدمه مرافعت احوال و قصه را م ن — برداشتن بحاکم و قاضی و پادشاه
دعوی کننده مدعی و مدعی علیه م ن — دعوی بره کنند چو طاقین شده دو تاه
چون غبن دان فریب ولی در معامله — در رایها غبن شد و فاسد بود تباه
غابن فریبنده و مغبون فریفته — مخبر خبر دهنده و غربیب شد سیاه
برهان و عدل و حجت و سلطان و بینه م ن — چون شاهد و دلیل و شهید و علم گواه
اقرار و اعتراف بخستو بیا مدن — فاعل مقر و معترف و وزر شد گناه
والی مه امتیاز و تمیز جدا شدن — علق المظنة چیزی نفیس و کلا گیاه
ممتاز آنکه چون متمیز جدا بود م ن — زاقران خویش با صفت خوب جده راه
شرخ الشباب و رونق و ریعان و عنفوان م ن — شد اول جوانی و بحبوحه بارگاه
چون راحت و رفاهیت آسوده بوده است — جبانه عیدگاه و مصلی نمازگاه
صبر و عزا شکیب و جزع ناشکیب منع م ن — چون دفع باز داشتن و جیش آمد سپاه
همسایه جار گشت و جوار و مجاورت — همسایگی بود قران آفتاب و ماه
مبداء و انقراض چه پایان روزگار — ریب المنون حوادث ایام و شهر ماه
مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن — علم و هنر بس است ترا در جهان پناه
جانا پدر بعلم و هنر کوش تا ترا — بر سر نهند تاج ز خسروی کلاه

القطعة الثامنة في بحر المتقارب المثمن المحذوف

حسیب است و محسوب انگاشته — چو مظنون و موهوم پنداشته
چو تشیید و اعلاء برافراشتن — مشید معلی برافراشته
تقاعد زکاری نشستن بود — عشا خوردنی شب غدا چاشته

اکارم افاضل بود مهتر آن — رفیعست و مرفوع برداشته

فراغ و خلا چون تهی بودن است — ملا مِلا و مملو پر انباشته

زراعت حراثت چه کشت است زرع — چو مزروع و محروث شد کاشته

حراست حمایت نگه داشتن — چو محروس و محمی نگه داشته

فعولن فعولن فعولن فعل — طری و حدث نو خلق داشته

القطعة التاسعة في بحر الرمل المثمن المقصور

علم دانستن نقابت منقبت فضل و هنر — الفت الف دوستی حاذق مبصر دیده ور

مال نو طارف طریف و کهنه اش تالد تلید — مال ناطق چارپا و مال صامت سیم و زر

مستغل و ضیعه آغ غله بردار نداز و — شیر نرخ اسعار جمع و حرث کشت و قطف بر

طیب الاعراق باشد اصلهای پاک خوب — صادق النیه چه مرد راست نیت راستگر

نهج و منهاج و صراط و منهج و مسلک طریق م ن — شرعه و حج و سنن راه است و خوی تو راه بر

چون لوا رایت علم شد الویه رایات جمع — فضل و تبرز یعنی از قرینان در گذشتن با هنر

حرفه و صنعت چه پیشه چون صناعات حرف — جمع و صانع دست کار و محترف شد پیشه ور

همچو استکشاف و استعلام و استخبار دان — دیگر استطلاع و استفسار پرسیدن خبر

فحص و تفتیش و تفحص جست و جوی و اعتزال م ن — عزل چیزی از میان بردن مذکر فحل نر

قصر و تقصیر است کوته کردن و آماندن است — فاعلش قاصر مقصر کوتهی باشد قصر

چون ملاقات و تلقی و تلاقی و لقا م ن — التقاد یدار سیرت شد روش جمعش سیر

کن پنهان داشتن مکنون پنهان داشته — نبل تیر و نصل پیکان و درق جنه سپر

ادخار از بهر فردا توشه بنهادن است — مدخر توشه نهنده چون نهاده مدخر

جنة

جنة و مسکن مقر و موطن و مأوی مکان م ن — جایگاه بود فی مثلش محل و مستقر

قطعه غرا که گفتم مثل او نشنید کس — کر ترا علم و ادب باید بیاموز ای پسر

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات — وزن قطعه یادگر ای مایه فضل و هنر

القطعة العاشرة في بحر المتقارب المثمن المحذوف

تعادل برابر شدن عدل تنک — حرج ضیق تنگی مضیق است تنک

فضیلت مزیت فزونی و جمع م ن — فضائل مزایا تأنی درنگ

ذکاوت کیاست فطانت چو فطن م ن — دها زیرکی لب خرد صبغ رنگ

لبیبست و داهی و کیس فطن م ن — ذهین و ذکی زیرک و خشف رنگ

دهانست و اکیاس و چون اذکیا م ن — همه زیرکان و جرس ظلف زنگ

رکاکت بود سستی رای رکیک م ن — بود سستی رای و غلو شد غرنگ

یسار و غنا بی نیازی غنی م ن — توانگر چو مرشال تیر خدنگ

صنیعت چه کردار نیک است و جمع م ن — صنایع جهین و طبع جرک و زنگ

لقا و تلقی چه دیدار فتن — فتن فتنها و وغا روز جنگ

نفاذ و مضا و رواج و جواز م ن — روایی و تر روده نای چه چنگ

نسوق چه بازار جستن کساد م ن — بود ناروایی صفا مروه سنگ

عیاذ و تعوذ تحصن پناه م ن — کر فتن سجیه شیم داب ینک

تبرج نوشتج تجهز بود م ن — چه خود رابیر استن رشوخ چنک

فعولن فعولن فعولن فعل — نظر کن برین قطعه شوخ و شنگ

القطعة الحادية عشر في بحر المجتث المخبون المقصور

افاده فائده دادن مفید فائده ده   کتیبه لشکر چو آمده شمبدع مه
فلاح و فوز و نجات و خلاص و آرستن   صبیح مرد نکو روی و عروه جوز گره
ملاحظه شده با هجد کرانگه کردن   محاکمت چه بحاکم شدن سفرجل به
منازعت چه نزاع و مخاصمت دعوی م ن   کشاکش است و مسخر ذبون رعیت که
منجم انک زمانی بچند پاره کند   مفاضه جوشن و سرد و دلاص و شله زره
مماطلت شده مطل و مدافعت شویف م ن   زمان دادن و هیبت شکوه و عقده گره
معجل انکه بمهلت نباشد استبطاء م ن   درنگ و دیر شمردن عنود و عند سته
مؤجل انکه بمهلت بود بلوغ و وصول م ن   رسیدن است و ردی بد ملیح و جید به
مواهنت هنه و هن و مداهنت سستی م ن   نمود ناست ذقه مرغزار و مزرعه ده
خداع و خدعه فریب ایتناف و استیناف م ن   زسر گرفتن و حافه کنار و حاشیه زه
معاقبت چه کسی را عقوبتی کردن   معاقب انکه عقوبت کند غدر فره
قضیه حکم و قضایا چه جمع و استثقال م ن   گران داشتن است و رحم چه باشد زه
غذای روح بود نظم دلکشت داعی   زاب نظم تو در در صدف شود فربه
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات   زعلم یک سخن از صد هزار گوهر به

القطعة الثانية عشر في بحر الهزج الاخرب المقبوض

نقصان و زیاده شد کم و بیش   غامر چو حسو دشد بد اندیش
اعزاز بود عزیز کردن   مذهب چو شریعه راه دین کیش
اذلال و اهانه خوار کردن   بیطار بجشک و مبضعه نیش
تحلیل بود حلال کردن   شارب چه بروت و عنفقه ریش

حرص و شره و نوع و نهمت م ن   آزو دبره و قبل پس و پیش
ایلاع بود حریص کردن   مولع چه حریص و شوکه شد نیش
منهوم و شره حریص و اقبال م ن   پیش آمدن و حمیم شد خویش
سبروت و خصاصه فقر و عیله م ن   درویشی و ضنان و نجه شد میش
موسر چو غنی ثری توانگر   مسکین و مقل معیل درویش
انعام و بهیمه چارپایان   صالب تب گرم جرح شد ریش
مفعول مفاعلن فعولن   در علم طلب سعادت خویش

القطعة الثالثة عشر في بحر الهزج المثمن الاخرب

تحسین نکو کردن تخلیص رهانیدن   ارسال فرستادن ایصال رسانیدن
اعراض چه برگشتن ایراد چه آوردن   اتلاف تلف کردن ایثاب جهانیدن
انظار چو امهال و توجیل زمان دادن   تفتیش بپاکندن تخریش خراشیدن
منظر چو مؤجل شد ممهل چو زمان داده   موحش چه رمانده ایحاش رمانیدن
امداد مدد ها و اعداد فزونیها   تمییز جدا کردن تحریک جه مالیدن
مقصور چه کم کرده مفقود کم کرده   خناق گلو گیر و تذویق چشانیدن
مردود چه رد کرده مبرور پذیرفته   جون طیش سبکساری تشریح درانیدن
اعقاب چه فرزندان بعد از پدر و مادر   تعذیب ادب کردن تشدید کفانیدن
جون تیه و تکبر شد بندک منشی کردن   تلویث بیالودن تخریق درانیدن
مضمون و ضمین فحوی معنی سخن تخییل   تظنین بگمان کفتن تقطیر چکانیدن
ادخال در آوردن اخراج برون کردن   تغریق فرو بردن اذلال بنازیدن

ریسمان و شمخت چون برفذ تو میزن بد — هم سر و کجا داند زین کونه فرامیدن

مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن — حاجت نبود چون در نظم تو سنجیدن

القطعة الرابعة عشر في بحر المتقارب المثمن السالم

تیقظ چه بیدار بودن بکاری — غرورست و غفلت چه ناهوش یاری

تتابع توالی ترادف توالی م ن تعاقب بیابی پی شدن عون یاری

تصور تأمل تفکر تدبر م ن رویت چو فکرت چه اندیشه کاری

غضاضت کمی و زیادت فزونی — تأکد تعهد وثوق استواری

چو عزت عزیزی و نایافت بودن — مهانت مذلت حقارت چه خواری

تفجع توجع بود دردمندی — انین ابتهال و تضرع چه زاری

دقیق و جلیل است باریک و اسطبر — تحرز تجنب چه پرهیزکاری

تبصبص تملق بود چاپلوسی — فروسیت اسب فراست سواری

تکلف تجشم جشم بر نج بر خود م ن کرفتن حجالت خجل شرمساری

تهاون توانی چه سستی نمودن — مصیف است و مربع چه جای بهاری

نقاوت زکاوت طهارت چه پاکی — نقی و زکی است و طاهر چه آری

چو تهذیب و تنقیح پاکیزه کردن — تنقح تهذب چه پاکیزه کاری

منقح مهذب چه پاکیزه کرده — ضمان و کفالت پذیرفتکاری

حدیثم چو در است این در منظوم — بکوش تو باید بود کوشواری

فعولن فعولن فعولن فعولن — بعلم و ادب کوش اکر عقل داری

القطعة الخامسة عشر في بحر الرمل المثمن المقصور

درب

درب در و آوه و سیط و وسط و وسط میان — طرف و عرض و رجا و افق و قطر کران

شد توقح چو تطلع چو ترصد ارصاد م ن داشتن چشم بچیزی متحرک جنبان

متوقع متطلع مترصد مرصد م ن چشم دارنده رقیب و مترقب نکران

چون تحلی و تزین بود آراستگی — متحلی متزین بود آراستگان

طف و خفت سبکی خف و خفیف است سبک — ثقل و ثقلت چه کرانی و ثقیل است کران

امن ایمن شدن و خوف و مخافت بیم است — ثقل با آرو بنه و شوق جوانی توقان

موتمن آنکه امینست امانت کرده — امنا معتمدین است امانت داران

شد مبرات و محاسن همه نیکوییها — مستتر پرده کرفته متطلب جویان

شد مخازی و فضایح همه رسواییها — منهتک پرده درنده متکلم کویان

رفع برداشتن و وضع نهادن تسخین م ن کرم کردن متبسم متبشش خندان

قوت و ضعف توانایی و سستی تبرید م ن سرد کردن متدحرج متباکی کریان

عرض و طول است چه پهنا و درازی تسعیر م ن نرخ دادن متردد دودل و نسوه زنان

انحطاط است فرو آمدن و استغراق م ن همه را باز رسید لعلم و وشی نشان

ترکه آنچ بماند زکس از بعد وفات — خیر و شر نیک و بد و نفع و ضرر سود و زیان

انتشار است و تفرق چه پراکنده شده — منتشر چون متفرق چه پراکنده بدان

شد سماطین غلامان دو صف اندو طرف — خدم و خیل و حشم حاشیه خدمتکاران

اب و والد پدر و والده و ام مادر — چون ابوت پدری باشد و آبا پدران

والدان و ابوان شد پدر و مادر بنت م ن دختر و ابن پسر باشد و ابنا پسران

لده همزاد و توالد و چو تناسل زه و زاد — چون بنوت پسری شد عذبه لهجه زبان

حس و ادراک چه دریافتن و حاسه چون (من) مدرک آن عضو که با او همه دریافت توان
پنج حس است بصر دیدن و شم بوییدن سمع بشنیدن و چون لمس بسودن مفوآن
پنجمش ذوق چشیدن بود و عقل خرد آنک اسباب علوم است عقیبت بدان
فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلات چه معانی کند این نظم بدیع تو بیان

القطعة السادسة عشر في بحر المجتث المخبون المقصور

نضار و نقره و ذهب زر شذر زری ریزه مکابرت چو عناد و تعند استیزه
(من) مشارقت بود اشراق و اطلاع و وقوف چه دیده ور شدن و قرط و رعثه آویزه
مصادقت چو صداقت ولا و الفت است مخالصت چو مصافات دوستی ویژه
موافقت چو وفاقست سازگار شدن ممازقت چو خلاف است خلف ناویژه
نفاق چیست دورویی منافق است دوروی ودید و ود و ولی دوست بکر دوشیزه
(من) مکابدت چو معادات هم مقاسات است عناء رنج کشیدن نظیف پاکیزه
بود شماتة الاعداء شادی دشمن کلال کند شدن کد و کدیة دریوزه
تمسکن است و تواضع فروتنی کردن شموس سرکش و احضر چه اسب شبدیزه
چو طالبی که سعادت دراز در غیب آیدم مقیم باب ادب شو چو حلقه دریزه
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن رحیق باده صرف و مزاج آمیزه

القطعة السابعة عشر في بحر الرجز المثمن السالم

سبحان پاکست آن خدا سبوح و قدوس است پاک ایجاب واجب کردن و موجب کننده فرد تاک
تاریخ پیدا کردن وقت و مورخ فاعل است مستقبل است آینده و ماضی گذشته ترب خاک
احساس و حس دریافتن محسوس شد دریافته مقسوم قسمت کرده و وقمت جیب زاج زاک

مستوجب

مستوجب است و مستحق لایق سزاوار و مشاع (من) قسمت نکرده حرز و عیش است نان و قرصه کاک
تقدیم پیش آوردن و تاخیر پس انداختن تحصیل حاصل کردن و فاعل محصل جفنه لاک
تقلید کار افکندن است در کردن شخص دگر فاعل مقلد فقه و یافوخ کله فرق تاک
ابرام و احکام است چون اتقان چه محکم کردن است مبرم چو متقن فاعل و مهلک بود جای هلاک
تخلیط شد آمیختن و تخریب دزدی کردن است سب و مسبب قذف دشنام است مولم دردناک
چون صرف گردانیدن و صارف چه گرداننده شد مصروف گردانیده و انباز گشتن اشتراک
انها و انبا چون خبر دادن بود اعلام هم منهی و منبی چون نبی معلم چو فاعل فرجه چاک
نسیان فراموش کردن و ناسی فراموشکاره شد منسی فراموش کرده و غور رست و غایه چون مغاک
سهل المأخذ آنچ کو آسان همی آید بدست دولت چه معروف و دول جمعست و لوح آمد سکاک
صعب المرام آنچ کو دشوار می آید بدست تجدید نو کردن تجدد نو شدن نیزه سماک
مرحوم رحمت کرده و محروم بی روزی بود تهویل ترسانیدن و هایل چه کار سهمناک
ایضاح روشن کردن و واضح چو لایح روشن است شد لاابالی آنک او از کس ندارد هیچ باک
مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن در علم کوش ای جان من تا گوئیت روحی فداک
این قطعه غرا من شعریست درسج بیان ای شعر تو نظم گهر وی گوهر نظم تو پاک

القطعة الثامنة عشر في بحر المتقارب المثمن المقصور

حریرست دیباج و سندس پرند حسب مال اصل نکو نصح پند
(من) ثمن شد بها و ثمین و نفیس بود قیمتی کیف چون نیف اند
وقار و رزانت چه آهستگی رزین است آهسته قداحه زند
(من) علو و علا و سمو و سما بلندی و عالی و سامی بلند

اشادت چو تنویه افراشتن   ذلیل است خوار و عزیز ارجمند
غیاث و مغیث است فریادرس   حبور است شادی و غصه نژند
مناظم چه پیوستگیها قریع م ن   کزیده عقال است غل قید و بند
قباحت سماجت چه زشتی قبیح   سمج زشت ریح است بو نتن کند
مناب و نیابت بجای کسی   بود ایستادن و حق شد کمند
وصب چون وجع درد او جلع جمع   وجیع و فجیع و وصب دردمند
ثواب و مثوبت چه پاداش نیک   مناب آنکه او را ثوابش دهند
عقاب و عقوبت چه پاداش بد   تعب رنج و ضیر و مضرت گزند
عتاب است و توبیخ چون سرزنش   معاتب کسی کو عتابش کنند
فعولن فعولن فعولن فعل   که باشی ز علم و ادب بهره‌مند

القطعة التاسعة عشر في بحر المطوي المنسرح المكفوف

رتبه و منصب درج پایه و فخر انجمن   هو جمه و زنبق است چون گل سرخ و سمن
عقد چه بند انعقاد بسته شدن منعقد م ن   بسته و منزل نزول جای فرود آمدن
ملجا منجا کنف صیصیة جای پناه   عاتق عذرا بود کرد نود وشیزه زن
متن و متانت حصانت چو ثقفت محکمی   حصن و منیع و وثیق محکم اجان لگن
سده چه درگاه و باب در عتبه آستان   دمنه نشان سرای جمع وی آمد دمن
شکوه تشکی شکایت گله کردن شغف م ن   پرده دل نفس جان جسم و جسد جثم تن
شاکی و هم مشتکی چون متشکی شکی م ن   آنک شکایت کند درج بود بی حفن
مجمع و محفل بود انجمن مرد چون   ماتم ازان زنان مجلس و محفل انجمن

منتفع آنکس که او نفع برد نفع سود   منتفع به کز و نفع برندش چو من
مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن   نظم تو گوهر فزا لفظ تو شیرین سخن

القطعة العشرين في بحر الرجز المرفل المربع

رجحان فزونی راجح چه افزون   داخل درون و خارج چه بیرون
حسن عقیدت نیک اعتقادی   صحت درستی بنیاد قانون
اسهاب و اطناب اکثار و تطویل م ن   بسیار گفتن کم جند دم خون
قسط و نصیب و قسم است و حصه م ن   چون سهم بهره قیفات هامون
فسحت فراخی حشمت بزرگی   رفعت بلندی گنجینه قیطون
مالک خداوند ملوک جمعش   دستور داده شد عبد مأذون
حدت چه تیزی شدت چه سختی   ابلق چه پیسه ادهم سیه گون
شریر بسیار شر است خیر م ن   بسیار خیر و ناکس بود دون
تکلیف رنجی بر کس نهادن   جلد است چابک چون رقیه افسون
باشد جلادت جلدی تجلد م ن   جلدی نمودن الآن اکنون
مستفعلاتن مستفعلاتن   ذهن تو نازک طبع تو موزون

القطعة الحادي والعشرون في بحر المجتث المخبون المقصور

عنایت است و معونت معاونت یاری   لیاقت است و حدود مراسز آواری
بشار و بشر و طلاقت گشاده رویی شد   بشیر مژده دهنده ملاسه همواری
تبرع است بدادن نه بر سبیل وجوب   دهنده شد متبرع مصاحبت یاری
چو زاهد و متدین ورع بود دیندار   تزهد است و تدین ورع چه دینداری

چو معظمات امور رست کارهای بزرگ   رقاد و رقده چه خفتن سحر چه بیداری

مواظبت چو دوام و ملازمت در کار   م ن   همیشه بودن و تعطیل و عطله بی کاری

مواظب است و مداوم ملازم انک بکار   همیشه باشد و لا نی بلی نعم آری

بود جلائل اشغال شغلهای بزرگ   چو عرف و لطف و لطیفه لطف نکوکاری

محافظت چه نگهبان شدن بهم دیگر   سفاهت بی خردی صحو و حزم هشیاری

ممارست چو مرس سخت بازکوشیدن   تعذرست منفق صعوبه دشواری

تأنق است و تنوق نکو نظر کردن   سفیر صلح کننده برات بیزاری

بود مقدمة الجیش جمع پیش آهنگ   کمی دلیر و امارت سپاه سالاری

چو ساقه باز پسینان و میمنه سوی راست   چو میسره چپ لشکر غلس شب تاری

مفاخرت چو مباهات فخر نازیدن   تجبب مردکرامی و ذمه زنهاری

عزیز مصر شوی کر بمال و حشمت و جاه   ولی چو بی هنری پیش عاقلان خواری

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن   عزیز ملک جهانی اگر هنر داری

القطعة الثانية والعشرين في بحر المتقارب المثمن المحذوف

تجرع فرو خوردن خشم و می   قلم کلک و ملقا قصب دوخ و نی

ملک پادشاه و ملوک است جمع   اکابر بزرگان و سلطان چه کی

کهولت دو مویی دو موی است کهل   زمستان شتا و خریف است دی

دنائت خساست رذالت بود   م ن   سفالت فرومایکی فلس فی

وضیع و خسیس و سفیل و دنی   چو ارذل فرومایه آیان کی

رزیت مصیبت الم رنج و جهد   م ن   مصایب رضایا و عروب بجی

بلا

بلا آزمودن بود نازکه   م ن   بلای فرود آمده از پی

تحابا و ابقا چه آزرم و فرخ   م ن   فنن شاخ و عرق و عرق بیخ و فوی

فعولن فعولن فعولن فعل   ندیده کسی در جهان مثل وی

القطعة الثالثة والعشرون في بحر الرمل المثمن المحذوف

چون تسحب نازکردن شد دلال و غنج ناز   شعشعه می را باب امتحان شعشع دراز

اکتساب اندوختن شد مکتسب اندوخته   انقضا سپری شدن کافی المصالح کارساز

اقتباس و استفادت فائده بکرفتن است   مستفید و مقتبس فاعل مؤلف دلنواز

اشتیاق و اشتیاق و تشوق هم صبابت التیاع   م ن   آرزومندی نمودن مآربه حاجت نیاز

تربیت تربیب پروردن مربی پرورده   شد مربی پرورنده هضبه و ابهق فراز

اتباع است تتبع چون تقیل اقتدا   م ن   در پی کس رفتن و تدرج تدرو و بط قاز

مقتدی متبوع شد آنکس که در پی اوروند   تابع است مقتدی در پی رونده لغی آز

استفاضت فاش کشتن مستفیض و شایعت   م ن   فاش و افشا و اشاعت فاش کردن ستر راز

رعب و تهدید و تهدد وعد و تخویف و وعید   م ن   هول ترسانیدن و والی و مولی سرفراز

حامل الذکر آنکه بی نامست و بی نامی خمول   ادعا دعوی نمودن مسجد است جای نماز

رب و ترشیح است پروردن مرشح پرورده   صقر و اجدل چرخ قشقوکر کس و بازی باز

استقامت ایستادن راست صایم مستقیم   م ن   راست قین آهنکر منفخ دم و مقرض چه گاز

جنس و نوع اسلوب و ضرب و صنف فن یکگونه شد   جمع او اجناس و انواع و فنون و سکه ساز

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات   قطعه بشنو آنکه در شیوه شوخی و ناز

شعر من سحر حلالست از ره تحقیق لیک   چشم بندی می نماید سحر در عین مجاز

القطعة الرابعة والعشرون في بحر الهزج المسدس المقصور

بشارت مژده وميمون خجسته / تفقد باز جستن حزمه دسته

تقلد كار در گردن گرفته / منوط او يخته مربوط بسته

وسيله قرب نزديكي قرابات (مزن) / وسائل جمع ومبهم كار بسته

توسل چون تقرب قرب جستن / ازاحت دور كردن نبت رسته

تنعم زيستن با ناز و نعمت / تكاسل كاهلي مفسول نشسته

قنوط وخايب ومايوس نوميد / سقم بيمادي و معلول خسته

مضايق جايهاي تنگناي است / حبب بو بيدن و قاعد نشسته

مخاوف جايهاي ترس وبيست / نجي و مفلح و فايز چه رسته

چو لين و رفق نرمي رفو سستي / طلب جستن بود مطلوب جسته

وظيفه كار هر روزه وظايف (مزن) / چه جمع ومنكسر منقض شكسته

مديح و محمدت مدحت ستايش / محامد جمع فستق چيست پسته

مفاعيلن مفاعيلن فعولن / نقيض العهد شد پيمان شكسته

القطعة الخامسة والعشرين في بحر المضارع الاخرب

سيدودت وسيادت وسودت چه مهتري / حسن وجمال خوبي وجودت چه بهتري

سيد شريف مهتر وسادات مهتران / جند وسريه لشكر وجندي چه لشكري

رزق است روزي دادن ورزاق روزي ده / مرزوق روزمند واخوت برادري

انصاف ومعدلت نصفت عدل ونصفت قسط (مزن) / داد انصاف دادستادن بكل تري

عادل چو عدل او منصف ومقسط چه دادگر / حاكم حكم چه داور و حكم است داوري

اكراه

اكراه وكره وجبر و چو اجبار با ستم (مزن) / بر كار داشتن چو نبوت پيمبري

انكماش وانكماس بكاري شتافتن / صايغ چه زرگر است وصياغت چه زرگري

ادعا واستماع بود گوش داشتن / چون مشتري خريده خريدار مشتري

حظ وخلاق وكفل بود شقص بهره چون / محظوظ بهرهمند ودلالت چه رهبري

اهمال واعمال چه مهمل گذاشتن / مهمل فرو گذاشته ثروت توانگري

كبوت بسر درامدن اسب لغزش است / مهرب گريزگاه وتساوي برابري

اذناب كهتران ونواصي چه مهتران / عامل چه كاردان وتهور دلاوري

حب دوستي وبغض وعداوت چه دشمني / عمال وعاملان شده عدوان ستمگري

مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن / داعي بنام تست نشان سخنوري

تا شعر تست معجزه اي آيت كليم / وان شعر ديگران شده چون سحر سامري

القطعة السادسة والعشرين في بحر الرمل المسدس المقصور

عد و تعداد وحساب اشمردن است / اعتداد اندر شمار آوردن است

عاطفت رافت چو شفقت مرحمت (مزن) / مهرباني انجماد افسردن است

شد عواطف مهربانيها وعطف / چون تعطف مهرباني كردن است

شعر وانشا جزي از خود گفتن است / فاعلش منشي وعصر افشردن است

شد تقاضا اقتضا در خواستن / مقتضي فاعل اذى آزردن است

چون ترافع شد بحاكم مردمان (مزن) / عهد گر پيش قاضي بردن است

فارغ البال است چون آسوده دل / اصطباح از صبحدم مي خوردن است

استمارت شد اميري خواستن / قتل كشتن موت وميته مردن است

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن   علم جستن لازم هر کردن است

القطعة السابعة والعشرين في بحر الهزج المثمن السالم

تنزه هرمي جستن معنی چون سراینده   فتل بد دل شدن موصل مبلغ شد رساننده
سهولت بس آساني چو کلفت عسرت دشواري   فضا و رحبه و وسعت فراخي و آر داینده
حفيظ و حارس و حامي چو ضابط صائن و راعي من   نکه دارنده و عريف و عارف شد شناسنده
مروت مردمي فتح و ظفر نصرت چه پیروزي   مساعي سعيهاي نيک و حاذر شد هراسنده
ضمير انديشه در دل شد ضماير جمع و مستعجل من   مسارع مسرع و عاجل مبادر چون شتابنده
شجاع و باطل و باسل دلير است و جسارت چون من   تجسر چيرکي کردن مودي شد گزارنده
نقاوه بهترين چيزي نقايه بدترين چيزي   جماد آنکه نيفزايد نمي نامي فزاينده
مهنا چون گوارنده مهيا چيزي آماده   تحنن ارزومندي حفي سائغ گوارنده
موافات وافا با هم گرفتن داد دي جدت من   نوي حريت آزادي چو حر آزاد و رق بنده
تالف دل بدست آوردن استحقاق واستيجاب من   سزاواري مباهي مفتخر فاخر بنازنده
قنوط و خيبت و حرمان اياس و يأس نوميدي   يؤس و آيس و قانط چه نوميدي خلق زننده
تمرد سرکشي کردن تکاسل کاهلي کردن   عداوت دشمني حرقه زکو نساج بافنده
اداني و اقاصي شد چه نزديکان و هم دوران   مهارت نيک دانستن چو ماهر نيک داننده
مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن   بيان از سحر من داد رسخن معجز نماينده

القطعة الثامنة والعشرين في بحر الرجز المرفل المربع

ظاهر چه پيدا قايد کشنده   باطن نهفته قايل کشنده
ابداع و انشا ايجاد و تكوين من   چون هست کردن کائن شونده

منشي

منشي و مبدع موجد مكون   صانع چه فاعل فاعل كننده
طوع و اطاعت چون انقياد است من   گردن نهاده مملوك بنده
منقاد و طايع گردن نهاده   منظر چه ديدار اكل خوارنده
ترفيح و ترفيه آسوده كردن   اكلست خوردن ذايق چشنده
ميمون و سانح كاري مبارك   راعي شبان و راتع چرنده
خيال و فارس راكب سواره   راجل پياده جاذب كشنده
تفريط و تقصير كم كردن از حد   احمس دلير و ضارب زننده
افراط و فرطاست از حد گذشتن   اشمط دو موي و قاطع برنده
اعسار و املاق درويش گشتن   فرقت جدايي ماشي رونده
معسر چو مملق عائل چه درويش   حرقت چه سوزش عادي دونده
ضرا و سرا رنجست و راحت   قلعه چه بارو خندق چه كنده
مفلوك و منكوب نكبت رسيده   حفر است كندن حافر كننده
تقويم و تثمين قيمت نهادن   قيمت بها و معطي دهنده
انعام و افضال احسان نكويي من   كردن مقوم قيمت نهنده
مفعول فعلن مفعول فعلن   شاهان عالم پيش تو بنده

القطعة التاسعة والعشرين في بحر الرمل المثمن المقصور

خبر شادي جبر بستن شعر دانستن صدور من   بازگشتن بذر كشتن ضخم تور
نامه سلطان چه منشور ست و توقيعش نشان   اصل آن اندر لغت ريش است تبشير سور
چيست استخراج و استنباط چون شعر و سخن من   چيزي از خاطر برون آوردن است و عرس سور

فاعلش مستخرج و مستنبط و منت سپاس   لیت شعری کاشکی دانستمی هیهات دور

استماحت اجتدا باشد عطا درخواستن   مستمح چون مجتدی خواهنده وفوت چه زور

التباس و اشتباه و شبهه پوشیده شدن   ملتبس چون مشتبه پوشیده آل و نسل بور

مطمح و مرموق و ملحوظ آنچه در وی بنگرد   استراحت دوح آسودن وطیس آمد تنور

تهیئه تنظیم و اهبت ساز لشکر ساختن   سوق بازار است و سکه کوچه و مشوار سور

م ن امتحان و محن و مخبر اختیار و تجربه   سبر و خبرت آزمودن اکمه و اعمی چه کور

م ن ممتحن مختبر چه جای آزمایش اختبار   امتحان اذلال اهانت خوار کردن ذره مور

م ن بغی و طغیان و ضلالت گمرهی با آنچ بغی   ضال و طاغی گمره و میت چه مرده قبر گور

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات   صدر خود بر کن بمعنی تا شوی صدر الصدور

القطعة الثلثین فی بحر الهزج المسدس المقصور

تفاوت مهربانی سحر نیرنگ   خفی شد مهربان و همت آهنگ

م ن سعادت نیک بختی شد شقاوت   چه بد بختی و مصمت چه یکرنگ

م ن محبت دوستی محبوب و مکروه   خوش و ناخوش ادب چون ادبه فرهنگ

م ن چو وفره مال و توفر است تتمیر   زیادت کردن مال و خلق تنگ

دواعی جرمهای کوکبی را   بکار آیی خوانده و عاقل ام هوشنگ

م ن سریع الانقیاد آنکس که فرمان   بآسانی برد قاید چه سرهنگ

م ن عسیر الانقیاد آنکس که فرمان   بدشواری برد فرسخ چه فرسنگ

چو استیحاش شد تا سه گرفتن   چو مستوحش بود فاعل و لد دنگ

تغافل خویشتن غافل گرفتن   صلابت سختی و معلوق آونگ

وقایع

وقایع واقعات افتادنیها   وقوع افتادن و اعوج بود لنگ

مواقع جایهای اوفتادن   لقاح و حمل و بار و حمل شد تنگ

چو مستقصی بود کوشنده در کار   عبق بوی خوش و نارنج نارنگ

مفاعیلن مفاعیلن فعولن   مراهمت فراخ و دست دل تنگ

القطعة الحادی والثلثین فی بحر المجتث المخبون المقصور

بلیغ مرد سخن دان و فقه دانایی   جنیبه اسب دوتایی بصیره بینایی

ترفع است و تفوق چه برتری جستن   قوی قدیر توانا قدر توانایی

مضافه پر خردی تولیت عمل دادن   مولی است عمله شیبه برنایی

فواد دل متولی عمل بگیرنده   رغد فراخی عیش و مرح تن آسانی

مشاکلت چو مثال است و شبه مانستن   شبیه و مثل چه مانند و نطق گویایی

چو مارد و متمرد مرید شد سرکش   مرادت است و ابا سرکشی و خودرایی

ممالحت شده نان و نمک بهم خوردن   علاحده بخدا انه وحده تنهایی

متابعت تبعیت چه پی روی کردن   شهامه تیز دلی و صرامه برایی

مجاوزت چه تجاوز گذشتن از چیزی   نظیر و کفو چه همتا کفاء همتایی

مخاشنت چه درشتی ملاینت نرمی   فضیحت است و خزایت چو خزی رسوایی

چو امتداد و تمدد بود کشیده شدن   صباحت است و وضاءت بهاء زیبایی

تبدل است تغیر ز حال گردیدن   غضاضه تازه شدن معرفت شناسایی

مبدل و متغیر ز حال گردیده   بطون نهان شده نست و ظهور پیدایی

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات   ز باغ حسن خرامان چو سرو می آیی

القطعة الثانية والثلثين في بحر المجتث المخفف

امر مفروض کار فرموده | مستریح و مرفه آسوده
استزادت زیادتی جستن | مستزاد و مزید افزوده
بر و بحر است خشکی و دریا | قول گفتار و لغو بیهوده
عامر و غامر آبادان و خراب | قصر کاخ و مطین اندوده
حرکت جنبش و سکون آرام | زبده شیراز و مسکه پالوده
چون هیاط و میاط آمد و شد | وهده جای نشیب و تل توده
سعد و نحس است فرخ و وارون | شد ملطخ ملوث آلوده
حیص و بیص است تنگی و سختی | جم آهکه دخان و دخ دوده
نقض و ابرام چون شکست و درست | دیه شش قلب دل معا روده
بعد دوری و قرب نزدیکی | حنطه گندم مکیل پیموده
چون صغیر و کبیر خرد و بزرگ | کلس ساروج هر چه شد سوده
فعلاتن مفاعلن فعلن | کس چنین قطعه هیچ نشنوده

القطعة الثالثة والثلثين في بحر المضارع الاخرب المقصور

تبشیر مژده دادن و ایهام و افهام م ن | همت بجد گرفتن کار دست و اسم نام
تفویض کار را بکسی واگذاشتن | فاعل مفوض است و مشاد مراد کام
ترکیب و بنیت است و نهاد و سرشتگی | جمهور شد جماعت بسیار خطوه گام
تغوث و استغاثه چه فریاد خواستن | مکنون در پناه گرفته ذلول رام
خیل اسب و اعتضاد و تقوی چو اتباد م ن | نیرو گرفتن ازرق و اکهب کبود نام
امنیت آرزو و متقوی چو معتضد م ن | نیرو گرفته صبح و مسا بامداد و شام

اقوات قوتها شد و اوقات وقتها | قوت است توشه وقت گه و قرض و دین وام
ایقان بیگمان شدن اسناد و استناد م ن | چون پشت وانهادن و سطح و سقف بام
تذکیه بند دادن و مسند چو مستند م ن | شد پشت وانهاده و حلقوم و حلق کام
سر و علانیه شد و پنهان و آشکار | تقویه اعتماد نمودن شکیمه کام
عیش است و عیشه زیستن و قصد و اقتصاد م ن | باشد میانه رفتن و فجر و غدات بام
خماره می خورنده و مخمور می زده | خمار می فروش و شبک چون حباله دام
ترقف می و صبوح می بامداد و نقل م ن | شد میوه های باده و ناجود و سکام
کاس دهاق ساغر پر می بود غبوق م ن | باشد می شبانه و قاروره کاس جام
مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن | در علم کوش تا شوی مرد نیک نام

القطعة الرابعة والثلثين في بحر الهزج المسدس المحذوف

مصالح مصلحتهای رأی دیدن | تفاخر فخر کردن لفظ چیدن
چو صنع و اصطناع و خیر و صفوت م ن | نکویی کردن است و برگزیدن
مودت مهر و ایناس انس دادن | وقار آهستگی سکن آرمیدن
چو استیناس باشد انس جستن | نفور و وحشت و نفرت رمیدن
مزاج و خلط آمیزش چو اخلاط | چه جمع و خلق و نشئات آفریدن
عناصر چار طبع است و طبیعت | سرشت و قلم شد ناخن بریدن
حرارت چون سخونت هر گرمی | سخین و حار گرم و قط بریدن
برودت سردی و بارد چه سرد است | متانت محکمی ارعا شنیدن
رطوبت چو تری و رطب تر دان | جلی روشن تخلص وارهیدن

بیوست فستکی و یابس چه فستک است — تضوع ضوع بوی خوش دمیدن

حلاوت حلو شیرینی و شیرین — مرارت تلخی و وثبت جهیدن

حرافت تیزی و حریف تیز است — بشاعت ناخوشی مبلغ رسیدن

حموضت ترشی و حامض ترش دان — تطیر فال و طیره رت پریدن

ملوحت چیست شوری ملح شور است — نحافت لاغری مسعی دویدن

تفاهت چون تفه بی لذتی دان — تفه بی لذت و جذبه کشیدن

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل — شنیدن کی بود هرکز چو دیدن

القطعة الخامسة والثلثین فی بحر المجتث المخبون المقصور

ذنوب و نزوه جهیدن جهنده شد نازی — مجاهد است و مرابط مقاتله غازی

ولایت است تولی و ولا و استیلا — م ن — چه دست یافتن است و سنان سرافرازی

موازنت چو توازن برابری کردن — ممازحت چو مزاح و مداعبت بازی

مضایقت چو تضایق منافست در کار — م ن — بتنک سخت کرفتن چو شرکت انبازی

نمیم و ماحل و ساعی و واشیه غماز — م ن — وشایت است و سعایت نمیمه غمازی

جزا کفا و مکافات هم مجازا تست — م ن — عوض بدادن و فاعل مکافی جازی

مکارم است و معالی بزرکواریها — طلق کشاده جهارت بلند آوازی

رشیق راست قد و منحنی دو تا کشته — فصیح مرد زبان آور و عرب تازی

اماثل است و افاضل بزرکان و نجی — م ن — چه راز داد و مناجات و نفس همرازی

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات — ترا سزد که بعلم و هنر همی نازی

القطعة السادسة والثلثین فی بحر الرمل المسدس المقصور

انتظام

انتظام و اتساق و التیام — م ن — شد فراهم آمدن سابغ تمام

جمع کرد آوردن و کرد آمدن — م ن — اجتماع و اشتمال و انضمام

ملتزم بر خویشتن کیرنده شد — کار را بر خود کرفتن التزام

استجارت زینهاری خواستن — ثار کین کینه کشید انتقام

ارتداد از دین بر کشتن بود — فاعلش مرتد سیاهی ادلهام

بد و و استبداد و استقلال شد — م ن — با خودی در کار بنودن قیام

مستقل و مستبد فاعل عراب — م ن — اسب تازی صعب شد و سهل رام

شد تعلق چنک در چیزی زدن — م ن — چون تشبث هم تمسک اعتصام

اختصار ایجاز کوته کردن است — مختصر موجز چه کوته عرش بام

انزوا در کوشه بنشستن است — منزوی فاعل تحیت شد سلام

فاعلاتن فاعلاتن فاعلان — مرد با علم و ادب شد نیک نام

القطعة السابعة والثلثین فی بحر المجتث المخبون المقصور

محجه راه بزرک و امارت و آیه — م ن — نشان و سلعه چه رخت و بضاعه سرمایه

تفرج است فرج جستن و فرح شادی — رغیف و جردقه کرده فطیر بی مایه

نفایسست و رغایب عقائل و حرزات — م ن — متاعهای بقیمت چو فیء و ظل سایه

مفاتحت بود آغاز کار و مستحکم — م ن — چه استوار و نشب مال و مرتبه پایه

محاورت چو تحاور مکالمت باهم — سخن بکفتن و زینت چو حلیه پیرایه

مفاوضه شده باهم که سخن راندن — رفیق و رفقه چه همراه و جار همسایه

مکاتبت چه نوشتن بیکدکر اعین — فراخ چشم و وسخ چرک و حاضنه دایه

عتیق ذرف وجواب ومجاوبت یاسخ   دجاجه مرغ بود فخ چه دزدی خایه

مراقبت چه ترقب چه چشم داشتن است   چو ورش وجبن پنیر است وانفحه مایه

تنوخ است تفتن چه کونه کونه شده   وحجر کونه وانفیه سنک سوره پاره

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات   ندیده نظم دلاویز کس بدین غایه

القطعة الثامنة والثلثین في بحر الخفیف المخبون المقصور

واهب است وجواد بخشنده   لامع است وسنی درخشنده

استدامت دوام خواستن است   ساطع است وبریق رخشنده

استخارت چه بهترین جستن   خالق وفاطر آفریننده

استجادت جواد خواستن است   بادی ومبتدی بنا بنده

راهن آنک کرو نهد مرهون   م ن   بکرو کرده مرده زنده

ارتهان است چون کرو ستدن   مرتهن شد کرو ستاننده

ضمن وانثا میانه سخن است   سالب ومختلب ربا ینده

وضع حمل است زادن بچه   لده زادن وولود زاینده

شد تجمل نکو نمودن حال   متجمل نکو نماینده

چون عتاق است وعتق آزادی   معتق آزاد عبد شد بنده

عجب واعجاب خویشتن بینی   فاعلش معجب وعجب کننده

فورت الحر سختی گرما   چون تکاکریه ضحکه شد خنده

موت مردن حیات زنده شدن   میت ومیت مرده حی زنده

فاعلاتن مفاعلن فعلن   یادگار این کتاب فرخنده

القطعة

القطعة التاسع والثلثون في بحر المضارع الاخرب المکفوف

مقضی گزارده چو مؤدی ادا شده   مبرور جون نجیح چه حاجت روا شده

افراز وفرز ومیز جدا کردن نصیب   مفروز ومفرز است نصیب جدا شده

وجد ووجود یافتن وهستی وشدن   موجود هست یافته وبوده یا شده

عدم وعدم نیافتن ونیستی بود   معدوم چون نیافته نابوده ناشده

ایجاد هست کردن وفتح کشودن است   اعدام نیست کردن ومفتوح واشده

چون اعتنا تعهد تیمار داشتن   ایلاف دوستی ومقوم بها شده

جد است نیک بختی ومجدود نیک بخت   تطریق راه دادن ومطلق رها شده

مجد وشرف بزرگی واعداد ساختن   اهدب چه کو نبشت ومحدب دوتا شده

هست انتقال ونقله چه ازجا بجا شدن   منقول ومنتقل بود ازجا بجا شده

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن   داعی دوام عمر ترا در دعا شده

القطعة الاربعون في بحر المتقارب المثمن المحذوف

رشا رشوه یاده عرض خواسته   مقیم ایستاده قسم خواسته

سؤال است وسؤل دعا خواستن   چو مسئول ومدعو چه درخواسته

چو توشیح وتزیین آراستن   موشح مزین چه آراسته

زفاف است وزفه چه پیراستن   زفیف است ومزفوف پیراسته

جنین کودک اندر شکم طفل خرد   شبیب وحدث شابه نوخواسته

عسیر است دشوار واعسر چپه   چو اعسر یسر راجب وراسته

فعولن فعولن فعولن فعل   نقیصت کمی منتقص کاسته

القطعة الحادي والاربعون في بحر المجتث المخبون المقصور

قدوم آمدن است و قدیم دیرینه — ضخامت است ستبری و غل و غش کینه

غلیظ و ضخم و ستبر و دقیق و رق باریک — لهب زبانهٔ آتش قبس فروزینه

کرامت است و نباهت بزرگوار شدن — جزاله بهخردی و سجنجل آیینه

سلف گذشته و اسلاف جمع استطراف م ن ز نو گرفتن و خیزوم و جانجه سینه

سوالف است و سوابق گذشتگان از پیش — ظریف مرد سبک روح و سعفه شیرینه

مقاومت شده باکس برابری کردن — جهیم سخت ترش روی و فروه موینه

طوارق و حدثان آنچه نو شود بازغ م ن بلند و فصفص و نعنع سپست و پودینه

تلف هلاکی و اهلاک و عطب استهلاک م ن هلاک کردن و قرد و رباح بوزینه

صلیب سخت و مهالک چه جایهای هلاک — نطیطه لاکشه رشته عویشه ترخینه

شدیده حادثه سختی روزگار بود — بساط بستر و قالی و شمله پشمینه

شداید و نکبات و حوادث آمد جمع — حنیفه راست مسلمان و جمعه آدینه

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن — فنون و علم و هنر گشت مرد را زینه

همای همت اگر داری از هنر برخور — چو بلبلان مفوش دامنه بهر چینه

القطعة الثاني والاربعون في بحر المتقارب المثمن المحذوف

چو اعضال و اشکال مشکل شدن — سلب ساز لشکر دزد پیرهن

ضیا و عقار است دیه و زمین — ولیمه چه سور و ندی انجمن

خفی شد نهان و دخول و خروج م ن درون در رفتن است و برون آمدن

قیام و قعود است برخاستن م ن نشستن شبح کالبد شخص و تن

عزیز

عزیز الوجود آنچه آید بدست — بد شواری انصاب اوثان شمن

چو بیع و شرا شد خرید و فروخت — بزاق و بصاق است آب دهن

طعام مطیب خورشهای نیک — زجاج آبگینه است و مزکن لگن

طعام دنی شد خورشهای بد — تشحشح دلیری بود در سخن

قریب و بعید است نزدیک و دور — قرابت چه خویشی و معشب چمن

اقارب چه خویشان و اقرب چه خویش — حلیل و حلیله بود مرد و زن

اجانب چه بیگانگان اجنبی م ن چو بیگانه شیطان و جن اهرمن

رجوع و ایاب بازگشتن مرور م ن گذشتن مزمر بود نای زن

معاش است دنیا معاد آخرت — صدر بازگشتن ورود آمدن

فعولن فعولن فعولن فعل — تو در گوش دار این سخنهای من

القطعة الثالثة والاربعون في بحر الهزج الاخرب

اصدار و اعاده بازگردانیدن — الصاق و اضافت است چفسانیدن

ترفیه و مرمت بصلاح آوردن — تغییر زحال خود بگردانیدن

مصلح چو مرفه بصلاح آرنده — ایذا و اذیت است رنجانیدن

مصلح چو مرفه بصلاح آورده — تحریض چو تحریش بر آغالیدن

تشییع و مشایعت چه یاری دادن — تعلیم چو تعریف شناسانیدن

استلام چو تسلیم و تسلم باشد م ن گردن بنهادن و عوج لنگیدن

امتاع چو تمتیع چه برخورداری — دادن چو تظلم از ستم نالیدن

ممتنع متمتع است چون برخوردار — ترعیب چو ترهیب بترسانیدن

ندامت چو منادمت نديمي كردن — تغيير چو تحريك بود ماليدن
سمط است نظام رشته مرواريد — مغنى و مقامه جاي كه باشيدن
بيعت چو مبايعت چه پيمان بستن — مصداق گواه و بحث چون كاويدن
مفعول مفاعيل مفاعيلن فع — بي ذكر تو اندرين گهر سنجيدن

القطعة الرابعة والاربعون في بحر المجتث المخبون

تلألؤ و لمعان و بروق رخشيدن — شهاب اخگر و اخگر ستاره رخشيدن
ملاحت چون نمكيني مليح چون نمكين — حبور شاد شدن بذل و نحله بخشيدن
مهابت است شكوه و مهيب با هيبت — فرس چه كندي و نداه شدح بخشيدن
منازل است و مراحل رباع منزلها — مقام و مسكن و مثوى چه جاي باشيدن
عنيف تند و مجنون و مجانه بي باكي — سلس روان شدن بول و بول شاشيدن
خليفه و خلف و خلف باز پس مانده — نهاك است دليري بهادرا فشيدن
خلائف و خلفا باز ماندگان از پس — نثار آنچه بپاشند نثر پاشيدن
ثقافه تيز دلي و مكارم الاخلاق م ن — چه خوبهاي پسنديده خفظ غفشيدن
فراهت است و ذكا زيركي و الخفاف م ن — سبك بد اشتن است و نقوش تراشيدن
و چه خيره شدن چشم از سپيدي برف — سبيكه شوشه زر حكه زر خراشيدن
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن — هماك حارش تن دان و حك تراشيدن

القطعة الخامسة والاربعون في بحر الرمل المسدس المقصور

فهم چون دريافتن شد حسب بس — اذن دستوري و استدان طلب
منفهم دريافته چون اعتقاد م ن — پاك اندر دل گرفتن خلف بس

46

مست استدعا و دعوت التماس م ن — باخوشي در خواستن عنس مكس
داعي و مستدعي است و ملتمس م ن — فاعل و مفعول باشد ملتمس
قصر و حظ كم كردن است و اقتراح م ن — با تحكم خواستن اخكه قبس
مقترح هو اهنده و خوض و شروع — شغل دركاري شدن منجو عدس
استعانت جستن ياري خواستن — نطق گويايي بود گنگي خرس
اعتنا آذوانتما و انتساب م ن — خويشتن را نسبتي كردن بكس
ظلم و جور و حيف بي دادي بود — ظالم و جابر ستمگر شد فرس
مصمصه پيدا شدن حق و صواب — نصر ياري غوث شد فريادرس
عن قريب از مدت نزديك شد — حميه پرهيز است و بلغه دسدس
فاعلاتن فاعلاتن فاعلات — طالب گنج و گهر را علم بس

القطعة السادسة والاربعون في بحر المضارع الاخرب

ابلج گشاده ابرو و ازهر سپيد روي — احور سياه چشم و قطط جعد مشك بوي
تحرير چون نبشتن و آزاد كردن است — فاعل محرر است و مقالات گفت و گوي
فرجه گشادگي و مبالات و اكتراث م ن — چون باك داشتن متعلل بهانه جوي
توفير حق كس بتمامي گذاردن — ادرار جامكي و شمائل سجيه خوي
تفريق و تفرقه چه پراكنده كردن است — عطر است و طيب و غاليه خوش بوي عرف خوي
چون انتعاش نيك شدن حال و كار كس — تبكيه نامزد و رجل مرد و بعل شوي
حشر است و نشر و بعث و قيامت چه رستخيز — انجاز راست كردن وعده محلة كوي
معروف كار نيك و منكر چه كار بد — نهر و سري و جعفر و جدول خليج جوي

شد قبض و انقباض و چو امساک و امتناع م ن خود را کشیده داشتن و ختمه سبوی
چون موج حمیده چه جای ستوده شد غث و سمین چه لاغر و فربه چو علبه بوی
خوانچی که منتسم شود بضعیت فنون علم لوح درون ز نقش هوا و هوس بشنوی
مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن دانی کمال نفس ز علم و ادب بجوی

القطعة السابعة والاربعون في بحر الهزج المسدس

عجف لاغر شدن احصا شمردن جمدیخ شد جمود آمد فسردن
چو استظهار شد همپشت بودن توکل کار خود با حق سپردن
سماح اغضا فرا آسان گرفتن کریهه جنگ و صولت حمله بردن
بداهت بدهه بی اندیشه گفتن اجل هنگام مرگ و فوت مردن
بری و ساحه آنکه بی گناه است چو فلق اشعر باشد مو شمردن
حکومت داوری جمعش حکومات سکر باده تقدح باده خوردن
زهق باطل شدن تبذیر و اسراف تبذر خرج بی اندازه کردن
مفاعیلن مفاعیلن فعولن ادب بهتر ترا از گنج بردن

القطعة الثامن والاربعون في بحر المجتث المخبون

محاولت طلبیدن بلطف بشنبشه باغ مطالبت طلبیدن بعنف قرن چه شاخ
مباشرت بخودی کار کردن استقبال م ن پیش باز بر فتن و قضیب و شعبه چه شاخ
عروج و رقی و ترقی و ارتقا و صعود م ن برآمدن ببلندی لجین و فضه چه ماغ
رکاز گنج تمول چه مالدار شدن قرور روشنی چشم آب سرد نقاح
موفر و متمول چه مالدار بود چو سرج و حنو حنا زین دفین جناح

ذفره دفر هر آنچه نهند فرد آدا صفر تهی شد نست و زمین شوره سباخ
مبالغه بکد شتن زهد استنکاف م ن چه تنک داشتن و واسع و وسیع فراخ
مباسطت چو تبسط بساط گستاخی مباسط و متبسط چو منبسط گستاخ
اقاله عفو کد شتن زجرم استغفار م ن چه عفو خواستن و صرح و برج و جوسق کاخ
مکافحت چه خصومت مکاشحت جنگ است هبوط و غور و تشیب خفره شد سوراخ
حقیر خوار بود استهانت استحقار م ن حقیر داشتن و حره لوبه شد سنکلاخ
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات ازین رساله کند روح قدس استنساخ

القطعة التاسعة والاربعون في بحر المجتث المخبون المقصور

حماست دلیری و ستر پوشیدن جوادت گرامی و حلب دوشیدن
چو اجتهاد جهاد است و جد و استقصا م ن تمام جهد نمودن چو جهد کوشیدن
چو اعتلال و تعلل بهانه آوردن شراب آنچه بنوشند شرب نوشیدن
نشید و شعر سرود اطراد و استمرار م ن روان شدن غلیان و ازیز جوشیدن
تقضی است برون آمدن ز دشواری چو استماع و تسمع سخن نیوشیدن
جفاف خشک شدن اصطلام و استیصال م ن ذبیح کندن زجر و زجل خروشیدن
خسوف ماه گرفتن ربابه ابر کسوف م ن چه آفتاب گرفتن لباس پوشیدن
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات سعادت دو جهان شد بعلم کوشیدن

القطعة الاربعون في بحر الخفيف المخبون المقصور

رتق بستن هلال شد مه نو فتق بکشادن و رهینه گرو
راتق و فاتق آنکه بست و کشاد لهو دو بازو خطر چه گرو

اصل بیخ است وكائناً من كان م ن هر كه باشد جدید وحادث نو

فرع شاخ است وكائناً ما كان م ن هرچه باشد عسس بود شبرو

امر محتوم كار واجب وزرع م ن كنت یوم الحصاد روز درو

امر محتوم كار حتم شده قمح كندم بود شعیر جو

قدح طعن است شتم به كفتن عود ومضراب بربط وچكو

جز زمد شد كی وافرو نی كهف سوراخ كو مقوه چه كو

فاعلاتن مفاعلن فعلن بند داعی بكوش جان بشنو

القطعة الحادي والخمسون في بحر المنسرح المكفوف

عرش اریكه چه تخت تخت بود ماهتاب لیل شب وزبرقان ماه مهات آفتاب

وعظ ونصیحت عظة موعظة بند اتعاظ م ن بند پذیرفتن سفر وصحیفه كتاب

منتصح ومتعظ بند پذیرنده شد فلكه چرخه فلك چرخ ورحی آسیاب

واعظ وناصح نصوح بند دهنده دقاق م ن نان تنك اطریه رشته ومشوی كباب

ذلت وهفوت جناح اثم وجریمه كناه فطاء وخطا نادرست چیست درستی صواب

بث پراكند نوحت برانكیختن تختلط آمیخته خالص وصافی چه ناب

بذخ وتصلف صلف لاف زدن چون سخط م ن غیظ وغضب خشم در خشم شدن اغتضاب

ساحه وصحن وصید عرصه میان سرای رحبه فناء بیش او كرد وی آمد جناب

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن جز بعنایت زحق كس نكند فتح باب

یا امل الخائفین امح واثبت لنا
ما هو خیر القضاء عندك ام الكتاب

تمت تمام

شذرات الجواهر

48

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی زین الانسان بالراس والراس بالانسان وكرمهم علی سائر الاشیاء بالفصاحة والتبیان كما قال الله تعالی فی كلامه القدیم المجید وكتابه الكریم الحمید الرحمن علم القرآن خلق الانسان علمه البیان والصلوة علی محمد المبعوث الی كافة الانام لمحو الذنوب والاثام من دفاتر العصیان والسلام علی آله الی یوم الحساب ودخول الجنان والثناء علی امته منوری الجنان بنور المعرفة كالمعافین النیران المستحقین بالرحمة علی رغم الشیطان واهل النیران چنین می كوید ناظم این جواهر طاهره وقایل این ابیات ظاهره المقر علی ذنوبه الكبیرة المعترف علی ذنوبه الكثیرة عبد الحمید بن عبد الرحمن الانكودی اصلح الله عاقبتهما كه وقتی از خاطر خطیر حاضر دل ناصر بصیر ناضر عبور كرد كه اقتدا بر شاعرین عالمین وشاعرین عالمین شمسین منیرین وقمرین بدرین صاحبین نصیبین مولانا بدر الدین ابو نصر الفراهی ومولانا حسام الدین الخولی طیب الله فی الاولی ثراهما وروح فی الاخری ثراهما كرده در اصداف فكر را صرف جهة مهور اغراس نظم صرف كنم وكل وبهار را از كلزار وچمن باطنم چون خد ودهان همچو هستان بفصاحت لسان وكتابه بنان از نقاب اكمام ازهان بعنایت ملك كردكار بر كشایم بجهة تجربه طبیعت خویش دل را مشغول ساختم تا بمقداری وپنج قطعه در بعضی بحور حاصل شد بعدد پانصد وپنجاه بیت دیگر در آخر هر قطعه یك بیت فارسی زیاده از ابیات معدوده درج كردم تا خوانندكان از معنی تركیب فارسی بارة محظوظ كردد وبعضی صنعت بدیع را مثل تجنیسات ومقلوبات واشتقاق وغیرها مركب بر كشتهاء كوناكون رقم زدم وكلام فضلاء بكار نبردم چه مراد متعلم در اینجا دانستن لغت است كه شما بجوید من غواص ذری فطنتم جوهری یم در مغزهانی زاهل ضیعتم

لوذعی باید در یابد رموزی لفظ من هر بلید وار ذل و ادنی چه داند صنعتم که معلم حاذق و
کودکی ذکی قابل بود بهره گیرد زین کتاب فاخر پر حکمتم امید است که این نسخه نیز چون
نصاب الصبیان و نصاب الفتیان متداول گردد و تاریخ هجرت رسول الله صلعم در سال هفت
صد و پنجاه و هفت بود که در سلخ جمادی الآخر این کتاب با تمام رسید و او را سلک الجواهر
نام کردم متوقع است که ناظر و قاری این نسخه ناظم را از دعاء جزیل و ثناء جمیل فراموش
نکنند والله الموفق و المستعان و علیه التوکل و التکلان آمین یا مستعان

القطعة الاولی فی بحر الهزج الاخرب المقبوض

الله خدا احد یکی دان   حی زنده رقیب چون نگهبان
خضرا و سما چه آسمان است   عالم تو بدان بغیر یزدان
جبریل و امین پیک ایزد   فرقان چه نبی بود چو قرآن
فردوس و سقر بهشت و دوزخ   دربان بهشت هست رضوان
زبنیه فرشتهٔ شکنجه   نار آتش و جحیم اوست نیران
چون قنطره پل صراط راه است   پاداش و جزا ترازو میزان
شمس و قمر آفتاب و ماه اند   بی شک شب و روز آن جدیدان
کوکب چه ستاره نجم دیگر   دری چه ستاره است تابان
برق است درخش رعد تندر   غیم و مطر است میغ و باران
سیاره ستاره کان ره رو   کیوان زحل رواق ایوان
حمد است و ثنا و شکر و منت   بر موجد هر جماد و حیوان
یا رب همه را بده بفضلت   علم و هنر و کمال عرفان

القطعة

القطعة الثانية فی بحر الرمل المثمن السالم

ابتدا و افتتاح و فاتحت آغاز کار   مشی رفتن کنس رفتن نبت رستن شان کار
علم دانستن علم کوه و نشان است علم   عالم و علام دانا دان صانع دست کار
قاسط و ظلام و ظالم چو ظلوم و معتدی (م ن)   هست بی داد و شقی بدبخت و مفلح رستگار
ذهن فهم و دهن روغن عود گشتن عود ساج   عدو و عدوان و قنص تک باشد و ظلم شکار
بدع و بدعت کار نو زراع و کافر برزگر   فرقت و هجرت جدایی هست مصلح نیک کار
عام و حول و حجه سال است و سنه مثلش من   چون منون و دهر و عصر و حقب و حقبه روزگار
شعر نخ و سعر جنگ افکندن و صلح آشتی   شعر دانش شعر موی آمد موافق سازگار
کفر کافر بودن و کفران و کفر است و کفور (م ن)   ناسپاسی کفر پوشیدن بود راکب سوار
غدر مکر و عذر پوزش عذر سنت کردن است   جود رادی جوده نیکی دست ابرنجن سوار
ارض و غبرا و بساط است و بسیطه چون زمین   وحل و غضرا طین و صلصال است گل دلبه جناد
قنبیط و کهنب قنب کلم دان و کنب (م ن)   مثل شهدانج کنب دانه آمد و قثا خیار
قبر دکمی فرد تنها قدر اندازه است قدر (م ن)   دیگ و خلصان و ولیجه یار و دینه کهف غار
مسخ سودن مسخ گردانیدن صورت بود   منج ای مرد و زن باشد بهادر شین عار
شهر و ماه و غره اول سلخ آخر نیران (م ن)   شید و مه دیه و زمین مرد و ضیاعست و عقار
رفق و لین و لطف نرمی رخو و فاتر سست و صلب (م ن)   سخت و کاره پشت و اره رزمه کبد شتل عقار
منحت و جدوا و رفد و موهبت کلی عطا   حرمت آزرم و تکلف چون بره و تحفه سوکهار
راقد و یقظان و ساهر خفته بیدار است لب (م ن)   عقل باشد لوذعی زیرک بود همسایه جار
هر و لحی هر کشیدن جز بریدن شکر و هر (م ن)   فرج زن آزاد هر و هر کهی کرم خار

صيف تابستان شتا آمد زمستان و خريف * ثيرمه مرغ بهاري و ربيع آمد بهار
الخوان بابونج و ريحان سپرغم ضيمران * يكبني خطمي چه خيرو كاو چشم آمد بهار
طرف چشم و طرف است گوهري طرفه شگفت * جمع او باشد طرف حرف و طرف آمد كنار
غرس و غرس چون نهال و سرو كمثري امرود * ثمر خرما و ثمر ميوه است چون رمان انار
قد بالا و دريدن قد دوال است و بطل * چون شجاع و باسل و بطال مرد كارزار
جبه معروف است و جنه اسپر و جنت بهشت * جنه تن جنه پريها حبه دانه حيه مار
ضعف سستي ضعف دو چندان نخبه بهترين * فينه و اني و انا ساعت بود احصا شمار
هبنغ مرداري حب تك قبرتك منقار تك * مخبت و خاشع جدا ترس است حذره چون شرار
اي خداوند از لطفت بنده را قوت بده * تا شوم مشغول بر علمت ذكر دو راز شرار

القطعة الثالثة في بحر المنسرح المطوي المكفوف

بيضه بود تخم مرغ ماح چه اسپيدان * مح بود زرد او ملح نمك خبز نان
باشق باشه صدا كوف نر و عندليب * بلبل بلبال غم طائر را دان پران
يويو يو هست زاغ زاغ و قطا اسفرود * حمره دان سرخ سر كركس نر قشعمان
هست جناح و جناح بال و كنه بال دل * سامي و عالي بلند دان و رفيع آسمان
طبل دهل مقرعه چوب بروي و دبدبه * جبت نقاره و غاجنك و خسا رنديان
مصقع و مسلق بود مرد قوي تر سخن * مسحل و لهجه لسان مقول و لجه زبان
ادهم اسب سياه اجرد كوتاه موي * اعزل دنبال كن ضامر باريك ميان
صهوه بود جاي زين خوشب جاي شكال * شوط و طلق تك فرس اسب نر پس چون حصان
اعلب اسب دراز موي و عتيق گوهري * نهد بلند اسب و حجر چون رمكه ماديان

سبحه و جاجه است مهان موريش تسبيح و خرم * جزع يماني بود مهره سيمين جمان
مرفقه و مصدغه بالش تكيه است و سرم * شمله گليم بزرگ محرضه اشنان دان
جبر مركب دواة محبره باشد دويت * حبر و حبور و سرور شادي علامت نشان
نفل كرانيه نفل هست متاع و نفل * مال غنيمت ضنين ذفت كره و ها رهان
قوت زور و زدر زير بود سينه را * نحر زور هست از و عظم بود استخوان
ابنيه جمع بنا ابنيه جمع ثنا * بلقعه جاي خراب منهره چون خاكدان
رطبه چه خرماي تر زهو بر تك آمده * باسقه خرما بن است همچو مضيف ميزبان
هست وضيع و شريف مرد حقير و بزرگ * ضخم تناور ضعيف سست فخذ هست ران
آزفه و راجفه رادفه و قارعه * واقعه غاشيه روز قيامت بدان
مالك و ديگر مليك همچو ملك پادشاه * هست رؤف و رحيم مثل عطوف مهربان
اي پسرم درس خود فهم كن و ياد كن * تا كه سعادت ترا يار شود در جهان

القطعة الرابعة في بحر الرمل المثمن المقصور

جرح كسب و جرح و لحيه ريش و ريش پر * فرح شاخ است و فرخ ثر سيدن امد رطب تر
عيش زيستن نشر و حشر و بعث دان انگيختن * حمل و خرقه است و جنا قطف و اكل مرينج بر
ساق حر قمري نر دان و صلصل فاخته * صعوه دعوه اجدل و يعسوب چرغ و مخ نر
عيد جشن و عبد بنده عنده نزد وي است * بعد دوري قبل پيش و بعد پس صنعت هنر
بعض برخي بغض كينه بضع فرج و بضع چند * عضب تيغ است و غضب خشم و خشب چوب و طور
بقل تره باقه دسته سنبله خوشه است و قول * باقلا خلفا و بردي دوخ و اشهر نامور
عد شمردن منهل و رد است و مورد آب خور * عذاب چشمه سلسال و زلال آب لطيف

عرف بوي و عرف دستم و خواجه نيكي و بش — قرن سه و كوه خرد و تنكن و كيس و شمر

حلبه ميدان حلبة پيرايه است و حلبه شنبليد — حيله دستان ايد نيرو و داستان آمد سمر

جد معروف و بزركي جز بريدن حد دخ — جد كوشش حد كنار و جد و اصغل فرد سر

جرم و هوا و جسد جسم و بدن جسمان تن — زوج شوي و روح راحت روح جان و راس سر

قرية جاي مور رمان خانه او نمله مور — صوت و همس و نغمه آواز آمد و ازمل دكر

خضرمية غوره باو جبر مية نار با — فلع بمعي و زيتا اب روغن جز كزر

حجر منع و حجر سوراخ و حجر سنك است حجر — عقل و ام و والده ماد راب و والد پدر

فضة و نقره است سيم سام و عقيان و ذهب من — عسجد و نضر و نضار ابريز و شذر و تبر زر

سمع دوري و سحق دور و مكانم كرد دوي — مهر كابين مهره كره حب مهر و نقب كر

كور باشد قبر و اعمى و ضرير اكمه چه كور — قر خوار شي تنك كرد نكرد بيكان چون قتر

حرف كردن حرف ناب و شعله تابت و صلا و من — تاب و تابه توبه كرد و ناب دندان باب در

عصف برك كشت و روشن مهر فرهن مجنون من — هست كردون خامه شاخ و كشت حيوان جانور

هيكل و تعويذ و عوذه چون تميمه هيكلند — لبس پوشيدن بطانه يا دوبه و استر

موج خيز است و ازرق اب صافي ملح شور — همچو حوت است و سمك ماهي و پيروزي ظفر

حرفه پيشه حرقه سوزش فرحه شادي فرح (دلبري) — قطن پنبه نطق كفتن منطقه آمد كمر

لعل و ياقوت و زبرجد هرسه معروف در — هست مرواريد و مرجان خردي جوهر كوهر

جان من در علم اكر كوشي تو از بهر خدا — زود يابي رفعت و اعزاز باشي معتبر

القطعة الخامسة في بحر المنسرح المكفوف

جرم و جريمه كناه خمط درخت اراك — كشف كشادن طنين بانك مكس كعك كاك

51

عرض پهنا عرض خواسته و خواسته غرض — عرض كنا راست و عرض شرم مبالات باك

عصر نماز دكر ظهر بود نيم روز — ظاهر پيدا زكي طاهر و طيب چه پاك

جذل تنه عرق بيخ نبع درخت كمان — ضاينة و نامية هر دوچه ميش است و ناك

ذره و ذر مور خرد قمله سپش رمل ريك — جمله واجمع همه شق و خرق است چاك

ترب و صعيد و رغام رمس و سفاد و سماد من — همچو تراب و برى عفر و ثرا تربه خاك

حزن زميني درشت حزن غم اندوه حزن من — مال نكه داشتن خايف دان ترسناك

هست بساط و براز همچو براح و بداح من — دشت فراخ و هدو رشيب مهيب سهمناك

قرب تهيكه حشا هست درونش شغاف من — پرده دل دان نصب درد و اليم دردناك

باحه و بحبوحه چون ساحت و عرصه دكر من — صحن ميان سراي نيست شدن چون هلاك

مشعية ماله شروف ماسه مسحول كلند — جحق دكر قص و شيد منقل و كنج دان ولاك

چيست صداع و زقا بانك خروس و كوف — هست مقدية و رغا بانك شتر زاج زاك

قعقعه بانك سلاح و عوعه بانك شغال — حفره چه بن غاله است ماده و حفره مغاك

جذب سنه تنك سال جذب كشيدن بود — مرصد و مرصاد راه منزل مه چون سماك

موزج و نعل و حذا موزه و نعلين لدام — پينه و مكعب بيراست سيرم نعلين شراك

اي پسرم علم خوان تا كه بروز حساب — باشد در حفظ حق پرده تو زانتهاك

القطعة السادسة في بحر الرمل المثمن المقصور

قريتان مكه است و طائف ماه و خرشيد ازهران — فقر و فرتوئي امران شرق و غاو رها فغان

شارق و بيضا و شرق است و غزاله جاريه — چون مهات است و ذكا خورشيد و مه دان زبرقان

هست مريخ و زحل نحسان و سعدان مشتري — زهره ديكر بام و شام است اي برادر ابردان

قانع و سائل زبانخواست موسع با نوا | هم عرب را و عجم را نام بشنو اقران

ساحر و سحار جادو دان و کاهن فال کو | اجوفان فرج و شکم چون ریق و ملدان اغد زبان

اقطعان تیغ و قلم چون افضلان عدل است و امن | اکبران نفس است و مهر اصغران دل هم زبان

مدرک و بالغ رسیده چون جواد است و سخی م ن راد و ربا بو زعفران زر آمد اصفران

اولیا و اصدقا خلان و اخوان مهر چهار م ن همچو احباب و اخلاء و احباء دوستان

رافدان جوی فرات و دجله عدوه همچو شط م ن چون کنار جوی رای دل چه عدوه و اصمعان

احرمان کرکی و کلاغ و اطیبان خواب نکاح | یاد کن تو مهر برای کرم را انفسان

ای حمید نظم کهرها بر تو زیبد در یقین | زانک در نظم لغت مثلث نباشد بیگمان

القطعة السابعة في بحر السريع المطوي

صدق و صداقت سخن راستین | فن و فنن دان و کم آستین

خل بود سرکه کشادن چه حل | حل روا بودن و انجیر تین

کیس و داهی و ذکی و بلید م ن زیرک و کند است و فطن دوربین

دبه و بط کوزه جرم و وسط م ن هست میان چون وسط ابن بین

شکر و قند است شکر چون نبات | شهد و عسل چون سخن انگبین

قلب و فؤاد خلد و روح دل م ن همچو ضمیر دهن کر و چون دهین

حبل رسن حبل بلا و هبل م ن حمل و جمل اشتر نر سیل هین

حب و حبیب است و صدیق و ولی م ن دوست چو با قیمت آمد ثمین

ایسر و یسری و شمال و یسار م ن دست چپ و راست چو ایمن یمین

مین و کذب کذب دروغ و چو روز | سهو غلط باشد سوگند یمین

جاریة و ابنة و بنت و دختر است | ابن پسر ناله انین و حنین

ماشنه و قابله چو پیش یار | کودک نازاده چه باشد جنین

شیخ سفر شیخ درمنه شیح م ن تن چه کذا و هکذا این چنین

کسر شکستن چه شکسته کسیر | پاره نان کسره تبر چون خصین

فک زنخ لحی چو او فاکهه م ن میوه مسد لیف چه محکم حصین

شرح بیان شرخ جوانان سرج م ن جمع سراج آمد و سرج است زین

بیضه و حلقه است و عصابه گروه | مدحت و حمد است و ثنا آفرین

بد و صنم چون وثن و زور بت | لعنت دوری و هراسه لعین

نثره و سرد و حلق و نثله چون م ن درع زره همچو غضین عکنه چین

سوغ و جواز ست روای جهان م ن پال اصل دان خلاف فش هجین

جانب و وجه و جهت و ناحیه م ن سوی سوی جز بود اجن بحین

مثل نباشد پسر این قطعه را | نی بخطا نی بحن نی بجین

القطعة الثامنة في بحر الهزج المثمن السالم

اماکن جایها مستان سکاری صحو هشیاری | معونت نصرت و عون و اعانت نصر چون یاری

چه صیب میغ بارنده صبیه مزن اسفیدش | سفرجل ابی و مائی چه ابی آتش ناری

بریه خلق و مخلوق آفریده آفریننده | زمن بشنو چو داری خالق و فاطر کر باری

مربی و ربیبه پرورده اسد انیکوپی کردن | چو قاطع و حاسم و فاری برنده هست چون باری

ظلام و ظلمت و ظلما و جنح و هندس و غیهب م ن دجی و دجیه و دیکر چو آمد مدلهم تاری

اثاث البیت رخت خانه ماعون آلت خانه | مدقه دسته هاون چو کره مره باری

نمرد سرکشی مغبون فریفته ساعی و واشی م ن سخن چین امرأه زن امعل ذمه عهد زنهاری
بخیل زفت و صلابت سختی لین نرم بالوعه م ن چه تن شوی اندکی قلت شمر کثرت چو بسیاری
هزیع و قطع و زلفه پارهٔ شب دان الآن م ن کنون الساعة مثلثی زعامت همچو سالاری
مودت دوستی عابد پرستنده عبودت چون م ن عبادت چه پرستیده بهمنه هست چون عاری
صحیفه قط و سفر و زبر نامه چون کتاب آیت م ن نشان کراسه مصحف داد دم خوانده چون قاری
جری یل جری رفتن جزی اندازه جزی دشوا حری آمد سزاوار و حرا باشد سزاواری
شریعت شرع و شرعت راه دین دین کیش آمد فریضه مفترض فرموده حق زهد دینداری
حفیظ و ضابط و حامی و حافظ واقی و صاین م ن نکه دارنده چون حافظ دکر دارج چون داری
نصیف خادم و منصف چه خدمتکار ای داور دکر دارو فروشنده چه عطار آمد و داری
اجاج و آسن و آجن چو آب شور و کردیده قراح آب است و خالص برض اندک سیح چون جاری
مطیر واضحیان روزی بود بارنده و روشن طلق نه گرم و نه سرد است یقظه بیداری
غوادی و بواکر میغهای بامدادی چون سوادی و روایح میغهای شب نم آری
جهد و وسع و طاقت و مجهود و قدرت دان توانایی عشیره دودمان و عشره ده یک عشر دستواری
غوائل کینها برج چو زخرف زینت آرایش کیاست زیرکی باشد تعطل عطله بیکاری
بهج ارتیاج و ابتهاج و بهجت و غبطت م ن مسرت شادی مونس غمگساری چون بود خواری
ملاذ و مفزع و وحر زو معاذ و ملجأ و موئل م ن پناهگاه اقتضا خواهش تفرج چون جزع زاری
بهر کس چون میسر باشد این ابیات را گفتن لطیف و خوب رشد او چو زلف جعد دلداری

القطعة التاسعة في بحر الرجز المثمن السالم

خنثی نر و ماده است و انثی ماده و اندوه غم نخوت است و حج و عمد و مر دو قصد دادر همچو هم

مشترب اشتر حیا فرجش قوایم پایها فرشن سول ابقع کلاغ پیسه دال آمد رخم
ماورد ماء الورد آب گل نفاخه کو بله شمامه و تفاح دستنبویه دان غذی دخم
کافور معروف و عبیر و عنبر و سنبل چو او زرنیخ زرنی هست قنه پیرزد درهم درم
رند و الند و دو کیا چون مندلی عود آمده جوزنه عشیه چون قسیمه بویدان اجم درم
سخنا و حبر و سبر و سحنه رنگ رخسار آمدها مزمار و جلجل نای و زنگ آمد جلاجل جمع او
مرها و مقها چشم بی سرمه غشاوه هست نم آواز تیز و نرم چون از ساز زیر است و بم
همچو جلید است و ضریب سقیط است و صقیع برجمده یخدان جمد یخ دان برادرتادنم
در دو در و غمر مرد و کرداب و جواری کشتها قمقام و طم و بحر دریا هست چون داماء یم
فلک و سفینه جاریه کشتی دقل تیر شم مرساة و انجر لنگر مش غرا از عرب باشد عجم
تراس مردی با سپر اکتف چه باشد بی سپر بانیزه چون رامح بود بی نیزه نبود جز اجم
لعاب بازی کر لعب بازی لعاب آمد بنج دبوه است و عرف و نجوه بالا چون حدب بسیار جم
نهمت حریصی چون شره مفقود کم کرده ضجر م ن دلتنگ رکوع و انحنا مرد و بود بی شک خم
حداد و قین و هالکی آهنگر و حداد چه م ن دربان براده سونش کیر است میخ همچو دم
حانوت دکان مصطبه جای غریبان میذنه م ن جای موذن مدرسه معروف باشد با قدم
خوجم گل سرخ و وعاطه زردی او دان ورد گل عینوم سوسن آس و نرجس مرد و نرگس نحس کم
عواد بربط زن بود عود است و بربط طنطنه م ن بانکش زنین بانک کمان ظن دان گمان و صدکم
مر ذوق با روزی شمر محروم ضدش دقدقه م ن آواز سم مضطر بیچاره است و کنکی چون بکم
اعساد درویشی مقل درویش و عائل مثل او ولدان و ولده کودکان خرد و توام همشکم
شنئان و سخنا و معادات و عداوت دشمنی حیف است و ظلم و جور و غضب و ضیم و عدوی چون ستم

داء و الم دیگر وصب همچو وجع درد ندمان | سقم و سقام و هم مرض بیماری باشد چون سقم

مد دارو طش باران ریزان وضعیف آمد بری م ن | بیزار و مجدود دو کی محدود دعکش زهر سم

که علم خوانی ای پسر نقاد که در دسیم و زر | بر جمله اهل هنر باشی عزیز و محترم

القطعة العاشرة في بحر الهزج المثمن السالم

نه فی و نصعد بر شدن موهوب بخشیده | وهوب و واهب و مسؤول بخشنده است پرسیده

بقر گاو است و باقر جمع و ثور و ثوره و فارض | نر و ماده است و پیر و عجل گوساله بچریده

لطیطه لاکشه اطریه رشته سلفه و لهنه | طعام رو نکاح کامه و هم می بود دیده

عتیق آزاد و کهنه عتق آزادی فرج شادان | برص پیسی زمن افگار مسروق است دزدیده

نجی همراز و سریه کنیزک شاکله عادت | خلاصه و پیره بغضا دو شمنی مطوی نوردیده

ظهیر و صاحب ردف قرین و ناصر و حافظ م ن | حواری و عضد یار ندم مصروف است گردیده

فقیر چون بی رفقه من دش خفاره حسن دان خوبی | حسن خوب و رضی و مرتضی مرضی پسندیده

دریس است و شمل چو طمر هر سه جامه کهنه | مسیر چون مسیح خرده خط ملبوس پوشیده

قصیبه موی مرغول و صفیره بافته از موی | غدیره مثل او آمد عقیصه موی پیچیده

قلم خامه براعه ناتراشیده برایه چون م ن | تراشش مقلمه معروف و مختار است بگزیده

رحم زهدان و جرف آب است کنده مقطره گنده | ودک دان و عجف کونسته منفوش آمده خیده

مقیت و بر چو قوت دهنده هست نیکوبی | سمی همنام الجم بدزبان مسموع بشنیده

حلی سو و حلی زیور دان حلی جمع و حلی بی غم | جلی پیدا و مسجود است و مغبود چون پرسیده

اکابر چون بزرگان و اصاغر ضد او اراذل م ن | فرومایه اراذل جمع او مسکوب ریزیده

اگر علم و ادب آموزی ای فرزند با دولت | جهان اندر ترا هرگز نباشد کار شوریده

القطعة الحادية عشر في بحر الرمل المثمن المحذوف

چون مکان و ربع و مغنی منزل و غانی اسیر | جمعش اسری و اساری مشبع و شبعان سیر

طیر مرغ و طیر دایه بیر چاه و عز جاه | یوم روز و نوم خواب و بوم بوم و ثوم سیر

ضیغم و هرماس و عوعو حیدر و دیباک و اسد م ن | قسوره دلهاث و لیث و حارث و ضرغام شیر

طعمه خوارش ذوق مثل و طعم لذت دان لبن م ن | خشت و لبن خرمای خوش دان و لبن چو در سل شیر

شقص پاره حصه و قسط و خلاق و حظ دان م ن | ای برادر چون نصیب و کفل و قسم و سهم تیر

رحل پالان شتر مر و رجل مرد است و رجل م ن | پای و اصبع خرد کوش و رمح نیزه سهم تیر

شرق و مشرق خاور و غرب است مغرب باختر | چون ثریا دان پروین و عطارد هست تیر

صبره چاچ و کدس خرمن بذر تخم و تبن کاه | فوم و بر و قمح و حنطه گندم و اندر یوغ نیر

قرص با چنگل گرفتن قرص چشم آفتاب | فرض فرمان خدا و قرض وام و شیخ پیر

قوت و زاد است و بنات و بلغه توشه دخل ریع | بیدر و انبدر چو خرمن کاه دان کتان زعیر

شرکت انبازی شریک انباز و ندمان و ندیم م ن | مقدح مسجب سه پایه کاروان دخل عیر

نوق و اینق اشتران ماده ناقه مفرش | فرش و افیال اشتر کوچک نر و ماده بعیر

ربح و نفع و منفعت سود و منافع جمع او | ربط بستن ربطه چادر هست بینا چون بصیر

مجدل و برج و فدن بار و جدل پیکار دان | جیش و عسکر و جند لشکر همچو یاریگر نصیر

سجفه خدر و سدل و ستر و ستر و پرده منتدی م ن | چون ندی و ندوه جای مشورت دانا خبیر

اسطوان و ساریه او ستون خانه چون عماد | قادر و هم مقتدر آمد توانا چون قدیر

مصر و فسطاط و مدینه هر سه دان شهر بزرگ | کوره و بلده بلد کوچک چه روشنگر منیر

نخل چون خرما درخت و وبره کردن نخل منخ | نحل زفتی غلظه و زفتی دان شغلید صفیر.

کوه روزن دتبه و مرقات پای نردبان | نرعه در مصراع یکسوی در و کوچه صفیر

صیحه و صرخه چه آواز بلند و رکز نرم | بیزر است و میقعه مرد و کدینه فیر فیر

غمر غافل غمر کینه غرم تاوان عزم قصد | رغم رشک و زعم دعوی تخت اریکه چون سریر

جده معروف است وجدت نیزی وجدت نوی | جده ره در کوه و آواز هر آمد چون نفیر

ایکه و غاب است و غیل و غیظه بیشه غیظ خشم | لص و سارق دزد و آلی شحنه میر آمد امیر

حتم واجب ختم مهر و خیم عادت قبضه مشت | جمره سنگ ریزه حمره سرخی و خمره خمیر

صرصره آواز بادی شقشقه گنجشک را | قرقره آواز دوده بانگ آب آمد خریر

علم آموز ای پسر در روز و شب اندر جهد کن | تا شکر باشد طعامت جامه ات هم از حریر

القطعة الثانية عشر في بحر المطوي الموقوف

حینئذ آن زمان بارحه آمد چو دوش | لهزمه جانه شم منکب و عطف است دوش

سله سبد ربعه درج مجلب دان جای شیر | محض و علبه است هان نفره دکرکا و دوش

عاطل بی کار اثیر هست کنیده زفیر | م ن | ناله زئیر بانگ شیر باشد اهلب بدوش

احول و اعور بدان لوچه و یک چشم را | افرع بسیار موی و قر کرانی گوش

باسر و کالح عبوس هر سه بود ترش رو | عاطر و عطر است و طیب رامک دان بوی خوش

هست نعیب و نعیق بانگ کلاغ و هدیر | م ن | بانگ کبوتر نقیق بانگ بنج فور جوش

کهل و شباب و فتی هر سه دو موی جوان | سن و ذکا زاد حزم کار بکردن بهوش

جنبذه گنبد سرب خانه زیر زمین | سورت و صاحی بود قوت خمر و بهوش

هلهله زهر و شجاع مار نر اسود سیاه | هره و سنور و قط گربه و فار است موش

غامر جای خراب عامر عکس وی است | جارحه مرغ شکار صامت و ساکت خموش

وعر زمین درشت هست صحیح تندرست | مغفر کلاه سرخ دان ردعه تنک جمله لوش

چیست ازینه و هزینه بانگ لوید است و باد | نقش نگار ای نگار جمع وی آمد نقوش

اعلم و اعرف بدان اقرأ و اتل بخوان | افتح و اکشف کشا استر و اکتم بپوش

دوح بر و ادع بخوان قل بگو ائت بیا | اجلس و اقعد نشین کل بخور اشرب بنوش

تا که سعادت ترا یار شود جان من | راه شریعت بگیر قول پیمبر بنوش

القطعة الثالثة عشر في بحر السريع المطوي

فی و فیء سایه برجیس مشتری | چون خرید آراست داد مشتری

زهره ناهید و مراده زهره دان | زهره زیور خاتم است انگشتری

مرتبه پایه مراتب جمع او | فضل افزونی سیادت مهتری

جعل کردن جعل پا مزد و جعل | م ن | هست معروف و صغر دان کهتری

مبطل آن کو نه بحق باشد محق | م ن | ضد او باشد بود چون ممتری

حایک و نساج و جولاه و سدی | م ن | تار و لحمه پود حف چون بفتری

مرطم و تب لیف و اهار و طاو | م ن | شو چوار شاد و دلاک دهبری

صامت و ناطق زر و سیم و ستور | ذل و ذلت خودی رفعت برتری

هند با جون کاسنی فجن سذاب | یبس خشکی و رطوبت دان تری

غول معروف است و غیلان جمع او | هست شیطان دیو هم جنی پری

اقلف آمد ختنه ناکرده خصی | م ن | خایه کنده چون ذکورت دان نری

زاور گنج است و اهدب مرد کنج | کنز گنج آمد اخوت دادری

غزل رشتن عزل یکسو کردن است | وضع بنهادن امومت مادری

ثبت و مصداق است و برهان بینه / حجت سلطان حجت و تازه طری
حلم خواب و حلم فرمودن حکم / داور آمر چون حکومت داوری
سمط آمد رشته مهره مهات / هست بلور و صمم باشد کری
کوره آتش وصایغ زرگر است / کلبتان انبر صیاغت زرگری
نیل و عظلم نیل و جدان یافتن / نیل مثلش فهم کن ای جوهری
خرص چه بود حلقه زرین بگوش / جان من گوهر فروشدان جوهری
عود شارق اشتری پیر و ضنی / لاغر و دیگر نحافت لاغری
جانحه پهلو بدان و جایحه / آفت سر بود مهتر سری
خوخ شفتالو بود تفاح سیب / عزدان گوهر جندی لشکری
ای پسر این قطعه را خوش یاد کن / تا کنی بر جمله کودک سروری

القطعة الرابعة عشر في بحر السريع المطوي

شرعه بدان روده و نار چه چنگ / ساعد و ید هر دو ارش دان و چنگ
وقعه و هیجا و لقا باس نیز / همچو قتال است و کریهه است جنگ
هدهد بو بود و هامه جغد / لقلق معروف و چه کرکی کلنگ
ریق و رضاب آب دهان دان براق / هست خیو اعوج و عرجی چه لنگ
غرب شطبه تیزی تیغ است هان / سید و نمر هر دو چه کرک و پلنگ
فحل و حنق اشتر کش و نعام / کفک شتر مکث و تانی درنگ
تاکل و ثکلی زن مرده پسر / صفرت و صبغ آمده زردی و رنگ
ظبیه بود کیسه زر بر میان / مبرد سوهان و طبع هست زنگ

صدق

صدق و اصم نیز سخت آمده / خطوه و مرسال چه تیر خدنگ
جود درکوساله دشتی حما / خرچه حمر چمچ حزام است تنگ
طایفه و شمل گروه و رفیق / بنده تنگ ضیق و ضنک است تنگ
لام و ملامت چو ملام است لوم / عدل بود داد چو عدل است تنگ
لویه و لایه تو بدان سنگلاخ / صخره و حصبا و حجاره است سنگ
گرچه که این قافیه تنگ است و سخت / بین که چه خوب است و چه شوخ و چه شنگ

القطعة الخامسة عشر في بحر الرمل المثمن المقصور

حاجب ابرو نجوا بر و چون وطر حاجت نیاز / لفت و شلجم شلغم و فجل و بصل ترب و پیاز
حله منزل خله خصلت خله ترش و دوستی / اجنبی بیگانه جله قوصره چون خرص آز
حلو شیرین مر و منر چون تلخ شیرین است و تلخ / حمض و حامض ترش و مقرض همچو مقراض است گاز
تاره باشد باره قطعه پاره رشوه پاره دان / امتحان و تجربه چون آزمودن عده ساز
قص کاخ است و قصر کوتاهی و کوته قصیر / صقر چرخ و رقص بازی باز و بازی هر دو باز
ظهر مرکب طهر پاکی و طهارت مثل او / چون ظهاره آوره کرباس جامه باح باز
شاهق و حالق بود همچون صدف کوه بزرگ / قله و شمراخ و قنه سر بود هضبه فراز
فج پیک و فج دیر و دبیر آهوی سپید / فج زشتی فج یادی و کشادن سر راز
موثق و میثاق و عقد و وعده چون پیمانهاست / طول افزونی درازی طول و کنج امد دکان
ضغن و حقد و غل و ثأر و دخل واحنه کینه اند / قبش کبش و تیس و قاید کش بزدان و نهاز
اذن دستور اذن گوش و ادن نزدیکی ادن / وام دره ادنی بود کمتر اذان بانگ نماز
مسنده چون بالش پشتی وساده زان سر / نمرقه چون ناز بالش جز علم نبود طراز

خرد و رطبه سپندان و سپست و تربباب (م ن) وبزه و وزوار ز چون مرغ آبی بط قاز
سافیه چون جوی خرد است و سواقی جمع او — نوی جوی که دخیمه تا آن بختن اختباز
شعب دره غاله شعب تشنیع دان شاخها شعب — چون تزلزل زلزله جنبیدن و هم اهتزاز
رزق روزی دادن و رزاق روزی ده بود — تلبیه لبیک گفتن رفتن حج احتجاز
قطعه ام چون خوب رویان بر نهنهای دگر — یافته خود را مفصل می کند بر جمله ناز

القطعة السادسة عشر في بحر الهزج المثمن السالم

خشب چوب و خشب جمعش حطب هیزم نقادیدن — غرب سیم و غرب بی زنجه لهو و لعب بازیدن
تجدد نو شدن تصدیع دردسر رسانیدن — تبجح بس روی کردن تفاخر فخر نازیدن
جفان آور و شاطی و ساحل همچو سیف آمد (م ن) لب دریا نطق گویا بود چون مطر باریدن
منار و معلم و صوه نشانهای بیابانی — خشف فرمای بد طاق و طبق تارمه پوسیدن
قلیب و علیم و جب و طوی و رس چاه آمد — جوابی حوضها ینبوع چشمه شرب نوشیدن
صبابه اشتیاق و شوق باشد آرزومندی — فراق و بین و بینونه جدایی کسب ورزیدن
چو عفریت و مرید و مارد آمد دیو استنبه — معاذ است و عیاذ و عوذ و لوذ آمد پناهیدن
اثیم و آثم و خاطی کند کار شد چون مجرم — تقی و متقی چون پرهیزکار و غلی جوشیدن
حماره پشت پا افرح مبطن کل شکم باریک — جهوری دان بلند آواز و جهد و کد کوشیدن
غثا خاشاک آب و رنق تیره تر زهاب آمد — وشل چون ضحل و ضحضاح آب اندک لقط برچیدن
فلاة و فیفه و قاع است و سهب و صفصف و صحصح (م ن) فضا و مهمه و تیه اند صحرا لف پیچیدن
شهید و شاهد و باعث گواه است و فرستنده — سجا عنوان و علوان بند نامه وزن سنجیدن
نجیعه شیر با خرما و خزره شیر و آرد آشن — طفیلی طفل فرزندنک چه لوک و مضغ خاییدن

چه شاک

چه شاک و شائک و شاکی و سالح با سلاح و قط (م ن) چو فری و بری و قطع و صرم و حسم و بت بریدن
جحود و کبر و ترسایان را نامی شنو نازی (م ن) یهودی و مجوسی و نصاری لعق لیسیدن
شمائل خویها شوکت دلیری شیب چون پیری — شماتت شادی دشمن سماع و سمع بشنیدن
قرابت قربه و قربی و قربان جمله نزدیکی — جسادت چرکی کردن حذار و خوف ترسیدن
خصاصه فاقه و فقر است و عدلم عیل درویشی — سؤال و مسئله داد رجو خواهش دان پرسیدن
صحیفه تخته در زافره بینی در باشد — عضاده بازوی در سیره فتن ستر پوشیدن
مهات و نعجه و عینا چه گاو ماده دشتی — سمین فربه چه اعجف لاغر و تقبیل بوسیدن
کتیبه پاره لشکر طلیعه دیدبان اقطع (م ن) بریده دست و اجهر روز کور و شم بوییدن
خذم تیغ برنده مجذم و مخضب چو او سافه (م ن) پس لشکر نوک نیزه سکب ریزیدن
دهان بنده داعی شکر میریزد ای عاقل — که لفظم را لماشیرین ندانند هیچ ترشیدن

القطعة السابعة عشر في بحر الرمل المثمن المقصور

خلف عهد و خلف خالی خلف بستان خلف پس — خلفه ور کار و خلف فرزند خوش شب رو (عسس)
خف موزه جف خشکی جف مشکی کهنه خفیف (م ن) چون خفیف او راسبک دان نفس جان و دم (نفس)
جرس آواز ضعیف و جرس دهر و خرس خم — خرس دب و خرس مهمانی در آی آمد جرس
هرث کشت و کشت کشت و صار کشت و ظهر پشت — غور پست و شد بست افرد کم منحو عدس
غیب ناپید اعبث بازی عنب انگور و غیث (م ن) عبث باران عیث آمیزش مغیث فریادرس
قرب نزدیکی قرب جمعش قرب دان مشکها — تاج افسر مکث چون باج و ذباب آمد مگس
من و معروف من و منت دیگری نعت انا (م ن) من بود با مد پی مدای برادر مه چه کس
ضرس دندان ضرس خاییده ضرس بدخو بود — اف و عاهت بلا چون گندی دندان ضرس

شی چیزی سی مثل و شتی پریان کردن است — سی ۱۲ الخلق است بدخو و نمردی دان خس

منی نقد پراز و منیه منی جمعش منی — م ن — آب مرد و زن منی معروف کاهو جست خس

فلق خو ملق ۲ فریده دان فلق خوش خو فلق — م ن — کهنه ملق انکشتری آمد پنه و هیدن جه حس

سجر پر کردن سحر بام و شجر آمد درخت — سحر شش سحر است جادویی بکشتن دان حس

کرترا ادراک باشد بنکرا این شعر مرا — این چنین نظم لآلی دیده باشد هیچ کس

القطعة الثامنة عشر في بحر الرمل المثمن المحذوف

جوی مینو کوثر و ممکاسه نبود جز اکیل — چشمه ۱۲ و دان برادر زنجبیل و سلسبیل

نهج و منهاج و سنن چون مذهب و مشعب چه راه — چون محجه است طریق و شارع و فج و سبیل

سطر خطا سطوره و اسطاره افسانه بیاض — م ه — کاغذ و کر سفچه لیقه جای آمد هین سبیل

زرقه و حضره کبودی دان و سبزی اغبر است — م ن — خاک رنک ازرق کبود اسود سیاه تشنه غلیل

ابیض اسفید است و اصفر زرد و احمر هست سرخ — سبز اخضر صر باد سرد خسته چون علیل

چون نعاس است و هجوع است و منام است کهی — م ن — خواب رذل و نذل ناکس بذل بخشش فیل پیل

صلد سنک و فرقه تهمت قفر خالی و صلف — م ن — لاف و آناء و قبها قال است کفتن همچو قیل

طلس کهنه طلس و محو و طمس و حک استردن است — جدول و جعفر چه جوی دان کروه مرد جیل

حمل باری پشت و سر حبلی بود چون حامله — دمع اشک و جعد پشک و کوز معندی نارجیل

الله باشد نیزه کوتاه و ذابل نرم او — زانه و مزراق زوبین است و بزدوده صقیل

دفعه یک بار و چه دفعه هست آب نیزدو — نوس و مجنب چون کنیف اسپر خو پدامد فصیل

رونق آب تیغ مقبض دسته ۱۲ و دان فرند — کوهر تیغ است و کندش چون کهام است کلیل

سیف شمشیر و حسام برنده نصل و شفره تیغ — جفن و غمد آمد نیام اندک یسیر است و قلیل

قاضب

قاضب و مرهف چه باشد تیغ بران و تنک — فل رخنه مشمله کوتاه و بارخنه فلیل

حین و ابان و اوان و وقت و میقات و اجل — م ن — کاه و پابندان زعیم است و کفیل است و قبیل

سلفه سر پشک تن و سلفه متلع و سامعه — م ن — کوش و مجروح و جریح خسته بکشته چون قتیل

کلفه و جهد و مشقت شقه دشواری کلف — م ن — نقطهای سرخ بر و چشم با سرمه کحیل

دجله و لمه کروه مرد و زن دان شق و شف — م ه — سود و پرده حجی زنده سایه ۱۲ دائم ظلیل

مسک مسک و عکه مشک انکبین و مسک چه — م ه — بوستادلی دلو ها چون بانک اسب آمد صهیل

حافی و غافی برهنه پا و خوامنده رفیص — م ن — هست ارزان رخص ارزانی و مستحقر ذلیل

هرکه این را یاد کیرد بر ظلام و جهل وی — مرشدی کردد بهود راسمها باشد دلیل

القطعة التاسعة عشر في بحر الرمل المثمن السالم

سپه شم چون نغرا صبر و عزا مرد و شکیبایی — عزا دشت و غزا قصد و بصیرت هست بینایی

مهین و داهر و صاغر بود خوار و لئیم مفلس — اغادت دان نهب یغمایی باشد مال یغمایی

امارت چون امیری سلطنت شاهی ندرس زیرک — امارت چون نشان آمد تصنع خویش آرایی

ضریبه بانک درو تحت است و نعلین و قلم نامن — چه نا پاک المی صایب فوت دان برنایی

سراب آل کو راب و جد دعامو نچون قدقد — تیقن بی کمان بودن تبختر هست رعنایی

ورق سیم و رقه مفلس و رق برک است رق کاغذ — قنوط و یاس نومیدی و آنش نامر چه فرمایی

ضلالت و غی و طغیان و غباوت جمله کمراهی — مکید و کید و کیدوده بود چون مکر بدرایی

وضی روشن بود روشن چه چوب روزن خانه — فصاحت چرکی باشد فزایت خرنی رسوایی

فقر و عایل و مسکین و بایس و معسر و مقتر — م ه — جود رویش و غنا رنج و غنا آمد توانایی

نصاب و عنصر و محتد ارومه اصل مرد مدان — فرید و منفرد تنها توحد وحده تنهایی

رباس وکسوه و لبس و لبوس و ثوب تنجامه … شبیه وکفو و همتا و کفات دان همتایی
چنین دُرِ جواهر را که داعی کرده ام نظمی … بمن لایق کند بخشش معز مندان شکر خایی

القطعة العشرين في بحر الخفيف المخبون المقصود

سهل آسان سهولت آسانی … حدس دانش چه جهل نادانی
رجز و رجس و عقاب رکس و عذاب … م ن … چون عقوبت شکنجه تا دانی
عتره و اهل و آل خویشاوند … دور قاصی و ضد او دانی
صفد و بخل و قید بند و چو غل … بنیه بنیاد و فاعلش بانی
متوسط میانه عدل گواه … حلفه سوگند چون دوم ثانی
شحنه و شجنه بیخ و شجن غم است … نحر پر نسک و هدی قربانی
قبه خرگاه و شقه یک باره … شتوی خانهٔ زمستانی
اودیه رود ها معا روده … قحط تنگی و خصب ارزانی
چون قسیم و وسیم روی نکو … شفه لب دان و جبهه پیشانی
قریه دیه و قری بود جمعش … قربه مشک و قری چو مهمانی
طوق و عقد و قلاده گردن بند … قهرمان کهربا فلین کانی
مسجد و خمره است سجاده … صوف و ممطر چو پشم و بارانی
مغزلی دوک تراش و مغزل دوک … چون ندامت ندم پشیمانی
ارتفاع و عروج بر رفتن … قلق و اضطراب پریشانی
نفرت آمد چو تازگی ناظر … م ه … بر کسی ننگرد نده چونه دانی
مقبل آنکس بود که او هرگز … نرود از در تو چون رانی

القطعة الحادية والعشرين في بحر السريع المطوي

فص نگین صفر تهی صفر روی … طلعت و وجه است و محیا چو روی
طبع و غریزه است و طبیعت سرشت … نهج و خلیقه است و سجیه است خوی
نافه و چون نافه و جزی هقیه … عرق رگ و غرق و غرق غرق و خوی
علق گرانمایه علق دان زلو … دالیه دولاب بود نهر جوی
منظر و مرآی شده دیدار روی … وجنه چه افراز رخ اطلب بجوی
بقعه شمر پاره جای از زمین … صیصیه دز دار سرا سکه کوی
حبق چه پودینه و دوفض پیاز … زخرفه بستان و کره هست گوی
نافله و سبحه بود نافله … مشهب و مکثار چه بسیار گوی
مقدحه آتش زنه قداحه سنگ … سوخته حراق چه خرقه رگوی
سلم چه دلو آمد و سلم آنستی … هدنه چو او شطر چو نیمه است سوی
صالح و طالح چه بود نیک و بد … خل و خلیل دوست خلیل است شوی
علت دخ غله و دخل است هان … غله بود سوز دل اغسل بشوی
جان پدر چون سخنی بشنوی … تا که ندانی بحقیقت مگوی

القطعة الثانية والعشرين في بحر الهزج المثمن السالم

حراست چون نگهبانی و فارس پاسبان آمد … معز و معزو معزی بز بود راعی شبان آمد
سما و سمک و عرش و سقف باشد آسمانه چون … جدار و ردم دیوار است و سلم نردبان آمد
سبع دد سبع هفت و سبع از یک وی شبع سیری … چو مهجه جان خون و دل بود دل چون جنان آمد
قنا نیزه است بی آهن شبا باشد سر نیزه … چه حربه نیزهٔ کوتاه و مینو ها جنان آمد

ربيبه دختر آمد رافت خواهر اخوه داد رها   شقيق واخ برادر چه بخشودن منان آمد
جريده دفتر و قرطاس كاغذ طرس مثل او   فواصل آخر آيات بددل چون جبان آمد
اتون گلخن چه مبرز نايژه حمام گرمابه   فتن داماد و ختنه هم تطهير ختان آمد
متيب و تائب و تواب گردنده زيد كاى   عدو دشمن عدى جمع وى اضداد دوستان آمد
قبيل و سقله و فئه فريق و فرقه و لبده م ن   گروه اسلوب يك گونه عماره دودمان آمد
شطط بى دادى و عدل است و عادل دادگر باشد   تراث و وارث و ميراث سرنيزه سنان آمد
عراب اسبان تازى صافن انكو سم نگه دارد   جموم پرتك جموح سركش فرماده اتان آمد
طمره اسب جهنده چون عقوق آبستن و فاره م ن   سره حولى است يك ساله اقب باريك ميان آمد
صعيد و ساهره روى زمين اقليم چون كشور   مفازه چون بيابانى تواريخى روان آمد
رزان آهسته زن بهتانه هنداب بكر دوشيده   مهيره هست كدبانو نسا نسوه زنان آمد
رزين مرد است آهسته چه انسان مردم انسى   يكش انس و اناس و ناس اناسى مردمان آمد
وبر پشم شتر اوبار جمعش مهد گهواره   زغب دان موى مادرزاد منعب ناودان آمد
اگر فهمت بود يارا بيا بر شعر من بنگر   كه شعر ديگران چون تن از آن من چو جان آمد

القطعة الثالثة والعشرين في بحر الرمل المثمن المقصور

حضرم غوره جنى چو چيدن بر چو اجتنا   هست گزيدن اختيا و اصطفا و اجتبا
جامع مصحف و نبا چون خبر و اثر خبر   موعظ پند و عقده چون مرشد بند و دغما
حبسه و لجه رته چون بستگى زبان لكن   هست فصيح ضد او نجى صبيح خوش لقا
هجر و هجير و هاجره طابجه گرمگاه چون   دجن و فيابه سايه ميغ است كنادن انجلا
مشامه سوى دست چپ ميمنه عكس او بود   هاله چو خرمن مه است اثمد سنگ توتيا

منصب

منصب ديك پايه و منصب هست مرتبه   مأثره منقبت هم دان و خريدن اشترا
صورت چهره نه قوه چنبر گردن و دمق م ن   باقى جان قريب خويش آمد و جمعش اقربا
هست رياش و ريش و بز جامه نقاب روى بند   حجر كنار و ذيق ذره خسر زيان ثمن بها
سبت و داب و شيمه خوى نز جستگى بود   منح وصله هبه دهش خانه زنى بود دغما
عقرب كژدم و حمه زهر وى است و شوله دم   ابره و شوكه نيش او هست خز دو خنفسا
خلده كوره موش دان سوراخهاى وى شمر م ن   چون نافقا و راهطا و قاصعا و داميا
اى پسر عزيز من با ادب و وقار شو   بيش كسان بد مكن از دهن تو لفظ ما

القطعة الرابعة والعشرين في بحر المضارع الاخرب

زرزور سار و بانك وى آمد چو زرزره   شهله چه سخت پيرزن و مثل شهبره
جمور و عيز چون خرد شتى و كسعه ضد   عفو و عفا و جحش بود هر سه خر كره
جلفه تراشه قلم و لوح تخته لوح م ن   چون جو هوا لوا علم و شرفه كنگره
مشكات چراغ خانه مناره چراغيا   مصباح دان چراغ و چه بربيه خنبره
خفتان جوشن و زرد آمد زره و تره   زه سوط تازيانه چو برق و حمل بره
فرخ چو خرفه شبث شوى موك باد روج   بويانك كرفس طامر كشنيز كنر بره
غير چو رشك و عبره سه شك و صواب رشك   بر غوث و ابن طامر نركى بود بره
بود و مثانه هر دو كمين و كمى زدان   امعا چه رودها صهاره است جز دره
معلف چه آخر است و بهيمه چهار پا   محزم چه جاى تنك و عليقه است توبره
دوده است كرم هست دخان دود و كرم رز   بربوش موش دشتى و خفاش شب پره
نقار آسيازن و طاحون آسيا   عيسى چه سنگ اسره موسى است استره

خدع و خداع و خدعه خدیعه فریفتن   اخسر چپ است و سوی چپ آمد چو میسره
زیبق چه ژیوه بو طقه معروف سکه نیز   بهرج نبهره جید و نافی بود سره
جلب و جلب دبود نو بردن بود حلب   م ن   دوشیده است و بالش زین مفست میثره
نغبه چو جرعه شربت آب و سخین گرم   چو اعتذار پوزش دان لفظ معذره
خرطوم و فیلج است و سبا و سبیئه می   رقاص و ضحکه هر دو چو پاکوب و مسخره
چان پدر علم بخوان و عزیز شو   بر سر بپوش تاج کرامی و مغفره

القطعة الخامسة والعشرین في بحر الرمل المثمن المقصور

بعل شوی و بغل استر اعصر و اضرب بزن   صاحبه عرس و قعاد و زوجه و بعل است زن
ابطح و بطحا بطیحه رود باسنگ و ریک   جسر پل فلس آمده پل چون بجوزه بیره زن
غبره و صیح و عجاج و هبوه و نقع و هبا   م ن   قسطل و قطره غبار و چیست لا نفرب مزن
جمع و حزب و رهط و شیعه زمره ثله شرذمه   م ن   امة و عصبه گروه اند و دکر مثلی چو من
عارض و مزن و سحاب است و غمام است و جهام   م ن   ابر و خیمه چادر و ظل سایه فوه و فم دهن
ساعد و قفازه هر دو دستوانه منساه   م ن   چو عصا و بوش چو ماق است سیر دان مجن
فیه در روی ثم انجا ثم انکه ها کیر   مم از چه عم مثلش عنی و منی زمن
ودق و جود و بل و رجع و دیمه و عهد و حیا   م ن   وابل و طل و ولی و رش باران منتکش
خیش کتان ستبر و شرب کتان تنک   ذیل دامن درع و سر بال و قمیص چون پیرهن
دف چو دف است جنب و دف پهلو خاصره   م ن   عجو حصر آمد تهیگاه انفر و احفر بکن
صحب و اصحاب صحابه هر یکی یاران بود   مربع و مرعی چراگاه آمد حفرا چمن
ذروه بالا عجل و هامون است غائط جای پست   بثنه و میثا زمین نرم افسان چو مسن

کر تو این ابیات موزون ببخوانی ای پسر   بهره شکرانه در فشانی کن هر دم بمن

القطعة السادسة والعشرین في بحر الهزج المسدس الاخرب

بیع است فروخت سوق بازار   خسران چه زیان و خسوا فرار
فقره چو فقاره مهره پشت   ر انین نبود زغیر دقرار
زر انکه عروه کوشه او   دیب آمده شک جحد انکار
تالد چو تلید مال کهنه   طارف چو طریف نوخب انکار
خطاف پرستک و فر اشه   م ن   پروانه بدان فول کفتار
کلاب و کلاه بزی چه سکبان   ذیب و ضبع است کرک و کفتار
نشابه قذه تیر پر دان   لا تحسب و لا تعد مشمار
منحات و قدوم رنده تیشه   مجفر شکنه است همچو منقار
ملزم فرک است و مقطل اره   دست اره مدان تو عجز منشار
معتق چو محرر است آزاد   مملوک رهی غزیر بسیار
تسعه نه و عشره ده از و یک   م ن   ای جان عشیر و معشار
سیب است عطا و جزیه کزیت   ذمه است و ذمام و عهد زنهار
ابار و خیاط و ابره و سم   م ن   سوزن کرو سوزن است و سوفار
دفعه چه و زنک و لبنه خشنک   مندیل و عمامه هر دو دستار
فالیز چو مبطحه است پالیز   فزاعه هراسه همچو مخذار
و قص چو کنانه دان جعبه   م ن   تر کش چه شکوفه نور نوار
راح است و مدامه و مدام می   جیفه است چو میته هر دو مردار

هر کونه دهند بشرح کردن — زیبد که بود مدام برادر

القطعة السابعة والعشرين في بحر المجتث المخبون المقصور

هلال ماه سه روزه چه بدر ماه تمام — یمام کبوتر خانه از آن کوه حمام

منون و موت و موات و ممات مرگ بشنو — چو حتف و سام و منیه است مرگ چونکه حمام

عشیه همچو اصیل و مسا شبانگاه است — فلق چو بلجه سپیده دم است پیش امام

ذنوب دلو پر آب است و غرب دلو بزرگ — ذنوب هست گناهان و پیش روچه امام

فلوس ماهی بچه فلس چون چنبر — تو فلس دان رسن دام و فی حباله چو دام

حساسه ماهی خشک و خشاشه بالیجان — سمید نان سپید است و نان خورش چه ادام

یفاع و طود چه جای بلند و کوه بزرگ — حضیض و حجر بن کوه دان فتی فتی غلام

رکاب و ساقه رکاب و ذوال وی باشد — حباصه خلقه تنک امده لجام لگام

زمام و جلس مهار و پلاس جل چه جل — عنان دوال لگام و کره هاست فئام

اگر تو علم بخوانی بفهم یاد کنی — بپیش خلق شوی با مطر ز جمله همام

القطعة الثامنة والعشرين في بحر الرمل المثمن المقصور

حول کشتن زرع کشتن قتل کشتن اسم نام — چون وری آمد بشر فرزند آدم هم انام

نوع و جنس و صنف و ضرب ضیف طور و فن و لون — کونه جهره حرم و سحت و حطام چون حرام

معقل و حصن و حصار و قلعه و دیماس دژ — سور باروصف دسته حزمه دسته دین و وام

موز انگور بزرگ و بن انگور سیاه — مد من الخمر است دایم می خورنده فی خام

نائم و مخفی و خفیه خفته و پنهان بود — عرش خفته حفته بخت حفنه کاسه کاس جام

وکر و عش و وکن و موکن آشیان آشکفته چون — آستانست و صفا سنگ نسو مرمر رخام

62

شعبه و غصن و فنن همچون قضیب و صنو خوط — شاخ تر شجرا درختستان بود خطوه اسکام

مشمش و فرصاد زرد آلو و خرتوت آمده — چو کباسه خوشه خرما هنک باشد خو کام

فوغه و فغمه است و نشر و فوح و ارج و نفحه چه — بوی خوش اندر دمید نچون دمم مقصود کام

عین جاسوس و زر و چشم است و چشمه عین آب — قاف کوه و نون ماهی در دخیشوم چون رکام

حبس و سجن و حصیر و محبس زندان است هان — مجلس و محفل چو مجمع انجمن سطح است بام

لیل و لیله شب لیالی جمع و برهه نیم شب — غدوه صبح و صباح و بکره و فجر است بام

ناقص و ابتر کم و نقصان و نقص آمد کمی — کامل و کافی و وافی وافر است جمله تمام

از خدا هر دم بترس ای جان من در روز و شب — تا که احوالت بگیرد در دو کونین انتظام

القطعة التاسعة والعشرين في بحر الهزج المثمن السالم

ذوابه هست گیسو فال و شامه هر دو باشد خال — چون طره ناصیه دان موی پیشانی بسط فرفال

سوید او صمیم و حبة القلب میان دل — غشا چون پوشش دل دان بحرمت داشتن اجلال

ستوطی و انطبی ریش و کوسه شارب سبلت — بروت اصلع بود دیغ سر حلال کردن شود احلال

ذکاوت زیرکی ضدش بلادت دان خرد نهیه — دلال و غنج و ناز و ناز کردن جان من ادلال

تفکر فکر کردن استخارت بهتری خواستن — مهارت تخوری باشد خوری کردن نهی چون ادلال

افادت فائده دادن توفی دان حذر کردن — تکبر خویشتن بینی چو دزدیدن بود اسلال

تنهد زهد کردن استراحت چون بر آسودن — تفضل فضل کردن دست بریدن دان چون اشلال

تعطف مهربانی ارتضا باشد پسندیدن — تفهم فهم کردن کوشت کندیدن بود اصلال

اعارت عاریت دادن تقبل چون پذیرفتن — تکاسل کاهلی بی راه و گم کردن بود اضلال

مبشر مژده ده مرسل بود پیغام فرستاده — رسالت دادن و پیغام باشد رهنما بر دال

ایا جان من بپرور زشاخ عمر خود برخور   فدت همچون الف بادا وفالی دشمنت چون ذال

القطعة الثلثون في بحر الرمل المثمن المحذوف

طيبٌ وطيبٌ چه خوشی هست خوش   صهر خسر همماه وصهره است خوش
واحد واثنان يكی ودان دو   ثلث سه يك آمد چون سته شش
غائط وطوف وعذره وا بسين   بطن وديه هردو شكم دان وشش
مقبس ومقباس وشهاب قبس م ن   پارهٔ آتش شمر افشاد رفش
ملسه ومنجل ماله است وداس   مجرفه پارو چه بود بيل رفش
اخش ولا تخش بترس ومترس   اجهد واسحب چه بكوش وبكش
فلذ وذرو همچو دع وذع بهل   خذه بكيرش دكر افعل بكش
علم بدست آر كه زنده شوی   ذات عزيزت بجهالت مكش

القطعة الحادية والثلثون في بحر الرمل المثمن المحذوف

كتب وتحرير وكتابت دان نبشتن برجمه م ن   بند انكشت لفظ را معنی بكفتن ترجمه
وسعت وفسحت فراخی ضيق تنكی چون حرج م ن   كله باشد پشه خانه كله آمد جمجمه
ادرك وفرسك چه آلو كوه تالانك شمر   ناكشاده كفتن الفاظ باشد جمجمه
سد وفرج وفطر عورت ای پسر بند وشكاف   بانك اسبان چون علف بيند آمد حمحمه
خطه كاری مشكل خطه شمر برخی زمين   چون حجامت كر بود حجام شيشه محجمه
طليه پيش كردن وربعه ميان قد دان   واثم آوردن چه باشد ای برادر مقمقه
هوة وغور است وهقد وهسته هده جای كو   همچو نجد وامت بالا وافتابه قمقمه
ناقد وجهبذ چه كهبد محتسب معروف اجير م ن   چون عسيف مزدور باشد نقش كرده منمنمه

ای پسر بر خويشتن زحمت بده در راه علم   روز وشب با جان ودل تا برنو رشك آورمه

القطعة الثانية والثلثون في بحر الهزج المثمن السالم

متيما ومتی آيان كی ترى ببينی ما م ن   چه وآن چيزی كه هل هست ان اكر چون لو ولولا
لديك نزد تو هذی وذی وهذه اين زن   لدی نزد من مهلا آرد رنك كن نه چه ما ولا
لدا ورا وهيهات چه دور ومه رها كن صه   مكو مه هيم خبر كو لم چرا نه چون لم ولما
علی بر في در واين كجا انتم شما ای م ن   كدام وحيث انجا حيثما واينما هرجا
هوا ان وهما آن دو هم ايشان همه مردم   دو يدا مهل ده بله بهل ايها سخی مفرا
چه ذاك وذلك آن مرد ولاتی آن كروه زن   كذلك آنچنان وينبغی بايد دو ذو ومثنی
جميعا طره طرا همه اوطار حاجتها   اولاء اين همه مردان ذا اين مرد چون هذا
الينا سوی ما ان حقيقت مثل وی ان   اذا وقتی اذا انكه چو او باشد اذ واذما
فرادی يك يك وها تا وتانا اين دو زن بيك م ن   چو تلك آن زن وتا اين ههنا ههنا اينجا
لاجلی بهر من البته هركز سرمدا دائم   علی بر من انا انا ونحن ونا چون ما
هی آن زن هما دو زن وهن كروه زن   الی سوی من من آن چو عن داد رغدا فردا
كلا الرجلين وكلتا المرأتين آن دو مرد وزن   چه كفه كفه رو بارو برابر چون لذا تلقا
مكانك باش در جايت كفانی بس بود بر من   مذ ومنذ واز انكه الذی آنكس ام واو يا
عليك بر تو اياك ترا انت تو ايا ای م ن   مرافق ام پيش وتحت زير وفوق چون بالا
بلی وجير ای همچو اجل آری سدا مهمل   كبد سختی ورحما مهربانی هرچه دان مهما
هلم چون تعال وهيهل باشد بيا وبها م ن   بيفزا درسنی ابه سخن كو وحده تنها
لعمری چون بجان من بود لاسيما خاصه   لك الله خدا باد انكه دارد الی چون تا

اخری واليق واحری واولی جمله لایق تر — حقیقست وجدیر است وقمن لایق مکر الا

امین بی مد بامد همچنین باهیلک زودای — لعل عله بو کی کیف چون مثلش بود انی

علیکم بر شما باد او عندی نزد من عنک — م ن — زنو ما نحن دان اینکم هردو لنا ما را

چه حاجت خویشتن بینی و مدح خویشتن کفتن — هنرمند انرا شاهد بس استاین قطعه غرا

القطعة الثالثة والثلثون في بحر المضارع الاخرب المكفوف

اولی چون این جهان بود و همچو عاجله — اخری واخرت انجهان مثلش اجله

برزخ میان هردو جهان رفده عمده نیز — نفطه است ونفط نفطه نباشد جز ابله

انفیه دیك پایه جعال است دیك کبر — کوزه است کوزه کوزه باجره بلبله

برمه است دیك سنك وچه مرجل او ید نذم — م ن — آتش زنه چو هیطله طنجره یا تله

ضب است سوسمار وضباب است نارمیغ — قذافه دان فلاخن وفخ آمده تله

مثوی وموطن ووطن است ومقر مقام — سابغ تمام ونفل وتطوع چو نافله

ابن السبیل ره کذر ودفقه همرهان — حجاج جمع حاجی ومعروف فا فله

خباز نانوا وطحین ارد در مکه — م ن — نان سپید جرد قه کرده لبا فله

حبل الورید اخدع رك دان حجامتی — ثیب چه شوی دیده وبیوه است ارمله

حماض ترشه باشد وطرخون ارنبیز — انبوش بیخ تره سپنده است حرمله

مختوم چه کار واجب مختوم بود تمام — مشکور شکر کرده شکایت بود کله

ململول ومیل ومرد چون سرمه کشی شمر — کحل است سرمه جای وی آمد چو مکحله

بطیخ خربزه فند چو باد رنك — کرات کندنا تره زاده است مبقله

نسر وسواع ولات ویغوث ویعوق ود — م ن — عزی وبعل بت چو منات ودلق دله

طاغوت

طاغوت وجبت انج پرستند کافران — غساق ریم دوزخیان داد معدله

ثلج ودمق چو برف ودمه کشفه ونسیم — م ن — یکباره ابر وباد چه زخلوفه خیجله

تیسیر علم اکر تو بخواهی بروز شب — طاعت بکن که صدر تو کردد چو مشعله

القطعة الرابعة والثلثون في بحر الرمل المثمن المحذوف

حاذق وماهر بود استاد دیکر جلجله — م ن — بانك تندر فا یه ازجایش شد چون خلخله

غم کللو نه چه غمره کار مشکل نخی مشك — قفه چون ساو بن بخبه نود دفتن غلغله

سلقه کرك ماده بر شن بخبه شیر ابن عرس — م ن — هست راسو کلب وسك باشد علقه ان هوصله

فطرمس فطر افرید ن قطر نبود جز کنار — قطر امد چون چکانید نچنانکه شلشله

تحفقه دره است مرزبه عصای اهنین — آب ربزش دکلو باشد براد رسلسله

ظبی بستان ظبی دان اهو چه عیب اهو بود — کله وی دان زنجیر راصوار وسلسله

بیضه وتر که ربیعه خود بود جز است کرز — شعه زه ومعراض معروفاست بیکان معبله

مبند ومصفات کفکیر است مجمر عود سوز — فحه ونفوه سکره بانك اهن صلصله

راح وراحه بنجه مثلش کف وشاه دست خشك — ظفر ناخن اصبع انکشت وسر او انمله

فلفل وعلم چو بلبل دان دیکر بیه کیست — دغل سرمه بار علم هست شیری خنظله

ایهقان بید وحبازی چون بنیرك قت وقضب — م ن — چون سپست خشك تر باشد شکاعی جرخله

تاهل وریان شمر سیر اب چون منخون بره — کاخ وسکران بود مست قوی کولی بله

ای پسر اهل هنر را بحر زاخر دان تو — در میان خود را شمر از کمترین کو بله

القطعة الخامسة والثلثون في بحر الهزج المثمن السالم

ذوات الخف اشتر ها ذوات الحافر اسبان — ذوات الظلف چون کاوان ذوات المخلب مرغان

ابو الکبر درم باشد ابو نافع بود سیر که … ابو منصور شهد آمد ابو جابر جو باشد جو آن
نبات الصدر اندیشه بنات الارض جو یکها … بنات الدهر آفتها بنات الکرم می میدان
نمیر آب گوارنده ثمد آبی بود اندک … شبم سرد و حبابه غنچه آب و دوادر مان
ذبابه آخر جو فوهه و ضد تن بود ضف … کنار جوی حمه چشمه زکرم از دها ثعبان
سغیبه تخته نان مجو دو مد مد چه و دانه … عجین و مخبزه هرد و خمیر است و تنور شتان
سمیط رود طفاهه کفک دیگ و مجو فواده … و دک چرب و چرب که چرب چند آمد غرب بیران
وطس تنور آهن سمن روغن جدی بزغاله … ارز و رز برنج آمد رغیف کرده شوی بریان
جوظمآن است و عطشان است و صدیان تشنه … دکه غرثان و سغبان جو گرسنه همی جان جوعان
عمید خواجه فخور نازنده اعیان مهتران آمد … حدیث و حادث و حرنو و جا جا بها او طان
جو فرح دان مجسته فرخ جوزه فرخ شرم زن … فرح شادی فرج منلش فرح مردی بود شادان
ظبا جون آهوان آمد و عل بزکوهی ار دیه … نرش خشف و غزال آهو بره جمع دوم غزلان
حباری چرز یعقوب کبک نر یعفا بود طوطی … پرستک هست و طوطای براد ربازها بیزان
عقاب آله حرز خرگوش نر صباد معروف است … چه زرق باز اسفید است قمری هابزور شان
ندا بانک و ندی تر شد یدی دست و یدی جمعش … بدی اول یدی دستم ندا غم ندی چون بستان
حموله اشتری باری و لحجه اشتر دوشان … سنام و ذروه و غارب چه کوهان و سر کوهان
رحی دندان رحا باد و رحا باشد فراوانی … رجا داد را امید ارجا بود جمعش اسپی بنهان
تصلف لاف کردن استمالت دلخواهی دادن … تصدر بر تری جستن تحتم نیست جز ارمان
عقب فرزند فرزند و عقب پی ان پی آمد … صبا میل و صبی کودک چه جمعش صبیه و صبیان
حصان و محصنه حاصن عفیفه پارسا از زن … شیوخ و اشیاخ پیران و جوانان فتیه و فتیان

جاجو

غباحب آتشی سم حامیه باشد کنار سم … پس سم دابره فیل و لراع جبهه چون اسبان
ترحم رحمت و غفران بود بی شک بخشودن … چه فاسق فاجر و عاصی و مذنب صاحب عصیان
مدا و کنه و شا و غایت و حد آمد و قصوی م ن … قصاری و نهایت خاتمت جو عاقبت پایان

حمید این را بسال هفت صد و نجاه هفت اندر … باتمامش رسانیدی بعون خالق یزدان

تمت تمام

نسخه الاجوبة الغرايب

الحمد لله الذي زين الجنان بانوار رحمته ۰ ونور الجنان بانوار حكمته ۰ والصلوة على رسوله محمد خير بريته ۰ وعلى اله واصحابه و ذريته ۰ ما نبت النجم في الخضراء ۰ ونبت النجم في الغبراء ۰ **وبعد** فيقول المفتقر الى الله القوي المدعو ببهاء المغالقروي اصلح الله شانه ۰ وصانه عما شانه ۰ لما وهبت لي الله تعالى من فضله ولدين كل منهما قرة بمجتي ۰ وفلذة كبدي ۰ وراحة مهجتي ۰ وبهجة خلدي ۰ محمد واحمد اطال الله بقائهما بالعلم والزهد ۰ والتقوى والرشد ۰ نظمت لهما متوكلا على خالقي ۰ ومفوضا امري الى رازقي ۰ بعد نظمي المعشرات السحرية ۰ وتاج المناظم والمحمدية ۰ كتابا في علم اللغة عجيبا ۰ في الكتب المنظومة غريبا ۰ لم يسبقني الى تنسيق بنوره النظمة ۰ ولم يتقدم مني الى تمثيق حشيته الرقة ۰ حجمه صغير ۰ نفعه غزير ۰ حفظه يسير ۰ نظمه كالدرر المنظومة المخرجة من العمان ۰ لفظه كالادي المروق المختلط بماء الحيوان ۰ بيته اغنج من الصدح المثلث على وجنات الحسان **شعر** بكتابي ذا عجيب وصفه ۰ ساح من ابيابه ماء الحيوات ۰ نظمه نظم اللالي لفظه ۰

بحر شهد بيته بيت النبات ۔ وهو الذي اصبح روضة لها زهر زهر و سوسن ۔
وضيمران و لمنة وهوجم وعبوثران ۔ وآس وظيان والحوان ورعت و نمام
وارجوان ۔ بل هو ربع يضحك فيه بلابل في الجنان ۔ و يبكي فيه بلابل عين العنان
و يربط فيه انواع الرياحين ۔ بالمهد الزمردي ۔ و يلف فيه اطفال
الياسمين ۔ بالقماط الزبرجدي ۔ و ينثر فيه فنون الازهار من الافنان ۔
على خدود الشقر و العبهر ۔ و هي كانها دراهم عثمانية تنثرت على سندس
احمر و استبرق اصفر شعر كتابي روضة انف ازينت ۔ بانوار العجيبة
ذات الانوار ۔ وطاب هواها من طيب نور ۔ وسال مياهها من تحت الاشجار
۔ ترى طيرا كانه قد يقول ۔ بانواع الترنم علم الادوار ۔ و قد ذالت بلابل بلنا
عن البال ۔ باصوات البلابل وقت الاسحار ۔ و اطراف الجنان من ارجوان
و اشجار الحدائق بين الانهار ۔ و فيها روضة فيها عيون ۔ و فيها و
الشقائق يا ذا الابهار ۔ و ينثر من جوانبها نسيم ۔ من الفنن الرطيب فنون
الازهار ۔ فطوبى يا بهاء لمن يصاحب ۔ باصحاب بذلك دون الاغيار
وجمعت على اربع مائة من الابيات العذبة على العذبات ۔ و على خمسة عشر
بحرا من البحور المتعاورة على الاسلوبات ۔ و على ستة و ثلثين قطعة كل منها
مخزن الجواهر و معدن المآثر بعدها بيتا ينذر به البحر المطلوب
وهو عند اولي الافلاق مستحسن و مرغوب شعر كل ابياته التي ذبرت ۔
تولد فاعدد ن على الاطلاق ۔ بهي بحرا اجنبي سلسا دول قطعة بها الاشراق ۔
وزينته بصنايع غريبة من فاتحة رغيبة الى خاتمة عجيبة شعر

بو رسمه نظم لولو صنعتلو طتلو صولو ۔ علم الغنده فاني بو وضع بو العجايب ۔
بو لطفاله بهادن اصحاب نظم ايچنده ۔ خوش ياد كار اولدر اعجوبة الغرايب ۔
وبنيت فيه بعض الالفاظ العربية بالتركية ۔ و بعضها بالفارسية ۔ و بعضها
بالعربية ۔ و بعضها بالفارسية و التركية ۔ و بعضها بالتركية و العربية ۔
و فيه بيان امر يعرفه الالمعي ۔ و يفهمه اللوذعي لكن تبييني اياها بالتركية
اكثر ۔ لكون التركية بيننا ايسر ۔ و في بلادنا اسير ۔ و المتعلم اليها افقر ۔
و على ذلك فغرضه انما يكون ما المعاني ۔ و الالفاظ لها بمنزلة الحلي للغواني ۔
وسميته باعجوبة الغرايب ۔ في نظم الجواهر العجايب شعر وقد قيل في شانه انه
۔ اساس العلوم و مفتاحها ۔ فمن اراد كتابي هذا فله ۔ ان يخلو بقوادم
نحوه اليه ۔ ومن ابتغي احصر منه فله ۔ ان يسف نحوا فكسله عليه ۔ و من
دلاصها اذمل وجر ۔ الاعرابي فعنان امره بيديه ۔ و الله الموفق و المستعان ۔
و عليه التوكل و التكلان شعر

كل اي كامل اولان اشعار ايچنده	كورامدي سفري اسفار ايچنده
نه نظم ايلدم دردانه لردن	نه خوش صرف ايلدم افكار ايچنده
بو بر جوهر در بو خدر مثالي	عدنده زمرهٔ تجار ايچنده
بو بر طيب مثلث دركه ثاني	بولنمز جو نه عطار ايچنده
بو بر صنعتلو كلشن در مقرّ لو	سي وش تازه كلشن وار ايچنده
معلم بلبل كو يا كرك كي	دم اوره اوته وار ايچنده بلبل
معلم بحري چابك كرك كم	يوزه بو قلزم زخار ايچنده

ایچنده فرق شکرخانه‌سی وار — كه بولنمز بری امصار ایچنده
معلم طوطیء شکر کرک تا — شکرخای اوله بو کفتار ایچنده
بو بریم دركه هی نه قلزمی وار — گهرلو آب حلوا قار ایچنده
بهالی باد فرصت چو كوردك — كتابینوك مغز بسیار ایچنده
كشینك فضلنه شاهدیر بو — نه حاجت لاف اوره تكرار ایچنده
الهی بو كتابی اهل اولا نه — نصیب ایله اولوا الابصار ایچنده
الهی رحمت ایت امین الكاتبی — منی اولدیرله افكار ایچنده

القطعة الاولى في بحر المرفّل المربع

الله ایزد علام دانا — قدوس پاك و قادر توانا
حضرا ندر كوك ارض ادی در یر — عالم ندر جهان ایزد تعالی
یلدزغه كوكب كونشكه شارق — ایغه قمر نی نور بنه قمرا
احمر نه قیزل اخضر نه یاشل — ابیض نه آغ و اسود نه قارا
جرف اسم یار و دبق اسم یارو — رذع اسم یار و جرح اسم یارا
مستفعلاتن اوقی بو شعری — تا كی بكنسون شام و بخاری

القطعة الثانية في بحر المقتضب العربي

نار و لهب یالك اوداوج اسمی كانون در — جمره كوز ندر نجوم اسمی قاره توتون در
دف دمری جلجل نه دمری بولی ناقوس‌نك — صولجان كره جوكان طوب و لعبه اویون در
نجد و هضبه بوقش یره عجل و هده انش یر — ذی یرادی صحرا و قاع و قیعه هامون در
فوم و حنطه بر بغدای اریه شیقور آرزن من — طار و و عدس كون مرجمله كون در

السمین سمز آرق غث ندر عریض اینلو — القصیر كوته در الطویل اوزون در
ذرق آق طغن بازی طوغن انجل كلك — كركی یه اخی طرنا غرغر اسم سكلون در
باشق آنجه بو بوبو بولبل اندلكن دقل — بط قاز اوزا اورده‌ك جمیع خود اوزن در
بریه دیك سنكلین در ساج ایچ در انفقیه — سماحه ندر طوزلق او قاشی ماعون در
اسكی كركه نیم ایدك كونهینه صنبل دی — فروه كرك و عربون و سلعه كالا اربون در
كوره شهر و فسطاط و مصر شهر جامع دی — كفر و قریه كوی اسمی اولوسی ادكون در
شف فضل و نقصان و سدفه ضو و ظلمت دی — قره طهر و حیض اسمی اصلك اسمی قانون در
فاعلات مفعول فاعلات مفعول — شعر می اخی كوركی نیچه در مكنون در

القطعة الثالثة في بحر الخفيف المقصور

من منت سپاس دار شكور — ناسپاس اولدی چون كنود و كفور
سن عتیله عجل ندر ایومك — ایومك صبحه‌دی ایومجی صبور
صوم اوروج فطر اوروج اچجی كسنی — اوروج اچد قلدی تنا نه فطور
صایم اوروج طوتوجی بیرم عید — اول كه وقت سحرده بینه سحور
قدس و قدسله طهر اریلق — اری در طاهر ایدیجی طهور
چو كوكلسوز در فروقه جبان — اوجی كوكللو یه جری و جسور
اولكه یوخ طاقتی جماعه عجیز — اولكه یوخ حاجتی نسایه حصور
چونكه دیوث او خندی غیرتسز — اوجی غیرتلو یه سن امدی غیور
ایوجی كیشیه عجول او فسك — اوجی ارخونه رزین و وقور
چوخ چوخ دوغرانه ضانیه دی — ارار طوغرانه اوجی نزور

عسجد التون لجين وفضه كومش — مهل باقر حديدك آدي دمور

اسبي يلدز سموم اسر كوندز — اسبي يلدز اسر كجاده حرور

شمأل وجربيا وهيف وجنوب — ازيب صابيه قبول دبور

دوه كي بنمكه يرايه ركوب — اولكه اولدرمكه يرايه جزور

ماهم وجب ودبش في كه م ن دوه يبله جكيله صوبي جرور

اعقدات كلبه قنجوات ديجك — سير جيابه اوخي كلب عقور

اوري درقم نسير سيرايدلم — ايت كل سقله احمر ات كبود

ات ابوطالب ابو الاخطل — بغل استر فتر منوع فتور

ات كه اركجك اوله ادي قموص — ات كه سوركجك اوله اوخي عثور

مخنه قرص نه تنور سنان — كلبچه تنور ناو سجور

رايحه بوي فوحو مسك صوار — هر نه كه انكله بوي ايله بخور

غمره كلكونه غمنه اسفيداج — كحل سرمه كوزك دواسي ذرور

فاعلاتن مفاعلن فعلن — اوخي بو قطعه يي لغنده دم اور

القطعة الرابعة في بحر الهزج المسدس المحذوف

قرن كركس خنبعه الكشتوانه — اوخ اتجاي سون الاسطوانه

كمينوك كوكسي جوجو قلع يلكن — كمينوك قويروغي دخي دنبانه

جومار ماده در دينلدي افعي — ايت سن مار نر در افعوانه

اخيدوكيسه ريحانه سبرغم — اخي سن سته سبرغم ضيمرانه

جوجنا جيكي فاغيه حماض م ن ترونه فرنج اوقي تخمكانه

تنبحي حملايدر اترجه كيش — نياكي ارغواني ارجوانه

جوقراص اولدي نوردي اقحوانك — ايت بابونج اسمن اقحوانه

اوخرسك سنجد احطاسمن بلند مشك — انيجال كم كم اذن زغفرانه

انوج زعرور ده محمول اولديدن — قزلجق حمل اولندي غبيرانه

جوكراس اوخيار سن كندنايه — قري كشنيج اوخو كل جلجلانه

ندد فيجن كرفس ورازيانج م ن كرنب ومعدنوس ورازيانه

ديلدن تره نوك كوكينه انبوش — اخيدق تره بيزه ايهقانه

جوقشم اسمي اولدي كركس بير — اوخي سن كركس نز قشمانه

اوخيد وكيسه طيهوج اسمي جيل — ايت دراج نر درهيقطانه

مفاعيلن مفاعيلن بهادن — نه نازك قطعه در بو ارمغانه

القطعة الخامسة في بحر الرمل المثمن المقصور

ماصوادي دده ينبوع ادي دهم بحار — بر ده لو ونهر وشطي وغارده كنار

ورد كل خوجم قزل كل صاري كلاق كل وعاط م ن ويره اس مرسين روضه ادي مرغزار

نسترن نسرين وياسيم ياسمين لاله شقر — رغت كلنار اولدي ايسه كاوچشم اوكز بهار

خوخ شفتالو نه فرسك توسنه الاجاص اوك — المه تفاح وسفرجل ايوه نه رمان انار

مشمش ومشلوز زردالو وفستق بعد ازان — سنه در دار دوقوق عنتام ودلب اسمي چنار

مرتبع بزلايه يدر نيلكي بيلا مصيف — قاعده بنيا دو حايط جدر ديوار وجدار

ميزل وصهريج وملح تولد اهر جامه كن — سطل وهم ديماس ومينر طاس وحمام وازار

جمدنج بوز جمده بخدان بوزلخ مثلجه م ن بر فدانز قرنج مطر نلج اسمي دريغو ووقار

طلك صووغي ابرده دپي دمق طولو برد   برق شمشك بارقه شول امنيود كه برقي وار

لوبيا بكلجه جرجر باقلا حمص نخود   فلفيان آغ و قند طبخ قاون شنخيار

امس دي دن بارحه دون كيچه غد فردا دي   م ن   يا دن الآن ايل شمدي كيچه در كوندز نهار

بره و ناموس و قره ذنب جنح صياد اوي   م ن   فاق و سبطانه تفك شص و قفص آغ و شكار

داره نوك اسمي سراي و جوره يانى در جناب   صحن اورتاسي فنا اوكي اتاكي در طوار

اين جون نجو و ثمن قاني بهاميغ القراه   م ن   ارقه و راجل يايا و اتلو در فارس سوار

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن   شعرومي كورنجه موزون نيجه طلوا بدار

القطعة السادسة في بحر الهزج المسدس المحذوف

نه عاقل اسمي فرزانه يزلدي   نه مجنون اسمي ديوانه يازلدي

سمر دستان قصص افسانه لردر   قصص سوز قصه افسانه يزلدي

فتى كون اسمي اروان يازللدن   فتى دون اسمي اروانه يزلدي

عدو و عون دشمن يار اوللدن   جنب اجنب نه بيگانه يزلدي

چو يانخ آدي ابريج اولدي مهض   تغار اوش مركن اجانه يزلدي

بعوضيله حموش اولالي پشه   فراشه اسمي پروانه يزلدي

سنجينوك كوپي اولسه طلكي آكود   چو ناطل خمره پيمانه يزلدي

نه ناجود اسمي اوخندي پياله   نه بيت الخمر ميخانه يزلدي

نه مهراس اسمي هاون درجحر دن   نه مجور اسمي وردانه يزلدي

مفاعيلن مفاعيلن بها نوك   سزي اوش نظم دردانه يزلدي

القطعة السابعة في بحر المجتث المخبون المقصور

كتيبه

كتيبه جند جري عده اهبه ساز يراق   سلاح بزه فلج عضب و هزم جيش سماق

دلاص و درع و دلامص خلق دمور كوكلك   چقال و فجي كمر جوشن اججي و نطاق

حنيه قوس و كمان ياي و نبل و نخزه اوخ   مجن كنيف و سپر قلقن اسم جرز جماق

بنان انمله انسان و انمله شر به   م ن   جمبي برمغ اجي اصبع اسمي دربرماق

و بش جو فوفه شول اق نقطه كه دوشر ظفره   ظفر كربنه نف اوخي ظفر ندر طرناق

صداع و عانه و عذره فلاع و سده خراص   م ن   فداد و سقي و عضد دافس و دملج سلاق

جشا و قلس و دوار و سعال و ذات الجنب   دداع و دثيه تشنج بوال و اسر و فواق

و شل نمد ازجق صو غدق ندر بسيار   سعيد و ضفه نه ارمق كناره ارماق

ضيا چو نور كك آدي درق كلغد نغب   قريبك آدي يقين و سحيقك آدي ارآق

لعاب آغز كبكي در رضاب آغز يادي   بزاقه تكرك اوخي نتكي بساق و بصاق

عتيق و حر ندر ازاد اولمش ازاده   دقيق و عبد چو قن قل ندر امه قرناق

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن   اولوله اولدي بو سفرك سماعنه مشتاق

القطعة الثامنة في بحر الخفيف المقصور

جاني اولا نه چون ديدك حيوان   جاني اولماينه اوخي موتان

انس و انس و اناس و ناس و انيس   م ن   آدميله در آدمي انسان

جن و جنه پري پري جني   پريله انسي در انجان

جن ندر بر بلوكي جنيدن   پري و آدمي در ثقلان

كمنك خازننه دي مالك   اجماغك خازننه دي رضوان

زابن و زبنيه زباني طمو   ملكي در ملك فرشته همان

سلتم ادي ندر اخي الغول — غول جمعي ندر دكل غيلان

قد وتقطيع وقامه قوميه م ن كشي بويي دموق نه بافي جان

نفس وجسم وجسد بدن عربه م ن تن بدن جمعي درنه شك ابدان

ولد وولد وولدا اوغل ديجك — سند خي جمعنه دكل ولدان

عقب ونافله اوغل اوغلي — ارضيع وصبية قيز اوغلان

رجله زن رجل ندر دكل ار — شيخ بير وفتي يه اوخي جوان

اسله دل اوجي دبي عكده — مسحل ومقول اولديه دل جو لسان

جيد كردن بوين بوينك ايكي م ن ياني دبي كمان سالفتان

ايه كف ايه ايجي بطن الكف — يد ندر ال ايكي ال ادي يدان

لين وصلب نرم جون سخت — علن وسر اشكار و نهان

فيله اوخيله ابو الحجاج — دوه يه ديد يلر ابو صفوان

سحيه ديجك ابو محرز — ديكه اوخيدلر ابو اليقظان

شره جون ديدلر ابو الابيض — ايه اوخيدلر ابو حيان

فاعلاتن مفاعلن فعلن — كجر ايا مكلي مع الاحسان

القطعة التاسعة في بحر الهزج المسدس المحذوف

اب اتا ابسه ام مادر دكلمي — اوغل در ابنم اخ دادر دكلمي

يمن شاهينه جون اوخندي تبع — ايت دومك شهي قيصر دكلمي

نقيب حاجب قائد رعيت — عسس سيد سري مهتر دكلمي

ركابي وشرابي ودواتي — عريف وشحنه دق جاكر دكلمي

بنات

نبات وقند وفانيد وطبرزد م ن بنم سوزم كبي شكر دكلمي

وكالت خصم وانصاف وصية م ن طنق شاهد حكم داور دكلمي

قوين كوزلو كشي اشهل اوليجي — قرا كوزلو كشي احور دكلمي

كوزي جملوسه اعمش اوخيجي — كوزي ير نخ كشي اشتر دكلمي

يغنك مشاد بلوك تلقوني مشاب — مينك دق صاحره ساغر دكلمي

مها بلور بلور انجو در در — كهر سوزم كبي جوهر دكلمي

ندر كيو دايت صوك صف صوشده — صوش حرب وجريء عسكر دكلمي

بدي اول دوم ثاني اكنجي — صوك اخر داخي بر اخر دكلمي

مفاعيلن مفاعيلن بوشوم — شكر دن طتلو شيرين تر دكلمي

القطعة العاشرة في بحر المنسرح الاصلم

غيم وغمام وعنا عنان و سحابه م ن ميغ بلت درطها نوك ادي ضبابه

نغبه وغمجه ندر ايت برا جم صو — غنجه ابه عرنجه اوخي حبابه

اذذق دنق وكد رطرو بلنخ صو — قربه ده باقي قلن صو ادي صبابه

وصل وصلت فرقت ايه حذر الشوق — لوعه كوكل كوينكي وشوق صبابه

ملحفه ملاءه وريطه شو ذر جادر — بر نس باش ارتوسي وباغي عصابه

كاغذ طرس وبياض مسطر خط كش — كاتب وسافر يزيجي سطر كتابه

مفتعلن فاعلات مفتعلن فع — شعر مي وزنيله اوخي دشمه عذابه

القطعة الحادية عشر في بحر الهزج المثمن الاخرب

ايش طوني ندر ميذل ايج طون نه شعار اولدي — ايش كوكلكي نه مبذع طش طون نه دثار اولدي

کرنب کلم ودبّا قلقفه قبق ووزکار / معنی هدهج دولك قثّا نه خیار اولدی

فرهاد کنی سلاو خرما بدنجی انکود / خرما آغاجی لینه چون نخل وعقّار اولدی

امسیه مسا اقشم اصبوحه ندر کلخله / مدلولی جدید اول لیلیله نهار اولدی

ادلوکنی تابه در اد سنکنی در خامل / وارلیغه وجود اوخی یوقلوغه چو تبار اولدی

طاغك دلوکی کهف وچون غار ومغار اولدی / طاغك بشی در قنّه قلّه شقعه شمراخ

لحیه نه سقل عنوفقا اوکی سقلن بولر / بی عیب اولکی سالم عیب اسمی شنار اولدی

مذراة وصقید مشذب زدبه عجله کردون / ملاّسه بزن فدّان مکرب نه شیار اولدی

ببغایه اوخی طوطی سلوی نه سمانی در / طوی اسمی خبارای دبوریسی نهار اولدی

اوکلی کونی یازك نیروز اوخینور نوروز / انوار چچکلر در بلبل نه هزار اولدی

مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن / کل عیش ایدلم شاهم چون فصل بهار اولدی

القطعة الثانیة عشر فی بحر الهزج المسدس المحذوف

ذکر ارکك دیشی انثی کلیدر / نر وماده بیوك خنثی کلیدر

چو بر کوزلو در دیك چشم اعور / ایت اعمی نه نابینا کلیدر

اکرچه روز کور ایچون در اجهر / ولی شب کور ایچون اعشی کلیدر

ابو عون اسمی خرما یاز للدن / کباسه خوشه خرما کلیدر

نور مفهومی سفلك الحی ایه / نمو علوك بلی بالا کلیدر

سدی شبنم بغانك اسمی شوبوب / ندی نم برد قر سرما کلیدر

حرارت کرمی وکرم اوللی خار / افسره سختی کرما کلیدر

ندر مدلولی قیظیله حریفك / تموز وکوز وقیش مشتی کلیدر

بدایت

بدایت فاتحه آغاز اوللدن / نهایت عاقبت قصوی کلیدر

مرض درد صحیح اصحّت نه صغلق / عنا رنج وبلا بلوی کلیدر

غنیمت در نفل چون مال یغما / من / ایت کل نهبله نهبی کلیدر

سبیه سبی وبرنج برده زندی / اسیرك جمعی خود اسری کلیدر

عقیمك اسمی نه کیچه قسر در / عرنجه بوکلینك حبلی کلیدر

عضد بازو نه باع اسمی قلج در / صاغ الیمنی صول الیسری کلیدر

تنك کتانك اسمی شرب اوللدن / ردن دیباج وخز دیبا کلیدر

ارقلق یازللدن بعده معنی / یقنلق معنسی زلفی کلیدر

چو ناموس اسم سرداراولدی سردار / ایت راز اسمی اوش نجوی کلیدر

ابو سائغ نه نخم پالوده در چون / ابو ناجع نه سن حلوا کلیدر

مفاعیلن مفاعیلن فعولن / بو قطعه قطعهٔ زیبا کلیدر

القطعة الثالثة عشر فی بحر الهزج المثمن السالم

طبل وعلم دراشهران باکی نه دکریان در / سیف وقلم دراقطعان ضاحك نه دخندان در

نفسیله حیت اکران قلبیله مقود اصفران / صاحی نه در آیخ دکل اسرك نه در سکران در

نوم ونکاح الاطیبان دیق وعقار الاعذبان / ریان نه در قنمش کنی صوسز کشی عطشان در

شمس وقمر دراذهران صو وسکود راسمران / اسوان نه در غمکین در جذلان نه در شادان در

لحم وشراب الاحمران شحم وشباب الابیضان / صعب وعسیر دشوار یسه سهل ویسیر اسان در

ذئب وغراب الاصرمان صبح وعشی الابردان / طایع نه بویرق طوتجی عاصی نه نافرمان در

فرج وشکم دراجوفان خرما وصو در اسودان / صالح چو باسامانسه طالح نه بی سامان در

رای و خلاد در اصمعان کرکم ذهب در اصفران　　یقظان نه در بیدار در نائم نه در وسنان در

عرب و عجم الاخران عدلیله امن الافضلان　　قنفذ نه در کیرپی سن ادغیر تلو ادغران در

عبر بله قولادر ابتران جاموس و فیل در اقهبان　　اقسته ادر زمیت ایسه ابو یحیی ارجلان در

مجد و کرم در انفسان سیل و جمل در ایهمان　　عالم نه در دانا دکل جاهل نه در نادان در

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن　　سوزم عسل دریا شکر یا لؤلؤ و مرجان در

القطعة الرابعة عشر في بحر المتقارب المثمن المقصور

الاهه ذکا جاریه افتاب　　جومه زبرقان فخت اولجی ماهتاب

ندر نیران ای و کونش بیوق　　ندر نجم یلدز و دری شهاب

سحا نامه بندی نه منهم قلم　　بتی نامه قط و صحیفه کتاب

یقن یغم هرم قانی قوجه خرف　　نه سویلسه بلمز ایکنلک شباب

لسن دل و منطق و مقود نطق　　ابو سوز لو لقاعه حاضر جواب

قتاغو تکلتو محسن مر شحه　　دبنکو جناغ و اوزنکو رکاب

طموها ویه بو یوک اودر جحیم　　یقیجی حریق و شکنجه عقاب

الا قرغه ابقو ندر العذاف　　جوهانم قراقرغه قرغه غراب

سباط کبی تربه سبرندسی　　بری خاک طبراق و ترب تراب

بوجک که کیجه اودکبی کورینه　　اکا دیر براغه مکس در ذباب

فعولن فعولن فعولن فعولن　　صقن اولجهانوکی قلمه خراب

القطعة الخامسة عشر في بحر الهزج المسدس المحذوف

ذکر داماکی ذنبر سفین در　　بکا دراغلق ناله انین در

ندر سخطی النوک غضن بکلم　　الین در جبهه بریانی جبین در

فرندن دوشن اوغلن ادیدر سقط　　قرن اینجده کی اوغلن جنین در

صعود و رابیه ربوه حدر نه　　انیش یوقش ندر غبرا زمین در

ندر طاحونه و طحان دکرمن　　دکرمنجی نه اون طحن و طحین در

کفالت بوینه المق در ضمان هم　　بوینا اسمی کفیل و هم ضمین در

سجل و محضر و توقیع و دعوی　　قباله صک چک ملفه یمین در

وصی و قیم و قسام و فارض　　منه کی خاینوک ضدی امین در

ندر کره زن دکل بر بوزلو بالته　　ایکی یوزلو خداع بالتا فصین در

تفر قسقن حزام اسمی فلک در　　لیب کوملدرک در سرج زین در

دوی اوازی در مجلجله رعدک　　قلاوز و بیشه اوازی طنین در

کشنیش اوازی در جون ماده کاوک　　دکل بانک شتر بی شک حنین در

عوا ترکیجه قورد اوازی ایسه　　کمان اوازی تارنجه و رنین در

ابو منصورک اسمی شهد او خرمک　　ابو میمونک اسمی انکبین در

بنیرک بو مسافر کنیتی ایسه　　تنریدک کنیتی خود بورزین در

مفاعیلن مفاعیلن بهادن　　اکر نظم لغات ایسه ثمین در

القطعة السادسة في بحر الرمل المثمن المشکوک

شجر و فنن ورق جون اغاج و بداق یپرق　　بوجه در بلند و عالی اوجی سافل ادین الچی

لبنه بنیقه خشتک یخه جیب و هم جربان　　جو رداد بنلدی جلباب اوجی سن قبایه یلکی

دجه دوکمه عروه مغزه ایلک و نکنده ذه زیق　　ایمه جون دیدک سراویل دیبلم الغینه نیفق

نور اكنسي خمرك مخ ايسه فتاق مايه — هله كنده خمرك عربسي درفز ردق
او نه دي دقيق و نانه اوخي جابر بن حبة — طرو اتمكين صور رسك اوخي طهف گرده جرق
كنوك رئيسي ربان عركي كبجي مرساه م ن — كمي تنكه يي كمي فلك اوخي كبجيه زورق
زهره شكوفه چيچك بلغوجك ادي تفاح — چوديم بنفشه فرفر اوخي ياسمونه سمسق
فعلاتن فاعلاتن فعلاتن فاعلاتن — ور ايسه شعور رسنده نظايت بوشعره بقق

القطعة السابعة عشر في بحر الرمل المسدس المحذوف

كيش كيسه كيسه برطار در — جره دستي بابي جرار در
بازيار اسمي طغنجي صقر نه م ن — چاقرو چاقرجي نه صقار در
عنتر مدلو بنه اوخي اونده بر — آخذ العنتر اسمي نه عشار در
عوذه نك اسميني تعويذ اوقسك — بوينوك بندينه دي نقصار در
خاتم و خيام و خاتم دير زوك — فص نكين قاش بلكه اسوار در
رمس سين طپراغي سنله مقبره — قبر گور و گور کن حفار در
تمر خرما فاكهه ميوه يمش — بايع التمرك آدي تمار در
مزهر و مزمار بربط چون دودك — كوبه طبلك ناي زن زمار در
ضحوه قوشلق وقتي در دكلد غدات — صبحله غدوه غدو ابكار در
كوه روزن جنبذه گنبذ دپسك — طامك اوستي سطحله اجار در
جلسان گلشن خزانه مقلده — بزر ضرين جمي خود انبار در
من بهايم كيم در بحر و جمار — طيب و مولى ولي خوش يار در
فاعلاتن فاعلاتن فاعلن — شعري كور نيجه خوش گفتار در

القطعة

القطعة الثامنة عشر في بحر الرمل المسدس المحذوف

76

چو واسع كينك وضيق دار اوفندي — ملك معنيسي يوخ مقل وار اوفندي
نبي قرآن نبي نامي پيغمبر — گزيده مصطفى مختار اوفندي
محمد كي اوگلمش درهم احمد — صحب ياران و صاحب يار اوفندي
چو كوكجك قوخي رمد اولي عطرك — قوصا تجيه عطار اوفندي
زيادا اسمي بونيشه نيش مبزع — ازارخ كيشيه بيطار اوفندي
آنخ ميخ اولي عر المدله — دمور ميخ اسمنه مسمار اوفندي
ضمادك آدي ملغم يازلدن — جراحت مينله مسيار اوفندي
سوجي قرقف در رفيع مدامه — سوجي صاتجيه خمار اوفندي
يسيرك اسمي تركي آز اولدن — غزيرك فارسي بسيار اوفندي
بر ايكي واحد و اثنان دبجك — ثلثه اوج درت اربع چار اوفندي
چو تر ياق اولدي دريا قاسم ترياك — ثمال اسمي شترنكي مار اوفندي
نخاته يونقه منخر رنده بيرم م ن — نه محلي دستره منشار اوفندي
قدوم اسم كسره مقطل اره — سفن دربي دراي منقار اوفندي
چو تنك اوفندي عدله وقر حمله م ن — اشك يوكي و استر وار افندي
عليقه توبره معلف در آخر — علف بافيسنه نشوار افندي
ندر دنيه قاضينوك كلاهي — ندر مند يكل ايت دستار افندي
ابو الكبر اسمنه درهم ديلدن — ابو الفضل اسمنه دينار اوفندي
مفاعيلن مفاعيلن بها نوك — يوسف نده نه خوب اشعار افندي

القطعة التاسعة عشر في بحر الرجز المثمن السالم

فصاد وفستق پسته توت تين وبلسن انجيردر   شيزي وساسم ابنوس فرفوغ نه بيله انجيردر
قلوم سركين كونيك تنوم وبردي قنده   اصفر صره ومنجلين زرد ايلك تصفيردر
فلوخ وراسن جونه قنش انده ونعنوز جنبق   يرپوزي فوك وباد روج اجميره جبردر
هرمل ينر دلك شيح نه يوشن كدمي كوزمك   ياشي كبي قاني قزل سرخ ايلك تحميردر
قصبا قيس عنقر دبي ليطه قبي سكسك غضا   ابهل ندر اردج نشم ياي اغجي بشجيردر
لبلاب بيجه سه مشق طرفانه كز يلغون ندي   وآر ايلك ايجاد ايسه يوغ ايلك تدميردر
اهريض وبهرم بهرمان مرتق وعصفر جلبه بوي   اولمق توقر ايسه خوار ايلك تحقيردر
عنقر نه مرزنكوش واذريون معروف وعجالم م ن   طاغك كلي دويانه دوش دوشي يوغي تعبيردر
ارطي وعرتن قرنوه نبت دباغت دبلدر   از ايلك تقليل ايسه جوغ ايلك تكثيردر
مرقات وسلم نردبان اولدي بصق فالتك   زرفين ونزعه سلسله دزه فيوز نجيردر
مصفات سزكو هيطله بكمز تغان ملعقه م ن   مثقلات كبجه تاوه وهركاره خود مغفردر
موسي وعيسي استره افسان مرتين موسن   خيري جوغ ازجره دردشتي جوغ اذشيردر
جرموق خركش موزه نك منقار دي خرطوم وكلاب م ن   دجي مهميز وظلمت روشني تنويردر
خنجر ندر تشنه قلج يوزندكي يوذ شطبه   رونق قلج صوينه دي سيف اسمي خود شمشيردر
مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن   ايج كوزكي شعرومدح كوزينجه خوب تقريردر

القطعة العشرون في بحر الهزج المسدس المحذوف

ندر كبري ايت ميهين د نلدي   ندر صغري ايت كيهين د نلدي
يمين بونجوغي دجو نجزع وتومه   جمانه مهره سيمين د نلدي
ندر سفر ملون فار سجه   اسكل نامه ودنكين د نلدي

غم

غمر كوجك قدح دريقدة جفنه م ن   سكره كاسه جو بين د نلدي
ندر شنف اسمي دكوشي ندر خوق م ن   ايسكل حلقه زرين د نلدي
نه بزه جانه خلعت بنلدي   نه مجدجامه زيرين د نلدي
سهيل اوخونلي نجم يماني   ثريا الكه پروين د نلدي
مفاعيلن مفاعيلن فعولن   بو سفرينه بغايت چين د نلدي

القطعة الحادي والعشرون في بحر المنسرح المطوي المكسوف

جفن ونيام اسم قين حلة غلاف نيام   تيزي قليجك حديد كندينه اوخي كهام
هيدب وخمله مجي حله ازار ورداء   صح بغي قرمل نقاب بورنغي پشمق لثام
برقع وبرقع بزوك اودشي مقنع نصيف م ن   معجزه قوشخ برون باغنه ديكل لغام
موزج وطرباج ادك جارق ومكعب حذاء   سلبه نعلين قبش شسع وشراك وزمام
يا بوجي بتا لبن كرج وجلمد نه طاش   يا بوجي ايپنه دي ممطر وزنج وامام
سعن كيجي مشك شن اسكيسي مشكك ندر م ن   زقره سقا قربه مشك بندي وكادر عصام
طبراغه اوخي ثرى بيله وقوبه ريح   انشه ام القرى صو وغه ابن الغمام
يوله ايسكل صراط يولجيه ابن السبيل   اربه اوخي شعير بغدايه ام الطعام
بعل نه ار درقعاد بعله نه عورت كعاب م ن   كنش تملوق نه اوش جاريه قول د غلام
مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن   شعر بيته انجي اولا اوخي كره والسلام

القطعة الثانية والعشرون في بحر الهزج المسدس المحذوف

جو عامر اسمي ابادان اولوبدر   خرب جون غامر اوش ويران اولوبدر
سراد ادو سرا پرده سرادق   فدن قصر ورواق ايوان اولوبدر

ارج سغ فارسي تركي اذون او … سرب بيراو بنا بنيان اولوبدر
بساط الرحمه در سفره ضياف … قنقلق ضيف نه مهمان اولوبدر
كمش انبا نجي درظبيه جون درج … قرجاغ الجراب انبان اولوبدر
رحم ايجندكي اوغلن مكانن … اوخي مهبل رحم زهدان اولوبدر
ندر كلكل كوكس جنجن كموك دي … اوخي قص ثدي نه پستان اولوبدر
شبع طوقلق در شبعان ندر طوخ … طوى چلح دراج طيان اولوبدر
فتي پيل عانيه ريدانه يشنخ … صووخ بعور لو پيل شفان اولوبدر
عانيه مرمر وقرجف صووخ پيل … سما بولت ولي باران اولوبدر
شتي قيش بغوي خرفي كزوك يازم … ربيع وصيف تابستان اولوبدر
جزر شلجم كزر شلغم ينب معد … هدق حيصل نه بادنجان اولوبدر
كنب قنب چكند رسلق درنوم … مرمسخ نه بصل صوغان اولوبدر
يلا غوج اوكلي شمامه زيروف … بنفشه ياسمن ظيان اولوبدر
ندر نرجس آيت نركس آچلمش … عيون نيلوفر اوش خوذان اولوبدر
مفاعيلن مفاعيلن بو قطعه … جواهر نظمنه عمان اولوبدر

القطعة الثالثة والعشرون في بحر الرمل المثمن المقصور

نفس ومهجه روح جان دي باقي جاندر نسيس … صوت جرم ونغمه اواز اتش اوازي حسيس
ملبس ولبس ولبوس وكسوه نه تنجامه در … ريش ايو بيكي قشيب اسكي سمل طمور ريس
الحي برد يماني اولدي قيمتلو نفيس … محدث اولدي كليم ومقدح اولدي نديم
همفراش اولدي كمين وهمنشين اولدي جليس

النجي همراز اولدلر همسبيل اولدي رفيق … الخليل اولا لي يار ارام دل اولدي انيس
ميمنه ساغي جرينوك ميسره صولينه دي … اوكلو صكلو سغلو صلو ادنلو لشكره خميس
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن … طاقتك يتدكچه لطفا بت ذهنها راولمس

القطعة الرابعة والعشرون في بحر الرجز المثمن السالم

اسمر نه كندم كون بياض اقلق قزللق حمره در … صفره صرولق زرقه نه كوكلك يشلك خضره در
يورغن لحاف ويصتغ ودوشك وساده در مهاد … محول مقرم جرشو وموضوع يرده ستره در
محفور قالي نمرقه اونورجك يصتوغ دي … باش يصتوغي در مصدغه سجاده نامي خمره در
ارجوحه صالنجي قله دوامه پارولا جليك … الغوبه دومغلب اويون اويون يري طوب اكره در
مصنع ريا غت دكرمن بيري مصارع كشتي كير … جون شغر بيت بغدنح يسهك غلافي عشره در
اردن اغرا ونحو وسن بيني رقاد اوزن غطيط … خرخر نه برهه مدت ودونك نحوني بهره در
ليل دولا يل اليل وكافر قرا كوكيجه در … دكلادن اوكدن صوك سحر اسمي عزيجه سحره در
الخيط الابيض كندزك الجي ندر اليوم روز … الخيط الاسود كيجه نوك قار اسي دكلا بكره در
كسر يله شعره عورتك قاسوغي قبلي در ركب … قاسح نه انعظ فيج وفولجلو اسمي ادره در
بونح ندرتا ذي حر زبونح دزينين سلس اوخي … سنوره بونح مشخلب جاجه ندر خرمهره در
ثله عصابه شرذمه حزب وفئه معشر قوم … فوج وفريق وفرقه وامت جماعت زمره در
سياره رفقه قيروانجون كاروان اولدي سيق … اولوقبيله شعب حي انده كي بوي اسره در
كم اسم بك ذيلك انك ذلذل انك دبيبه دي … سر بال كوكلك مدرعه يوك طون لباچه صدره در
مخطم مخنه مرسن وخرطوم وانف اسم بروون … مرسن دبي عرنين ايسه مرسن اوكي خودنخره در
جوشوش جوشن جون كوكس كوكس جوخوري نغره در … بربك وحزيم وبه كره وحيزوم جوشن جور سي

روشن نه خرمن مهری دبیدر نه خرمنگاه دی   بغدی بشی د سنبله قلجی سفا حجر صبره در
تلمیذ شاکرد ووهین داریغ اشه قندو بجی   داری اجرک اسمی نه منددو داوخی منداجره در
مستفعلن مستفعلن مستفعلن   بخشی دعادن انکلم صنماکه قوری شهره در

القطعة الخامسة والعشرون في بحر الهزج المسدس المحذوف

امیرک بك وزیرک آدی دستور   هزینوک قیغلو درشاد مسرور
اوزم اغاجی کرم و نامیه تاك   خلب غلغلق عنب بیرق درانکور
قضابه جمله دبلدی بدندو   اوخندی دشتوانك اسمی ناطور
ندر کرام رزوان وز راجین   ایت رذله یلوکن نخله صنبور
اوزومك سلقمی عنقود و حصرم   فرات و ملح قورخ طتلو صو شور
یره یاقین بلودك آدی هیدب   اراغینوك طهاو سمی یغفور
صواب و قتل و فرعه سرکه و بیت   بره بر غوث و نمل و ذره ددمور
ندر عنته کویه بغدی بتی سوس   چکله جندب آرو نه زنبور
مکس که اوله آزدق آدی عنتر   مکس که ایته مخصوص وله یخور
رشیدیه لطیطه رشته تتماج   نجره بولج و بربور بلغور
سماع ایردمغنی ایرلیجی   دکك قصابه دددیج طنبور
سکلك اولی مدلولی سوك   سقیموك دیدلر مفهومی مخمور
ایت حوض صغرك آدی جرمور   دکل حوض خرابوك اسمی دعثور
کمی که بویك اوله دی قلیه   کمی که اوزو نا اوله اوخی قرقور
ندر ازیته و تیار ایت موج   دکز در لجه جولدك غمره دردور

اشك

76

اشك که اوله فرده تدمری دی   اشك که اوله وحشی اوخی یحمور
مفاعیلن مفاعیلن فعولن   بو دنیا عزتینه اولمه مغرور

القطعة السادسة والعشرون في بحر الرمل المسدس المقصور

طوب کرپچ درفرون شاخوره در   خابیه کوپ شیشه خود قاروره در
جمجمه چوپین قدح در قحفه   افتابه مشربه ناقوره در
سومکله فنجان منجم طاسی دی   طس تشت ابریق نه تاموره در
قوری خرما درد قل یاشی رطب   غوره نه وندده بلح باکوره در
خف کزی لحمه سدی اریغ ارش   بت انسوعه فتیل ماسوده در
فاعلاتن فاعلاتن فاعلن   سوزمك انجولری مانوره در

القطعة السابعة والعشرون في بحر الهزج الاخرب المقبوض

سائل اجی نناکه سیال   غاسل یوجی نناکه غسال
سیاف ندر قلج صنیجی   قواس نه یاجی اوخجی نبال
کوهر صتیجیه جوهری دی   انجو صتیجیه اوخی لال
یمش صتیجیه فاکهی دی   نیته که دره فروشه بقال
ارشونله ذرع ایدیجی ذراع   مکیالله کیل ایدیجی کیال
ابرق چوبریم الاجه اب در   اپ حبل رسن بکوجی حبال
مطرب چلیجی اوینجی لعاب   طبل اسم دهل دهلجی طبال
چون سله وطریان سبد در   اوخی سبدا و رجیبه سلال
ناطومه کلاوه کبه یومغ   غزل ایلك اپی صنیجی غزال

مفعول مفاعلن بو سفري   از برله بلا اولمه فوري نقال

القطعة الثامنة والعشرون في بحر المتقارب المثمن المقصور

فرح شاد ومحزون غمكين در   غني باي ودرويش مسكين در

ندر صلصل آدي دكلا اوكيك   حمامه كبوتر كوكرجين در

حسن خوب معنيسي نحس ايسه   سمج زشت معنيسي چركين در

نوار اجسه مرو لي اوش بنم   سنزم كبي غلوا سم شرين در

چوجاف اولدي قوري فوريلح جفاف   بلا اولو مبلول نمكين در

لجام وكحام ادي اوياسه   عنان ودوال آدي دزكين در

ندر حكه قارش ايت كججيك   جرب اجرب اويوز وكركين در

قيار اسمي ميسر مقامر يسر   زلم اوخي سدر تفرچين در

ندرزاغيي رمح نيزه سكو   ندر زانه مزراق وزوبين در

فعولن فعولن فعولن فعول   سنزم نظمي صان نظم پروين در

القطعة التاسعة والعشرون في بحر الهزج المثمن السالم

اجل ميقات وموقف حين نه وقت ايا ناوان اولمش   منون ومسند ودهر وزمن عصر وزمان اولمش

كلاوه كرد ويغورلح يزادي كله و بمطر   عمامه مشود اوللدن سدوش ونطيلسان اولمش

عرض مال ونري بيلح نه فقر وفاقه درويشلك   منافع اصلر دخو دخسارت نه زيان اولمش

نلسي جون نكنكي در نكلنه حاجب وعافي   دلنجي سخت دل قسوه خفي نه مهربان اولمش

نه ديك وعرفان بتنوش نه عرف وعفريه حواهم   توق يوروسي درفروج دجاجه ماكيان اولمش

جلي ظاهر نهي ملاونطو خافي خفي پنهان   جلي ظاهر نحيف يني نقيل اسم كران اولمش

ندر

ندر اججو بد كسج دي غريبك اسمي قيمتلو   غرايب جمعي در انوك نه مجان رايكان اولمش

نه صدر البيت اوك صدري نه قعر البيت اوك قعري   بنم كوزم كبي منعب نه طرفه ناو دان اولمش

ندر علية وروادة ندر قيطون كنجينه   نفارج اسمي دار بزين مظله سايوان اولمش

مفاعيلن مفاعيلن كل اي بلبل كل امدي كل   بها نوك بو كتابين كور نه نازك كلستان اولمش

القطعة الحادي والثلثون في بحر الهزج المسدس المحذوف

جوانمك بارسي بازلدي كسره   اوخندي باره لحم اسمي فدره

ندر خياط درزي جون قرادي   خياط وخيط ايلك سوزن ابره

عروش اسمي كبا كودر كلين ذر   حسر صهر اسمي در خوش اسمي صهره

بويك قارا يلاني ولا لي اسود   كوچك مار اوخندي ابن قتره

سويدا وصميم وحبة القلب م   كوكل او رتاسي در انديشه فكره

مفاعيلن مفاعيلن بهادن   نه نازك تحفه در بو اهل شعره

القطعة الحادي والثلثون في بحر الرجز المثمن السالم

اسهاب بي خواب ايلمك وتمكه ارقاد اوخي   ابلاغ يقين قلح دردو رلنكه ابعاد اوخي

اكناده بيلح اوخسك املاقه درويشلك دكل   اعطايه هم انطايه هم اجدايه هم اصفاد اوخي

ابكايه اغلتح دسك اضحاكه كلدرمك دكل   اجذايه طرح اوخسك اجلاسه سن اقعاد اوخي

مر كل طريق ومذهب ومنهج سبيل ومشعب م ن   منهاج اوخيدم يولره بن وارسن دخي مرصاد اوخي

اسمان سمورلمك در اعجاف ارخ قلماغ دي   تعنيقه اسكتمك دسك نوقلمغه اهداد اوخي

ابهاج شادلمك ندر اكراه غمكين ايلمك   اصلاح ايو قلمح بو زقلماغه سن افساد اوخي

اغناء نه تلح اولمح در اقلاء نه شرين ايلمك   ايقاده اودرتمق دسك صدينه سن اخماد اوخي

فربوت حوقل كوجر كيشي ندر مخلد نه ماج م ن سليا آتو قوجه ديجك سن و دكاية زاد اوخي
مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن — من قيغلو نظم ايتمشم سن يا ولد دلشاد اوخي

القطعة الثالثة والعشرون في بحر الهزج المسدس المقصور

حكومت قاضيلق درداوري در — معونت نصرت يردم ياوري در
لوا رايه علم بويك علم بند — جريجي جندي و جحفل جري در
بنوت نه اوغلق نه ابوت م ن — اتالق نه امومت مادري در
ندر تحتيله فوقك اسمي الت اوست — نه سامي يوجه رفعت برتري در
قويمجي صائغ اولدي چون زرگر — صياغت فارسيجه زرگري در
ميانه عورت آديدر عوان چون — يكت شبه عجوز اسمي قري در
ندر اخرى ايت لايقلغ در — حري لايقلق اللايق حري در
مفاعيلن مفاعيلن بها نوك — بلر شعريني وكله جوهري در

القطعة الرابعة والعشرون في بحر المجتث المخبون

ندر شبت جبن اسمي ندر رحية بلاون — ندر درة چتوك ندور فاره سچان
ضبع ندر دكل اندخ اورس واوسن نه فرد — سبع نه يرنجي ليث واسد ندر اصلان
نوى كوبك بروسي هيصنه نه قرن كچك — الم وجع وصب اغري دوا ندر درمان
بنلكه شيرك آدي ست لبا قلله اغور — دوايه قمقمه ديرلر محيض ودوغ ايران
غدايه قشلق اتشي دي عشايه اخشم اتشي — قديد قوري ات آدي شوا اندر برياك
ندر صدوق دكل راست سويلجي كشي — ندور كذوب يلنجي كشي و كذب يلان
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن — اشندي طوطي سوزم قلدي شويله دستان (زبان)

القطعة

القطعة الخامسة والثلاثون في بحر الهزج المسدس المقصور

مسرت شادلق در حزن قيغو — سها داينجو سنا اولدي نوم اويقو
كلر يايغي دوركشيه كلر ضب — دبشي ضبيه دركنفد نه كربو
چتح قشلوكتني افرنددر ابلج م ن — ازج قشلوكتني قاش حاجب ابرو
اوغور سك هند يابي كاسني سن — ايت ماردولك اسمي خس و كاهو
دشي اهو درانخ ادمانه وزيم — فراغفر كيك در ظبي اهو
فخذ ران ايلق اوبلق انجي درباد — دبي ارنبه ودزدكبه زانو
بويك دزلودر اركب سست اطرق — قفر بكري در ابطل جنب پهلو
كموكي انحماك طنبوب وعرقوب م ن — سكري اكجه برله غفر درمو
ابو قيس اولي كنيت شغاله — ابو النجم اولدي ثعلب برله دلكو
مفاعيلن مفاعيلن فعولن — نه شعر اولور بو شعرم طتلو طوزلو

القطعة السادسة والثلاثون في بحر الخفيف المقصور

عين و چشم اذن وكوش كوز وقولاق — وجه رو يوز وخد رخ يكاق
فم دهن معنيسي اوخي آغز — شفه لب معنيسي ايت دوداق
العقب پاشنه ندر اوكچه — القدم رجل و پاندر اياق
قذر له ديمك آدي چلكسه — كوزله كوزه ادي در بردق
معز و معزه بز كچي ديمك — جدي و بزغاله ديكل اوغلاق
دبس ودوشاب بكمز آدي وعسل م ن — انكبين بال و قصعه كاسه چناق
مزرعه كشت زار اكلك و زرع م ن — كشت اكين منجل آدي داس اوراق

خزّ ابوجابر نددر اتمك ... قالكي فرني ويقاسي رقاق
كمليه بوكرك كبد بغر ديه نه ... كرش اوبكن يومر طحال طلاق
اقط وار نه كشك وتازه پنير ... سمن وشير ازسا يغي وطراق
ربع ومنزل نددر قونوخ بيري دي ... حزن ومركز ومكان طراق
ايرجك دردلوكي دراحليل ... باشي درفيشه حصيه خايه طشاق
نددراسرج دسم سكا بكاردي ... برطشقلوكشي دراول انجاق
جوكسك بركناري دراسكه ... ايكسي اسكنان بطاره طلاق
ايجي لحمينه كين اوغندى كسك ... طاشي لحمينه سنده زرنب طاق
فحه كوتك دلوكي درقلي اسب ... است كن ايجي سرم انجك ساق
النجان سافله دلوكي ايله من ... خايه نوك اور تدسيه يدر اولحاق
قولج اد رصغن طشق درسي من ... قومه وقعده طرمغ او تورماق
فاعلاتن مفاعلن فعلن ... كسيه سافن ايله شلتاق

القطعة السابعة والثلثون في بحر الرجز المثمن السالم

ساكت ندر ابسم كتشي سوزسوبلمك تكليم در ... مدح ايلمك تقريظ ايسه ذم ايلمك تذميم در
ترفيل اهانت چون اولو قلمق در خوار ايلمك ... عادل دمك تعديل ايسه ظالم ديك تظليم در
تشنيع چون منع ايلمك تحريض قندرمق ولي ... اكري ايلمك تقويح ايسه طغري ايلمك تنليم در
خوب ايلمك تحسينه دي زشت ايلمك تقبيح دي ... اسهار اويرمق او يخلو قلمق بيق تنويم در
تنوين منون ايلمك اسمي كنون في الندا ... صوك حرفي يا منصوكبي حذف ايلمك ترخيم در
ام الفضائل علم دي ام الرذايل جهل دي ... مقسم نددر قسمت بيجي بخش ايلمك تقسيم در

اصنان تكبر فارسي كردن كشي كردندر ... ويرمك سلام اسم لحج بوينو فوح تسليم در
تنميقه يبرح اوفسد تنظيمه نظم ايتمك دكل ... اغاز قلمق ابتدا ختم ايلمك تختيم در
مستفعلن مستفعلن مستفعلن اشبو كتاب ... سكا بهادن نظمله كوربجه خوب تعليم در

تم تنظيمه مع التنميق ... يوم من ربيع الآخر
واقعا في شهور عام ... لطن ايو تلوغ لا الظاهر
رحم الله من تأمل فيه ... ودعا لي بلفظ الطاهر

وقد وقع الفراغ من تنسيق هذه الدرة البيضاء وتنظيمها وتنميق هذه الشمة الزهراء وتصحيحها يوم الثلثاء الثاني عشر من شهر ربيع الآخر الواقع في شهور سبع وعشرين وثمانمائة بكودة ايو تلوغ المحمية في حجرة لمدرستها المقربة على ناظمها المفتقر الى الله القوي المدعو ببهاء المغا القروي اصلح الله شانه وصانه عما شانه تمت تمام

لغة نصاب الصبيان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله العلي القوي المتين والصلوة على النبي الامي الامين وعلى آله واصحابه الذين شرعوا امناهل الدين وسلكوا محجة اليقين چنين كويد ناقل اين لغات وقائل اين ابيات الحسن بن عبد المؤمن الرومي احسن الله عواقبه كه روزي از اوقات فراغت مطالعه جزوي از لغت منظوم معروف نصاب الصبيان از نتايج بيان امام بدر الدين ابو نصر فراهي روح الله رمسه اتفاق افتاد ودر

اعجاز ایجاز ان تاملی رفت داعیهٔ باطنی بر انجملت باعث گشت که جهت امتحان
خاطر فاتر و تشحیذ قریحهٔ جامد تحملی نموده شود و مقدار پنجاه قطعه و یک
دور باعی بعدد سیصد و پنجاه بیت بران منوال باوزان مختلفه و قوافی متلونه
متضمن بعضی از الفاظ عرب که پیرایهٔ طلب ادب تواند بود بعلم آمد واگرچه
مختصر آن بزرک بغایت مستحسن و مطبوع افتاده است بحمد الله تعالی که این
مجموع نیز از فواید مقبول طباع سلیمه و افهام مستقیمه باشد خالی نیست

شعر گر تو خوبی ای صنم ما نیز بد نیستیم ، گر تو برخود عاشقی ما خود نیستیم ،

وچون بتوفیق ربانی از تهذیب این ترکیب و تنقیح این ترتیب فراغت میسر شد
صواب چنان نمود که این باکوره حدیقهٔ فطنت و جواهر صدف فکرت را
نصیب الفتیان و نصیب الصبیان نام نهاده شود و بالله العون والتوفیق و

القطعة الاولی بیده ازمة التحقیق فی اسماء الله تع وصفاته

الله اله رب و رحمن　　فرد و احد و حکیم و سبحان
قهار و عزیز و نور و هادی　　غفار و رئوف و حی و حنان
قدوس و مهیمن و مصور　　سبوح و سلام و بر و منان
فتاح و علیم و مالک الملک　　جبار و جلیل و حق و دیان
مبدی و معید و وتر و والی　　قیوم و قوی سمیع و سلطان
وهاب و کریم و رازق انس　　تواب و رحیم و خالق جان
ستار و حکم رقیب یعنی　　پوشنده و داور و نگه بان
عدل و صمد و صبور و باقی　　علام و عظیم و غوث برهان

مغنی

81

مغنی و غنی مجیب و ماجد م ن　　نامست و صفات پاک یزدان
حضر است فلک ملک فرشته　　غبر است زمین و مردم انسان
مصباح چراغ و جذوه اخگر　　دریست ستارهٔ درخشان
فرقان چو نبی نبی پیمبر　　چون بینه حجتست برهان
فیء است چو ظل غزاله خورشید　　غیم آمد و غیث ابر و باران
ریحان سپرم زهر شکوفه　　روضه چمن و حدیقه بستان
حلی است نشان حلی زیور　　حله است لباس و حیله دستان
فضه است و لجین و تبر و قوت م ن　　سیم و زر و زور و زور بهتان
زلت گنه و بهیته تهمت　　عهر است زنا و عهد پیمان
راحت کف دست و اصبع انگشت　　ثغره گو سینه ثغر دندان
صندید و سمید هست مهتر　　رعدید و وجل فروقه ترسان
جحفل سپه است و قرن هم جنگ　　رهط است گروه و صحب یاران
باکنه چو غایت است و قصاری م ن　　قصوی و نهایتست پایان
دین است جزا و دین وام است　　قسطاس و عدد حساب و میزان

فی اسماء النبی ع م فی الحدیث

زنامهای رسول خدای در قرآن　　درین دو بیت زمن بیست نام یاد گیر
نبی و امی و غیث و مزمل و نعمت　　رسول و صدق و رئوف و رحیم و نور و نذیر
بشیر و شاهد و داعی و مصطفی و مبین　　کریم و رحمت و مدثر و سراج و منیر

فی اسماء القرآن

زنامهای پیمبر که در حدیث آمد … نویس خاتم وانکه شمار تا عاشر
محمد و متوکل نبی و رحمت و غیث … مقفی و احمد و عاقب چو ماحی و حاشر

في اسماء القران

ای ترا داده فهم معنی داده حق طبع سلیم … هیچ دانی چند دارد نام قرآن عظیم
هم کتابست و کلام و هم مبارک هم شفا … عهد و فرقان و مهیمن حبل و بشری و حکیم
با زبیان و بلاغ و رحمت و ذکر و هدی … موعظه نور و بیانست و صراط مستقیم

في السور التي فيها آية السجدة

سورهای آیت سجده است … اندرو بر شمارم از قرآن
اول اعراف و رعد و نحل اسرا … مریم و حج بعد از آن فرقان
نمل الف لام میم و حم است … نجم با انشقاق اقرء خوان
شافعی راست سجده آخر حج … همچو در صاد مذهب نعمان

في عم النبي عم

نه عم داشتست رسول بزرگوار … یک بیت یاد گیر و یکا یک فرو شمار
چون حارث و زبیر و مقوم ابو لهب … عباس و حجل و حمزه ابو طالب و ضرار

في امام النبي عم

چهار داشت پیمبر کنیزک از برکه … صفیه ماریه ریحانه و دگر برکه

في بيان كلمات ابتلي بهن ابراهيم عم

کلمات خلیل ده آمد … از کلام ابن جنین رسید بما
قص شارب سواک و استنشاق … مضمضه فرق موی بر سرها

درجسد حلق عانه نتف بغل … ختنه و قلم ظفر و استنجا

قطعة اخری

شامخ بلند و راسخ و راسیست پایدار … متن و مطاست پشت و متینست استوار
صرصر چو باد سرد و حموم و سموم گرم … چون قسطل و قتام و عجاج و رهج غبار
عالی گران نحریر و فراوان عزیز کم … عالی بلند دان متعالی بزرگوار
شاهد گواه و حاکم و داور قضیه حکم … والی امیر باشد و حاجب سخن گزار
فوج و فریق و فرقه فقیه و نفر گروه … حی و قبیله دوده فصیله بود تبار
مقرم دواج و فرش و بساط انچه گستراند … سجف است کله پرده و ستار پرده دار
مجبور زور دیده و مشهور شادمان … مجهول همچو خامل و معروف نامدار
قفاف سیم دزد چو طرار کیسه بر … مسند حرام زاده و ملحف ستیزه کار
وغد و لئیم و سفله شحیح و ضنین زفت … مطمع چو طامع و متوقع امیدوار
مغنی غنی کننده و غنیت توانگری … جبار سرکشنده و قهار کامکار
سبروت آنکه هیچ ندارد سنید سند … جدوی عطا خطیر گرامی حقیر خوار
مهلا در نگ میکن مهیم بگو خبر … ایه فرای دیگر و ایها فرو گذار

قطعة اخری

ردء یار رسته و معونت یاوری … غشم بی دادی حکومت داوری
منقبت فرهنگ و منصب مرتبه … سلطنت شاهی و رفعت برتری
ناس و انس مردم و خناس دیو … شیطنت دیوانگی جنی پری
بره و صحت تن درستی حتف مرگ … سقم بیماری تخاف لاغری

افرق انکس کو نداند هیچ کار — احمق ومسلوب مرد سرسری
رغم رشک ودمع اشک وقربه مشک — رغم بنداز وزعامت سروری
فاتحت اغاز وفاخر سرفراز — ختم پایان خاتمت انگشتری

قطعة اخری

ضانست ونعجه میش ومعز بز حمل بره — مغشوش سیم ناسره دینار بر پره
ابقع کلاغ پیسه غراب وغداف زاغ — خطاف دان پرستک خفاش شب پره
ملمول ومکحله چه بود میل وسرمه دان — قاروره شیشه باشد وبستوقه خنبره
مسطح کنف لقن لگن وظرف باردان — جلف است خم خالی ومخلاة توبره
شکوه است مشک کوچک وشن کهنه وجراب — انبان قطره جای شکر جله قوصره
فطیس پتک ومطرقه فاسیک شفره کارد — منقاش موی چینه وموسی است استره
مدهوش هوش رفته ومهذار هرزه گوی — هیان وهی سخن کس وضحکه مسخره
طرفه شگفت وطرفه بود منزل ثمه — غرفه چهار طاق وچو شرفه است کنگره
افحوص اشیانه وجار است جای گرگ — معهد چو ربع منزل وپل جسر وقنطره

قطعة اخری

جمیل است خوب وقبیح است زشت — رموق باقی جان طبیعت سرشت
جحیم آب گرمست یحموم دود — لظی دوزخ وخلد وجنت بهشت
متشمس پرستنده آفتاب — مجوسیت گبر وکنیسه کنشت
جماد آنچه نفزاید وفرع شاخ — نبات آنچه می روید وزرع کشت
مشید بنا بر افراشته — خشب چوب وطین گل لبن دان خشت

قطعة اخری

قله وقنه سر بود هر دو — بلده وبلجه فرجه ابرو
ناظر وحمحمه چشم وهدب مژه — شعر موی وضفره دان گیسو
منکب وعطف دوش سامعه گوش — وجه چون معرف ومحیا رو
کلکل وصدر وبلده وجوشن — من — سینه وبالدال عضد بازو
وزر آمد پناه ووزر گناه — ازر پشت است وجانحه پهلو
ساعد ومرفق است باما نقض — من — ارش ودارن وکو زانو
بنیه ترکیب وخلط آمیزش — دیدن ودین وداب وعادت خو
راقی افسون گر وطبیب پزشک — دا چو درد آمد ودوا دارو
قبح زشتی وخزی رسوایی — حسن خوبی بود حسن نیکو
فاکهه میوه است ونامی میو — قسب خرما وخوخ شفتالو
حب خم حب دوست حب دانه — جب چاه هست مکنسه جارو
برمه ومنقعست صیدانه — دیک سنگین وجره است سبو
کوره شهر ومحله باشد کوی — سور بارو ومجرفه پارو

قطعة اخری

افاده فایده دادن سوال پرسیدن — محاوره سخن است ومجاوبه پاسخ
حظیست دولتی ومفتقی بود بی رو — لسان زبان وحنک کام سحنه گونه رخ
وجه روی شناسست وجبهه پیشانی — عصب پیست قدم پای ونقی مغز چو مخ
عظم بزرگی وعظم استخوان وعضو اندام — مبارکست چو میمون خجسته و فرخ

قماط رشته مهد است و مهد گهواره / ولید کودک و معوز کوضغطی لخ

قطعة اخرى

وزن سختن عد شمردن عقد بستن می عقار / عدل میزان صنج سنک و عدل تنك و وقر بار
شامه خال و جهره چهره حاجب ابرو فرع موی / قبضه مشت و کشح کشت و ظهر پشت و عون یار
غدر مکر و عذر پوزش نهی منع و نهیه عقل / حرفه پیشه حرقه سوزش شعله تاب و شغل کار
نهر جوی و جو هوا و حوت ماهی طین مرنج / ظی دایه بیضه خایه نمل مور و حیه مار
طرف چشم و طرف کره عرف بوی و عرف رسم / ربع میل و ربع دار و ربع بخشی از چهار
بعل شوهر بعله مراة هست مراة آیینه / خرف میوه چیدن و حرف اشتری باشد نزار
حرث کشت و بذر تخم و شعبه شاخ و جذم بیخ / تیه دشت و کرم باغ و ورد گل شوکت خار
اول صیف و خریف است شتا است و ربیع / تیر ماه و مهر مه دی ماه و دی نو بهار
مجل هامون هضبه پشته دعص یک و حقف تل / کنز گنج و صخره سنک و طور کوه و کهف غار
جد بخت و جد کوشش فخر نازش فجر بام / لطف نرمی عنف ضدش وصمه عیب و شین عار
مین کذب و ظن گمان و قرفه تهمت ریب شك / بین دوری و میان و حد کنار اقصا شمار
عین جاسوس و طلیعه پیش رو رایت علم / راکب است اشتر سوار و رهوج اسب راهوار
وین انگور سیاه است و ملاحی دان سفید / جون سفرجل آبی و اجاص آلو و رمان انار
قرحه ریش و لحیه ریش و ریش پر و جامه نیز / کفل و امیل بد سوار است و مقنع خود دار
فرد تنها حاشر و عاقب نخستین و پسین / و بطانه و ظاهر و باطن نهان و آشکار

قطعة اخرى

غربست وجود لو شه خورشید / کیوان زحل است زهره ناهید

بادست رخا رخا فراخی / زجر و املست و بیم و امید
ید نعمت و دست اید و نیرو / دائم چو مؤبد است جاوید
غیناء غرب سپیددارست / صفصاف و خلاف نیز بید
حالك سیه است نسره سرخی / سبز اخضر و ابیض است اسپید

قطعة اخرى

غره سپیدی روی نکهه چه بوی دهان / حنجره نای گلو مسحل و مقول زبان
سخله بره مائده خوان بیاراسته / بقل و حنیذ و سمید تره و بریان و نان
بلبله جای شراب قله ترش صرف ناب / رجرجه باقی آب سیح جو جاری روان
عصبه زده تا جهل جوقه گروه غلام / کوکبه جمع سپاه سرب گروه زنان
مال و عرض خواسته صامت و سیم است زر / فائده و ربح سود و خسر و خسارت زیان
ظله بود سایبان مخدع و گنجینه دان / عارضه بالای در چون عتبه آستان
علو زبر سفل زیر ضیغم و ضرغام شیر / باسل و مقدام دلیر طاقت و مره توان

قطعة اخرى

سخی راد و فرح شاد و وحید و منفرد تنها / فکه خوش خو شرس بدخو نطس زیرکی نطق گویا
سری مهتر شری بیشه نقی پاك و تقی ترسان / عنا صبره غزا قصد و خلی بی غم جلی پیدا
غضب خشم و عصب پی و دان عرق خوی عرق رگ باشد / فضا فسحت قضا حکم و فلاه بقعه فلا صحرا
سخا رادی نجا اندوه لعب بازی لغب اندوه / طرد راندن ندا خواندن تعجب بانك و صدا
ثری خاك و ثری مثلش بری آساج دور از بد / صفی ویژه مضی روشن سمج ناخوش بهی زیبا
جواد ایرجی بخشنده باشد المعی صائب / عزیز و غره نادان و ثمل مست و عطر بویا

خلیة کشتی و زدفت بوصی زورق کوچک | خلیج است اندک ابحر و عیقه ساحل دریا
لبوس و لبس تن جامه دراپس ستخلق کهنه | وضیعه پنبه جبه قصب کتان و خز دیبا
نفل چون مغنم و غنم غنیمت سبی دان برده | سلب ملبوس جنگ او ر نشب مال و نهب یغما
تفل رخت صوان تختی که بندند اندرو جامه | قماش خانه ماعون و نضید است و نضد کالا
کمیع و کمیع هم بستر معانق دست در کردن | شبیه و شبه مانند و خلاف و ضد ناهمتا
فلاة و مهمه و دیمومه و موماة داویة | تنوفه مهلکه تیمه بیابانست چون بیدا

قطعة اخری

اصفر و فاقه چه بود سختی نزد | مهره زن و طفل بچه مهر عمرد
صبوه بود میل صبا باد شرق | غفوه چو خواب آمد و اکل است خورد
ظلمت و ضو تیرگی و روشنی | هست سخین گرم و شبم آب سرد
قدح نکوهش بود و قدح تیر | توءم و همزاد شمر فذ فرد
نفی بود دعا راندن و خواندن بود | فصد بود رگ زدن و قصد عمد
فیء غنیمت بود و سهم و بخش | هدنه و هیجاست چو صلح و نبرد
روح بود راحت و روح است جان | سقم و نصب رنج و جوی چیست درد
عارض و عین ابر بود عین چشم | هبوه و ریحست هبا باد گرد
اشرف بر رفت سما شد بلند | جاوز بگذشت سطا حمله کرد

قطعة اخری

رجلست پا و راس سر مهجه کبد جان و جگر | نطفه منی نفس و جسد خون است حیوان جانور
لذت مزه حوب بزه هفوه خطا دهشت هیبا | منحت عطا محنت بلا طلعت لقا رحلت سفر

تقصار گردن بند غبامست و فلق انگشتری | رضراض و حصبا سنگهای ریزه و جوهر گوهر
یلمق قبا منطق ردا کم آستین زر انگله | صدره کپاچه غرزه بخیه است و بطانه آستر
حره زن آزاد حر مرد است حبلی حامله | مرداة سنگ و مرد جمع امرد و مرد اشجر
امرا ستاره است و امرا راندن فرمان بود | امر است مرد امر و خشت آخر بسین اخری دگر
عبرت سرشک چشم و عبرت پند و غیرت رشک دان | غر است شیر غر حجر عنز است بز عیر است خر
عذب و فرات آب خوش غمر و نیل بسیار کم | وادیست رود و دجله شط هادی و قائد راهبر
انتم شما لم چرا ایان کی این کجا | هل هست بل آری لو و لولا اگر الا مگر
القاب اعراب عرب آمد بهار اند رسخن | نصب است فتح و رفع و ضم جزم است و وقف و کسر جر
اسباب منع صرف را خواهی که دانی هست نه | گر گوش داری ای پسر یک یک بگویم سر بسر
عدل و صفت تانیث و ترکیب است و جمع و معرفه | وزن است عجمه پس الف با نون زائد بر شمر

قطعة اخری

چون محابا مجامله است آزرم | شر بدی و بذی بود بی شرم
صلب سخت است و رخو باشد سست | خشن آمد درشت لین نرم
جار همسایه است دار سرای | حر کریمی و حار باشد و گرم
وصل دان بندگاه ارب اندام | وصل پیوستن و بریدن صرم
حافد فرزند شهم و سرو بود | الیه و صرم چیست دنبه و چرم

قطعة اخری

ربو خفقان بر سینه و نهوض قیام | مباح و حل حلال است سخت و حظر حرام
ثنا و مدحت و هجو آفرین و نفرینست | تجنب است جدا بی تحیت است سلام

صلوة هست نماز و صلات بخششها — امام پیش و وراء خلف و مقتدی و امام
فتات ریزه نان و نبات توشه چو زاد — طبیخ خوردنی و لمظه پاره ز طعام
قدیر پخته ز دیگ و خمیط بریانی — سمیط روده نضیج و انیض پخته و خام
شمول و قهوه و صهبا و خندریس کمیت — سلاف و راح و رحیق است خمر همچو مدام
حصان نر رمکه مادیان و مهره کره — فرس چو اسب جواد ست بحر نیک خرام
حمول بارکش و کسعه خر بعیر شتر — جموح سرکش و سهل سلس چه باشد رام
قنات رمح بود نیزه و سنان سر او — حذام تیغ برنده قراب و غمد نیام
قنیص و سانح و بارح فهید و ناطح صید — حباله و شرکه شص و فخ و کفه چو دام
ضحاست چاشتگه و صبح بام بارحه دوش — فلق سپیده روز و غسق سیاهی شام

قطعة اخرى

خیر نیکی خبیر آگاه هست — ملک شاهی ملک شهنشاه هست
مرحله منزلست و مغنی جای — مسلک و مرصد و نهج راه هست
سجل دلو و قربه اولا آب — جوز جموم و رکیه رس چاه هست
طول فضل و طویل هست دراز — صرح قصر و قصیر کوتاه هست
سرعه تعجیل و لبث و مکث درنگ — بطؤ دیری فجاة ناگاه هست
مربط اصطبل اسطوانه ستون — مرقب و منظره نظرگاه هست
منتصف نیمه است سلخ آخر — لیل شب غره اول ماه هست

قطعة اخرى

تصور آمده بیچارگی و ضیر گزند — بضاعة مایه و بضع است فرج و بهجه انده

چو صفح

85

چو صفح و مغفرت و عفو رحمت آمرزش — صفد چو غل چو قید و وثاق و جامعه بند
انه خبر بود اسطوره چیست افسانه — حکایتست و سمر داستان و موعظه پند
طراز نیر علم دان و زبرج آرایش — نطاق و منطقه باشد کمر بر بند
افیذ اسیر چو عانی طلیق بگشاده — قریح خسته قرح بی نحی عمید نژند
فند خیار و سفا خار و خلفه وردست — چو خردلست سپندان و حرملست سپند
علیم و عالم ضد جهول جاهل دان — سفیه بی خرد است و فقیه دانشمند
شریف صدر بزرگ و لطیف نیکوکار — وضیع خسیس جبس فرومایه و رفیع بلند
وکیل کارگزار و قبول پذیرفتن — الیه و قسم و حلفه و یمین سوگند
لعل بود که بود لیت کاشکی بودی — اجل بلی چو نعم کیف چون بود کم چند
و تره و زرد و نثره و دلاص زره — جفیر ترکش و قوس و وهق کمان و کمند
خداع و خدعه فریب و قرار و صبر شکیب — فراق و هجرت دوری مواصلت پیوند

قطعة اخرى

وجل ترس و خجل شرم باشد — فتی برنا و هوقل پیر باشد
سبع دد کلب و سگ سنور گربه — طریده چون قنص نخجیر باشد
کنانه تیردان و نصل پیکان — قصب نی قذه پر تیر باشد
نصاب اصل و عناصر چار گوهر — نصیبه حظ و قسمت بهر باشد
رواق ایوان بود مشکات روزن — رتج در سلسله زنجیر باشد
ارز و رز و مزج و رسل با هم — برنج و انگبین و شیر باشد
چو دلو و ریسمان و چشمه و چاه — ذنوب و حبل و نبع بیر باشد

بصل چون عنصل وکراث وباتوم | پیاز وگندنا وسیر باشد
رطب خرما ونه عناب سنجد | عنب انگور وتین انجیر باشد
بود تفریط بستودن چو اطرا | ولی تفریط چون تقصیر باشد
خلق خوش خو لبق چابک دمث نرم | نزه خرم وحش دلگیر باشد

قطعة اخرى

شیء چیز است اسم نام بود | ذات هستی مراد کام بود
چشمه وابر که دوات زره | عین وغین قاف ونون لام بود
اب چو بابست باب در باشد | والده همچو ام مام بود
بکره وغدوه بامداد وشفق | سرخی وغرب وقت شام بود
بهو صفه است سمک عرش چو سقف | سده درگاه وسطح بام بود
قصه افسانه است احدوثه | چون حدیث وقصص کلام بود
نیران آفتاب وماه وهلال | ماه نو بدر ماه تام بود
اهبه باشد عتاد اداة آلت | سابح اسب فراخ گام بود
خطوه گام وخطیه ضد صواب | ذله خواری ذلیل رام بود
آنکه دارد زبان چون شمشیر | در سخن خاطر حسام بود

قطعة اخرى

چو حمد محمدت ثنا ومدح بستودن | هجاء وطعن ومذمت بود نکوهیدن
درایت شعور وعثور دانستن | فراز وبحث وتفحص شمر پژوهیدن
سعایت است وشایت چو غمز سعی شتاب | حذار وخوف وخطر ترس ومرهب ترسیدن

تامل

تامل است وتدبر رویت اندیشه | تجرعست بآهستگی بنوشیدن
خمیس وفیلق وبعث وکتیبه جمع سپاه | قتال وباس لقا جنگ وجیش جوشیدن

قطعة اخرى

سن است ضرس وواضحه دندان وفم دهن | جثمان وجرم عرض چو حوبا بود بدن
شبان وشیخ وصبیه جوانان وکودکان | اشمط دوموی قنفرش وشهله پیره زن
مجد ودنیک بخت وود دوداست دوستدار | عنقود خوشه باشد وسفور باب زن
رقاص جامه شوی مغنی سرودگوی | فینق د رودگر بود وحوب ساسفن
قمقام بحر لجه میان وزفاع موج | کشتیست فلک وجاریه فلس وسبب رسن
بدره هزار باشد وقنطار رطل هزار | اوقیه چل درم بود ورطل نیم من
جوهر بجو دبیا یدو باد یکری عرض | نوعست وجنس وگونه واسلوب ضرب فن
مرجل نوید مطبخه کفگیر وفور جوش | خم دفتن است خانه خم وخابیه است دن
دوحه درخت غصن ورطیبست شاخ تر | مانند مرج ومرتع ومرعی بود چمن
زبدست ضحک ومسکه وشیراز قبرس | در صریف وسخب وحلیب حلب لبن
فسطاط وشهر درب درش دسکره کلاه | قریه است ضیعه دیه وعطن جای چون وطن
قله سبوی مهر حنتم سبوی سبز | مسرج چراغدان بود ومشمعه لگن
مرماه نبل تیر حنیته بود کمان | بحباس چون غرض هدف سپر مجن
کسوه لباس وطمر کهن دان قشیب نو | اکلیل تاج وکمه کلاه درع پیرهن
زرزور سار جارحه مرغ شکار کن | زرق سپید باز حریش است کرگدن
ناقور صور وناقر وجنگ وخصام جنگ | حابور مجلس طرب ومحفل انجمن

قينه كنيز مطربه رقاص پاى كوب   مدمن شراب خواره و زمّار ناى زن
البس بپوش بله بمان حيّهل بيا   اشرب بنوش كل تو بخور اضرب بزن

قطعة اخرى

جمل نر و شتر و ناقه ماده نقض نزار   شمله تيز رو است و طليح مانده زبار
شمار دور ده و مجمه بپستر زجهل   هنيد و هنيد صد است دويست بيج هزار
كعام بند دهان و عقال زانو بند   چو هودج است عمارى و ضين و نسع نوار
هويه هست هويد و ليه بشما كند   خشاش برش خطام و زمام مهره و مهار
قبل بپشتر ك هيت لك بيا نه ديك   رويد مهل ده و هاء كير هات بيار

قطعة اخرى

صعب دشوارى و يسر آسانى   محل و قحط است خصب ارزانى
جنّه تن شدق كوشه دهن است   چون جبين نيمه پيشانى
جيفه مردار و حيف بى دادى   خيفه ترس است خفيه پنهانى
صنف يك كونه صيف تابستان   ضيف مهمان ضيافه مهمانى
غلّه دان تشنكى و علّت رنج   چون رفاهت دعت تن آسانى
راحت و استراحت آسايش   انزعاج و قلق پريشانى
عيد جشن است عود بركشتن   همچو اضحيه هدى قربانى
برد سرما برد تكرك بود   و خلّ كل ممطر است بارانى
داهى و كيّس و ذكى زيرك   ذهن و فهم و غباوه نادانى
اثم و جرم و جناح و زلّه كناه   خاطى و مجرم است چون جانى

ندمه حرفه نديم همكاسه   ندبه خواندن ندم پشيمانى

قطعة اخرى

ذيل بود دامن و ردن آستين   فروه و سنجاب فنك پوستين
معدلت و جور چو داد و ستم   ظعن سفر كردن و ضعن است كين
طعمه خورش مخلب و چنكال مرغ   زفه بود چينه غضن چست چين
بد نمد زين و ثغر جد به چيست   پاردم و پالنك سرج زين
خل بود سركه و خلّ است دوست   ضرب زدن دان و ضرب انكبين
غمز نمودن بسر و چشم و لب   غمر چو نادان و فطن دوربين
جوف درونست و سما آسمان   وسط ميان ساهره روى زمين

قطعة اخرى

فرنيست متاع و سوق بازار   عقيان زر و مشترى خريدار
جلباب رداء و مرط چادر   دنيه كله و عمامه دستار
سربال چو مجزر و سرا و يل   پيراهن و مقنع است شلوار
معلاق و سموط چيست فتراك   تنگ است و حزام و مقود افسار
اعقد سك و شبل بچه شير   فهد و ضبع است يوز و كفتار
عقر است و نهاد عامه آباد   بنيان چو بنا جدار ديوار
اقطاع و ولايت و عمل كار   مملوك رهى زعيم سالار
قلت كمى و كمى دلاور   طيبت خوشى و كثير بسيار
حجر است چو منه حجر سوراخ   حجر است حرام و ميته مردار

عدو است دویدن و طلق تک | جری و خبب است و سیر رفتار

قطعة اخرى

اذن گوش و اذن دستور و اذان بانگ نماز | مسکنت بیچارگی سائل گدا حاجت نیاز
قفر خالی دفق جریدن فقر درویشی بود | غور و غائط جای پست و امت چون ربوه فراز
ماسد و عریس و غیطه جای شیر و سید گرگ | دب خرس و ثعلب خنزیر روباه و گراز
نهد اسب دان بلند و سهب باشد گام زن | ضامر و سلهب چو چوب است باریک و دراز
عزم دل بر کار بستن حزم هشیاری و جد | کوشش است و سیب بخشش شیب پیری حرص آز

قطعة اخرى

صبی کودک بود بالغ رسیده | چو باقل طار دان سبلت دمیده
بقا پایندگی ابقا و ازدم | انیس آرام دل شارد رمیده
جلا او رگی فرقت جدایی | مقیم و مطمئن است آرمیده
رزیت رنج و بؤس شده سختی | ترح غم ممتحن محنت رسیده
نجار و نجر و محتد اصل مردم | مجبه خوی مجبول آفریده

قطعة اخرى

سوار دست ابرنجن ابریز و زر درهم درم | جید گردن بنک است و بدن ناقص چون زاید بیش و کم
چون اریتا حست وجذل بهجت مسرت خرمی | کرب و کآبت حزن و هم چون بث و بلبال غم
صدق و صداقت راستی ود و محبت دوستی | مقت و بغضاء دشمنی ضیم است چون تعدی و ستم
حلو است شیرینی و مر تلخ و بشاعت ناخوشی | سلوی عسل بلوا ابلا شکوی گله والم دژم
ذنب و ضعیف دنب ابر و بخار مدان ذکر | بطن و فخذ ران و شکم اخمص بود زیر قدم

قطعه

قطعة اخرى

88

بذر کشتن حصار و حصد درو | حنطه است شعیر و گندم و جو
قرض وام و فریضه شعر بود | نحله دعوی ندب چو رهن گرو
ذروه بالا حضیض دامن کوه | نجد جای بلند و غایر گو
محق و قمر است ماه را در شب | چون شعاع آفتاب را پرتو
دهری دیرینه دان عتیق کهن | چو طری و جدید تازه و نو

قطعة اخرى

شریعت ره دین ملت آمد کیش | بعاد دوری من بعد قبل از پس و پیش
چو عیل و فاقه و عدم و خصاصه درویشی | خلیل و عائل و عافی و مقتفی درویش
جنیب دور نزیج و غریب بی شهر است | رفیق یار قریب و حمیم اقرب خویش
رضاب آب دهان و بزاق و عصب چو | غرا سریشم حمره خمیره و نطر سریش
مجذه دهره نعال میسم آهن داغ | بهیمه است چو عجما ستور و مبزغ نیش

قطعة اخرى

نخبه و مصطفی بگزیده | مرتضی و رضی پسندیده
رحم بخشودن و رحم خویش است | رجم راندن رجیم نفریده
قطن پنبه دمقس ابریشم | عهن منفوش پشم واخیده
رند عود است عطر رایح بوی | آسن آبی ز طعم گردیده
بصر است و بصیره بینایی | حدقه چون سیاهه دیده
صفف خرجست و نقد بگزیده | ملتقط چون لقیط برچیده

شصت صاعست و سی صاع چهار مد و موزون بود بسنجیده

قطعة اخرى

عتابست خشم و دلالست ناز سریر است کرسی و سر است راز
کبر دان بزرگی صغر کوچکی عریض است پهن و مطول دراز
قبت دیگر آهن براده ست ساو جراز ست پولاد و مقراض گاز
حصافت خردمندی و عقل هوش غبی کر هست غنی بی نیاز
بذاست شبر بهره ذراعست گز چو مکیال و پیمانه و باع باز

قطعة اخرى

ترب با زمین فلک چو رقیع است آسمان قطر و رجا کران و مجره است کهکشان
اولی و عاجلست و معاش این جهان و لی دار السلام نام بهشت آجل آن جهان
اس و اساس قاعده جوسق چو برج کوشک دمنه نشان دار و وصید است آستان
نجد و نجید سخت دلیر و جسور جست فارس سوار باشد و حارس نگاهبان
امر و مثال و حکم چو فرمان و شان کار توقیع دان علامت سلطان رقم نشان
حافی برهنه پای خفی مهربان شمر جافی جفاکننده و خافی بود نهان
بنت الکروم باده ابو شایق سرود ضیفن طفیل هست مضیف است میزبان

قطعة اخرى

عرب راست ده تیر هنگام میسر بترتیب بشنو ایا مرد عاقل
چو فذ است توام رقیب است ثالث چو حلس است نافس پس انگاه مسبل
معلی است هفتم سفیح است هشتم منیح است نهم دان و وغد است سافل

فی اسماء

فی اسماء اجنحة الطیر

89

بود مرغ را بیست پر ای پسر بترتیب بشنو یکایک که
قوادم چهار و مناکب همان اباهر خوافی کلا به شمر

فی اسماء لیالی الشهر

مهی هست سی روز هر سه شبش را نهادند نامی بخوان تا بآخر
غرر چون گذشتی نفل را شماری تسع چون سر آید عشر گشت عاشر
ز بیض و درع چون گذشتی ظلم دان حنادس چو ده دادی محاق است عاشر

فی اسماء البروج

ز برج اگر بپرسی بتو سر بسر بگویم حمل است و ثور جوزا سرطان و شیر خوشه
ز ترازو و ز عقرب بکمان و جدی بگذر چو بدلو در رسیدی تو ز حوت ساز توشه

فی اسماء الشهور بالعربیة

چون محرم بسر آید صفر آید پس از آن دو ربیع و دو جماد است حقیقت نه محال
رجب و شعبان آنگه رمضان و شوال مه ذی القعده و ذی الحجه بود آخر سال

فی اسماء الشهور بالسریانیة

آذر و نیسان ایار است و حزیران و تموز آب و ایلول دو تشرین و دو کانون و شباط

فی اسماء ایام العجوز

هست ایام عجوز ای سره مرد آنا سه روز ز آخر ماه شباط از اول آذر چهار شمار
صن و صنبر است و بر آمر است موتمر مطفی الجمر است مکفی الظعن هفتم در

درو فوق چهار اند چهار

بنظم بشنو وفق چهار اندر چهار … بنام نادر و لفظی چو لؤلؤ عمّان

خدای واحد و شبهای ماه بی نقصان … برادران شه مصر و بابهای جنان

بروج کوکب سیاره رنگ مهرهٔ نرد … شمار فصل که نرّاد شوم دارد آن

جهات را چو شناسی مزاج را بشمار … دو صف بیار ز شطرنج قسم روح بدان

بکیر نیمهٔ ماه فصول سال انکه … اصابع کف ایام عید با قربان

بیادکیر ز لفظ حسام این معنی … بفهم کوش که فهمست زینت انسان

وصورته هذا الجدول مع الاعداد التی فیه

1 خدا	14 شبهای بی نقصان	11 برادران شه مصر	8 بابهای جنان
12 بروج	7 کواکب سیاره	2 مهرهٔ نرد	13 شمار فصل
6 جهات	9 امزجه	16 دو صف شطرنج	3 ارواح
15 نیمهٔ ماه	4 فصول سال	5 اصابع کف	10 ایام عید با قربان

نسخهٔ معجون اسقف

ترید و فلفل سیاه و قاقله سقمونیا … که یک مثقال از هر یک اکر سازی دوا

نیمهٔ مثقال بسباسه بیار و زنجبیل … با قرنفل دارچینی امله و جوز بوا

وآز شکر ربع وقیه جمع کن با این همه … با عسل معجون اسقف ساز اکر باید ترا

رباعی

اسعاف برآوردن حاجت باشد … پرسیدن بیمار عیادت باشد

مالک

مالک چو خداوند و جلیل است بزرک … سیّد مه و مهتری سیادت باشد

رباعی

نیت آمد ضمیر اندیشه م ن … فکرتست و تتوق خاطر

سهل و سهل و عسیر دشوارست … ابتدا اوّل انتها آخر

قطعة اخری

شهاب و کوکب و نجم است اختر … چو مغرب باختر شرقست خاور

اریکه تخت باشد ایکه بیشه … عذار افسار دان و تاج افسر

قعاد و عرس زوجه صاحبه زن … حلیل و سیّد و زوجست شوهر

اخ و اخت است عمّ و خال معروف … چو ابن آمد پسر بنت است دختر

چو هرماس و ضبارم قسوره شیر م ن … هصور و لیث و رئبال و غضنفر

خلیل و خدن مودود و ولی دوست … لده همزاد و کفوا آمد برابر

ورق سیم و ورق برک و فرق ترس … نضار و عسجد و عین و ذهب زر

حدید آهن خماهن هست سنکی … کنز و سازی نکین صیّاغ زرکر

بیاض و طرس قرطاس است کاغذ … کتاب و سفر زبر و قطّ دفتر

عطا بخشش خطا باشد بهنبین … وعا ظرف و وغی حرب و جرب کر

طفر پیروزی و ظفر است ناخن … عنوق چون جید کردن جند لشکر

حلب بردن حلب دوشیدن شیر … یدا دست و ندا نمرند عسکر

سمن کو فربهی سمن است روغن … هیا شرمست و باران حنی کوبه

سکر باشد نبیذ و سکر مستی … بلس انجیر دان سکر چو شکر

منیه مرگ عده برگ و منیه — مراد و ربط بستن ربط چادر

تراب و ما و ریح و نار را نام — یقین خاکست و آب و باد و آذر

ملوک ترک و چین و روم بودند — چو خاقان و چو فغفور و چو قیصر

بود مصر و مدینه شهر ابنوه — حصار و حصن و دز اقلیم کشور

ضریر آواز دهل و تخت و خامه — ضریر اعمی و اطروش و اصم کر

فنا پیش سرا ساحت میانش — رتاج البیت باشد خانه را در

حسام شاعر از معنیست ساحر — زهی قادر سخن الله اکبر

رباعی

آغاز حکایتم بانجام رسید — جان از غم اندیشه بآرام رسید

این نامه که نام صاحبش باقی باد — المنة لله که باتمام رسید

تمت تمام

بسم الله الرحمن الرحیم

چنین گوید ابو نصر فراهی حسد حافده و حفد حاسده ما حرکت الشمال النخل الدقیق و تحرکت الشمال النخل الدقیق که صبیانرا پیش از تعلم لغت عرب باشعار پارسی رغبت افتد و چون خوش آمدن شعر مر طبعهای موزون را غریزیست و تعلم لغت کلید همه علمهاست قدری از وی شعر کردم و در تالیف آوردم تا خوانندگان او را بی تکلف یاد گیرند و چند بیت که ضابط